

WWW.AZYB.AZ
WWW.AYB.AZ

AYLIQ ƏDƏBİYYAT DƏRGİSİ
İYUL – AVQUST 2023

Əl dəwz

№07-08 (648)

ƏDƏBİYYAT ÜZRƏ NOBEL MÜKAFATI LAUREATLARI

Taleh MANSUR – “YAZI MASASI”

Qismət MƏSİM: “BİR DƏFƏ DƏLİ OLMUŞDUM”

Alpay AZƏR: “HÖRÜKSÜZ QIZIN İMTAHANLARI”

1+1

ƏDƏBİYYAT MÜSABİQƏSİ QALİBLƏRİ

GƏNC YAZARLAR ÜÇÜN NƏZƏRİYYƏ DƏRSİ

Əgər dadını bilsəniz, çörəyi bölüşmək çörəkdən daha ləzzətlidir.
Nəcib Fazil QISAKÜRƏK

Nigar ARIF
ÖZÜYLƏ SÖHBƏTİ
VƏ ŞEİRLƏRİ

3

Könül MƏMMƏDOVA
"MÖCÜZƏLƏR
DİYARI"

28

Alpay AZƏR
HÖRÜKSÜZ QIZIN
İMTAHANLARI

6

Ceyhuna MEHMAN
Rəşad ABİDOĞLU

31

**QISA FİKİRLƏR
XƏZİNƏSİ**

12

Rabit BATULLA
TATAR ƏDƏBİYYATINDAN
SEÇMƏLƏR

32

Müşfiq CƏBİ
SƏNİ UZAQLARA
APARAN GƏMİ

16

Qismət MƏSİM
BİR DƏFƏ DƏLİ
OLMUŞDUM...

39

Məmməd MƏMMƏDLİ
ZÜLMƏTDƏN
DOĞAN GÜNƏŞ

18

Aytac SAHƏD
SƏLƏF-XƏLƏF

41

Firəngiz SABİRQIZI
BİR AZ GÖYƏ
YAXIN OL

21

Murad KÖHNƏQALA
NƏSR

44

Məti OSMANOĞLU
MƏDƏNİ-TARİXİ
MƏKTƏB

23

MÜSABİQƏ QALİBLƏRİ

47

**Mahir
RƏSULOĞLU**
DALTONİKİN
ETİRAFI

53

**Zahid
ƏZİZ**
HƏQİQƏTLƏR,
TƏZADLAR...

77

**Təranə
DƏMİR**
SAĞIN DA SAĞ
DƏRDİ VAR

57

**Vaqif
YUSİFLİ**
“MƏN ƏDƏBİ
GƏNCLİYİN
DOSTUYAM”

79

**Əziz
YAQUBZADƏ**

81

**Vüsal
BAĞIRLI**
KÖHNƏ
AVTOMOBİL

60

**Nuranə
TƏBRİZ**

82

**Yusif
MÜRSƏL**
QAPILAR

65

**Ayna
ƏHMƏDLİ**
ÜMİDLƏRİN YENİDƏN
DOĞULDUĞU GÜN –
ZƏFƏR GÜNÜ

83

**Taleh
MANSUR**
YAZI MASASI

84

**Arzu
MURAD**
MƏKTUB

68

**Gabriela
MİSTRAL**
ƏDƏBİYYAT ÜZRƏ
NOBEL MÜKAFATI
LAUREATLARI

72

**Əvəz
QURBANLI**
DƏRGİDƏ KİTAB

91

Təsisçilər:

Azərbaycan Yazıçılar Birliyi və “Ulduz” jurnalının kollektivi

Baş redaktor: Qulu Ağsəs

Redaksiya heyəti: Təranə Vahid (*Baş redaktor müavini*), Hicran Hüseynova (*şöbə redaktoru*), Dayandur Sevgin (*şöbə redaktoru*), Taleh Mansur (*şöbə redaktoru*), Anar Amin, Allahşükür Ağa, Baloğlan Cəlil (*Başqırdıstan*), Cavid Zeynallı, Elxan Yurdoğlu, Elmar Vüqarlı, Elşən Əzim, Elxan Elatlı, Ələmdar Cabbarlı, Əyyub Qiyas, Furqan, Fuad Cəfərli, Gülnar Ümid, Günay Səma (*Voronej*), Həyat Şəmi, Hafiz Hacıxanlı, Xəyal Rza, Xaqanı Qayıblı (*Estoniya*), Qılman İman, Nuranə Nur, Nargis, Nilufər Şıxlı (*Moskva*), Məshəti Musa, Orxan Cıvarlı, Rəsmiyyə Sabir, Səhər Əhməd, Seyfəddin Alaylı (*Türkiyə*), Saodat Muxammadova (*Özbəkistan*), Şəfa Vəli, Ulucay Akif.

Bədii redaktor: Ədalət Həsən

Ünvanı: AZ1000, Bakı, Xaqani küçəsi, 25

ulduz_dergisi@mail.ru; www.ayb.az

Telefon: (+99412)498-72-43

Çapa imzalandı: 11.07.2023. “Ulduz” jurnalı redaksiyasında yığılıb, səhifələnilib.

“ASPOLİQRAF LTD” MMC-də çap olunub.

Sifariş №23, Tiraj: 300. Qiyməti: 2 man.

1967-ci ildən çıxır. Şəhadətnamə № 238

özüylə söhbəti...

Hərdən hansısa bir həqiqətin altından stulu dartmaq istəyirəm ki, yerə dəysin... Hərdən də eşitdiyim yalanların qulağından tutub küncə qoymaq istəyirəm...qoy günahlarını başa düşsünlər... Əslində, özüm də fərqi deyəm, qəribə istəklərim var...

İçimdəki uşaq elə hey o tərəf-bu tərəfə qaçır, hələ də şıltaqdır, nə qədər “yoruldum” deyirəm, gülüb dil çıxarır... Bu “qaçdı-tutdu” oyunlarında həyata “mən qalib gələcəm” deyir. Bəzən əhvalım pozulub kədərlənəndə bir də baxıram, yoxa çıxıb, başlayıram axtarmağa o uşağı. Baxıram ki, bu dəfə də hansısa ümiddən boylanır, sən demə, darıxıbmiş, indi də “gizlənpaç” oynamaq eşqinə düşüb. Nə vaxt əlimə kitab alıb oxuyuram, başlayır fikirlərimi dartışdırmağa ki, onlar da danışsınlar... Hə, mən heç vaxt dəcəl olmamışam, ancaq bu uşaq mənə oxşamayıb, ya da uşaqlığında mən ondan qaçmışam, indi də qovalayıram... Bəzi gecələr başımı yastığa qoyanda bir də görürəm bütün fikirlərimi, xəyallarımı, duyğularımı toplayıb orduyla gəlib yenə...

Səhəri gün stolumun üstündə bir qələm olur, bir də vərəq, oxuyub “pis şeir deyil haa” – deyərək mənə göz vurur...

P.S. Bəs siz nə deyirsiniz, necə şeirlərdir, pis deyil ki?

...və şeirləri

XATİRƏLƏR OTAĞI

Bilmirəm neçədi saat,
necə keçib vaxt.
Oturmuşam beləcə,
sakitcə, kirimişcə,
quzu balası kimi,
səhərdən oturmuşam

Nigar ARİF

fikirlərin içində,
yandırırım özümü.
Əlimdəki siqaret
tüstüsündən karıxır.
Əlimin altındakı
külqabı da elə bil
qaçmağa yer axtarır...
Tütün-tütün fikirlər
boylanır başım üstədən
Yanan odu, yoxsa mən?
Ürprənirəm qəfildən
dodağında can verən
siqaret kötüyündən,
bu kibrit bədənimdən.
Yanan kimdi, İlahi?
Kimdi, kimdi, görəsən,
közərir varaq-varaq,
tökülür sətir-sətir
gözümdəki güzgüdən?
Çılpaqlaşır bu güzgü,
soyunur yavaş-yavaş,
pərdələr arxasında
xatirələr otağı
oyanır yavaş-yavaş...
Açılır pəncərələr,
açılır bircə-bircə
hardasa xəyalların

gizlənpaç oynadığı
o qocaman dalanda
yaddaşından asılmış,
yel vurduqca yellənən,
ağlımın kəsmədiyi
toz-dumanlı səhnələr...
O səhnələr içindən
uçur kəpənək kimi,
bir eşq uçur, hey uçur,
uçub qonur çiynimə,
çiynimdən ürəyimə,
atır özünü oda...
Hələ o cavan eşqin
qolları arasından
asta-asta sürüşüb
görüşlər düşür yada...
Sərçə öpüşləriylə
civlələr duyğular,
o gizlin, nəşə dolu,
o saf, körpə qayğılar...
İsti təbəssümlərə
bürünür vüsalımız.
Bir yastığın ucunda
toxunur sabahlara
arzumuz, amalımız...
Bir bulud ömür keçir,
yağış kimi sellənir,
üst-başına çilənir.
Bir gün gəlir, ayrılıq
gözlərimdən su içir...
Bir ömür bulud keçir...
Görüşürük nə vaxtsa,
salam da vermirəm heç,
qürurum üstələyir.
Ürəyimdə nə varsa,
yanıb-yanıb eləcə
əlimdə tüstüləyir...

GEDƏK ÜZÜ KÜLƏYƏ?

Ay mənim dünənim, bugünkü günüm,
Sevəndən küsməzlər, başına dönüm.
Puldan da kəsərlər, çörəkdən də adamı,
Ümiddən kəsməzlər, başına dönüm...
Təəssüf bürüyüb dörd bir yanıma,
Ağlımdan keçənə şübhə asırsan.
Sözlərim sinəmdən daşır çay kimi,

Divar dilə gəlir, sənə susursan...
Hay-haray içində fikirlər keçir,
İncik baxışların dönmür səs-küyə.
Heç bilmirəm nə deyim,
xoşuna gəlsin deyə,
Daha bəsdir, əzizim,
Dur əlini ver mənə,
Bunca uşaqlıq niyə?
Yadımdadı o mahnı?
“Gedək üzü küləyə...”
Gedək üzü küləyə?..

BİR QUCAQ ŞEİR

Tənha adamlar tez üşüyür, bilirəm,
Bir qucaq şeirim var odun əvəzi...
İstəməzsən? Bəlkə, isidə bildi
Don vurmuş ürəyini...
Tənha adamlar tez üşüyür, bilirəm,
Bir stəkan çay, bir az musiqi.
Bir də belə soyuq havada,
şeir olur yalnızların şirniyyatı, çərəzi...
Tənha adamlar tez üşüyür, bilirəm,
Bölüşməyə söhbət gəzir arada.
Dindirməyə kimisə axtaranda
Şeir olur ən doğması, əzizi...
Tənha adamlar tez üşüyür, bilirəm,
Bilirəm...

NİGARAN

Nəsə tikan üstə, nəsə narahat,
bir hiss var elə bil daşlı, qayalı.
ürəyin içində durub farağat
görən, neyniyirsən soruşmayalı?
Çoxdandı işinə qarışmayalı
o gözlər yolunu gözləyirmi heç?
Darıxıb yol çəkir, de, axtarırmı,
ya kəsib ümidi barışmayalı?
Bəlkə də fikrindən qovmusan məni,
Dözməyib yuxuna gəlmişəm sənin,
Bəlkə də, çox olub güldürənlərin,
Bircə mən qalmışam kədərin, qəmin...
Qəlbində hələ də varmı mənə yer,
Unudub bu eşqi, yoxsa ki sevir?
Ayrılıb o gündən kəsəndən bəri,

Bir də bu sevgidə yarışmayı.
Nələrsə dəyişib görüşməyəli,
Nələrsə eynidi soruşmayı?
Mən də ki... mənəm də ... nə vecimədi?
Bütüncə arzumu pay saxlamışam.
Nə vaxtdır bir kəlmə danışmasaq da,
Hər gün xəyalını qucaqlamışam...
Mən də ki... mənəm də... həmişəki mən...
Yox, sərxoş deyiləm, yox, içməmişəm...
Həmin küçədəyəm, həmin evdəyəm...
Dönmək istəmirsən? Gecikməmişən...

TƏSƏLLİ

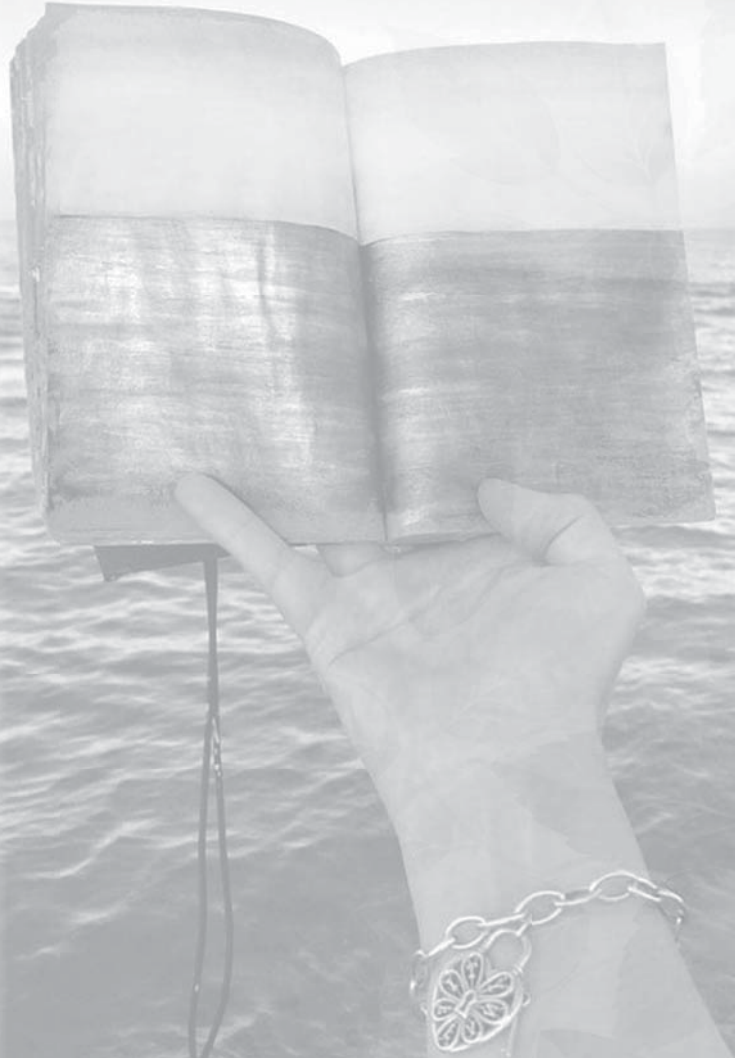
Ölmürəm... yaşamaq yenə gözəldi,
Hər yada düşəndə xatirəmizin
tutub uşaq kimi yanaqlarını,
təbəssüm toxunan dodaqlarını,
üzünü oxşamaq yenə gözəldi...
Uzun saçlarına bənzər gecədə,
Ayaq izlərinə həsrət küçədə
dönərkən qaranlıq, sənsiz keçidə,
nə qədər əzablı, çətin də olsa,
əhvalım pozulsa, bənizim solsa,
səbrimin sonuncu kasası dolsa,
qırıq ürəyimdə təmiz su kimi
sevgini daşımaq yenə gözəldi.
Ayrıldıq... taleyin qisməti də...
Üzüntü çox eşqin isməti də ...
Dünya dağılmadı, yer dəyişmədi,
kədər, qüssədi, olan işdi də ...
Ölmürəm... yaşamaq yenə gözəldi...
Hərdənbir qarşıma çıxanda, əşi,
"balaca şəhərdi, təsadüf" deyib,
o ötən yaramı deşib qaşımaq,
lap elə kafede bugünkü kimi,
içib ta ürəkdən gülənə qədər,
səni yaddaşımdan silənə qədər,
axır öz qədrimi bilənə qədər,
gözüm doyanacan göz yaşlarımdan,
qəlbimdən sən boyda dərdi boşamaq
bəlkə, öləndə də səni yaşamaq,
yenə gözəldi... yenə gözəldi...

YAXŞI YOL

Məni sevmirsənsə, sevmə, əzizim,
Qınaya bilmərəm, canın sağ olsun.
Əzəldən qaraymış bəxti bu eşqin,
Nə deyim, yaxşı yol, üzün ağ olsun...

Mənim nəyim var ki, bir ürək sevgim,
Sənə dünyaları verə bilmərəm.
Quru məhəbbətim asan alıyar,
Yaş edib önünə sərə bilmərəm.

Gözlərim yoluna dikilməz daha,
Dəyişər fikrini, çatar bir zaman,
Töküb həvəsini o dar ovcuna,
Tum kimi çırtlayıb atar bir zaman...

Alpay AZƏR

HÖRÜKSÜZ QIZIN İMTAHANLARI

1

Nisə müəllim nəşr etdirdiyi dərs vəsaitindən otuz dənəsini sevimli tələbəsi Nahidəyə verib potokdakı tələbələrə beş şirvandan (1)¹ satmağı tapşırılanda demişdi: “Amma mütləq hamıya çatdır ki, bu kitab birinci sizin özünüzlə lazımdı, yəni minnətlə, qarğışla pul verib almasınlar”. Dərs vəsaiti isə Azərbaycan tarix elminə o qədər də tanış olmayan rus müəllifdən tərcümə idi. Nisə vəsaiti pulla tərcümə etdirib öz adıyla nə gəldi çap eləyən nəşriyyatlardan birində çıxartdırmışdı. Nahidə üçcə günə kitabların hamısını potokdakı tələbələrə satmışdı. Müəllimi o puldan dörd şirvan verəndə Nahidə etiraz etmişdi: “Yox, nə danışırsız, ömrümdə götürməyəm”. – “Suss, halal pulundu, dinməz-söyləməz götür. Gedib özünə xoşuna gələn ayaqqabı alarsan”.

¹(1) Əlli min manat. 1990-2000-ci illərin əvvəllərində on min manatlıq əsginazın üstündə Şirvanşahlar sarayının şəkli əks olunduğundan bu pullara xalq arasında “şirvan” deyirdilər.

Təzəcə tanış olanda mehrini Nahidəyə salan Nisə müəllim ona demişdi ki, hansı müəllimlə problemin olsa, çəkinmə, mənə yaxınlaş. Tarix fakültəsinin qiyabisində oxuyan, anasının uzaq qohumu olan bir tələbəyə görə yaxınlaşıb utana-utana: “Mümkünsə, kəsilməsin deyə, üç yazdıq. Gecələr işləyir, evə ancaq o, pul gətirir” xahişi etmişdi. Nisə müəllim onun beş sualdan birinə zorla cavab verən qohumuna dörd yazmışdı və Nahidə potokda əməlli-başlı məşhurlaşmışdı. “Qaçqın olasan, dünən Bakıya gələsən, amma belə fərasətli olasan,” – tələbələr öz aralarında pıçıldaşmışdı.

Laçından olan Nahidəgil qaçqın düşəndə Bakıdakı yataqxanalardan birində boş otaq tapıb üç ay orda yaşamışdılar. Sonra əllərindəki pulla Əhmədliyə ikiotaqlı ev almışdılar. Hələ sovetin dinc vaxtında uzun illər rayonda mağaza müdiri işləmiş atasının pulları hesabına Moskvadan, Leninqraddan özünə bahalı paltarlar, ayaqqabılar, ətirilər gətizdirən Nahidə məktəbin ən forslu, dəblə geyinən qızlarından biriydi. Atasını qaçaq vaxtı Laçındakı evlərindən son lazım olan şeyləri götürəndə qızının ayaqqabılarını paketə taykeş yığıb Bakıya gətirmişdi. Bunları görə Nahidə hamama qaçmışdı, güzgünün qabağında dayanıb xısın-xısın ağlayaraq demişdi: “Çox demirəm, heç olmasa bir cüt ayaqqabım gəlmədi”.

“Özünə ayaqqabı alarsan” sözlərini eşidən Nahidə əmin olmuşdu ki, taykeş ayaqqabılar məsələsini rəfiqəsi sevimli müəlliminə çatdırıb. Ürəyində “xəbərçi” rəfiqəsini söysə də, Nisə müəllimə xeyli təşəkkür edib dörd şirvanı götürmüşdü. Həmin gün dərsdən çıxan kimi yaxınlıqdakı komissiyon mağazaya gedib qazandığı pulla çoxdan gözaltı etdiyi sarı dikdaban ayaqqabıları almışdı.

Nahidə imtahanından əvvəl saçlarını kərə kəsdirib sarı rəngə boyadı, makiyaj elə-

di, ilk dəfə semestr imtahanında sevimli müəlliminin gözündə fərqli görünmək istədi.

“Hörüklərin hanı, ay qız? – Nisə müəllimin onu görəni kimi yerində qurcuxub gözlərini bərəldərək dediyi ilk sözlər bu oldu. – Kəsməyin bir yana, sariya boyamısan?” Nahidənin sanki dili tutuldu, bilmədi nə desin, heyrətlə müəllimin üzünə baxdı. “Bilirsən kimlər saçını sariya boyayır?” – Nisə müəllimsə dayanmaq bilmirdi. Bunları eşidəcəyini aqlının ucundan belə keçirməyən Nahidəyə elə gəldi, bu dəqiqə “küçə qızı”, ya da ondan bətarini eşidəcək. Bilmədi necə reaksiya versin, ürəyi bərk-bərk döyünməyə başladı. Nisə müəllim “Zaçotkanı bəri ver görüm,” – deyib məzəmmətqarışıq təbəssümlə ona baxanda qızın ürək döyüntüləri səngiməyə başladı, anladı ki, sevimli müəllimi bayaqdan ərk etdiyindən onu bu cür danlayır, ürəyində “Şükür Allaha, sakitləşdi” dedi. Həm də ona elə gəldi ki, müəllim özü danlamaq məsələsində barıtı çox etdiyini anlayıb, indi aranı yumşaltmaqçün gülümsəyir. “Nisə müəllimə, saçdı da, bir ay sonra uzanar, yenə qaraya boyayaram,” – nazla dedi. “Bir aya o uzunluqda saç yerinə qayıdar? Məni dolamısan? Ay qız, mənim altmış üç yaşım var, uşaq-zadam səninçün?” – “Yox, Allah eləməsin. Yəni siz heç vaxt saçlarınızı kəsdirməmişiz?” Nisə müəllim məzəmmətlə başını bulayıb qələmi götürdü: “Vallah, sən artıq nə danışdığını bilmirsən. De görüm, evdəkilər səni bu viddə görüblər?” Nahidə tutuldu, güclə özünü “Bütün nəslimiz məni belə görüb, sonra?” deməkdən saxladı. Gördü müəllimi gözləri onda cavab gözləyir, özünü məcbur edib dedi: “Axı burda nə pis şey...” – “Pis şey var, öz də yekəsindən. Bura ali məktəbdə e. Ali məktəb tələbə üçün müqəddəs ocaqdı, anlayırısan bunu?” – “Anlıyıram,” – deyib Nahidə başını aşağı saldı. “Anlamırsan, hələ durub söz qaytarırsan,” – deyib Nisə müəllim onun qiymət kitabçasına 3 (kafi) yazdı. “A-a, siz neynədiz?” – Nahidə aqlamsına-aqlamsına auditoriyadan çıxanda gücü ürəyində bunları deməyə çatdı: “Axtarsan, nəslində əlli dənə saçını sariya boya-

yan qız, arvad taparsan. Buna sual verəsən ki, sənə görə ucdantutma hamısı qəhbədi?”

Nahidə auditoriyadan çıxan kimi Nisə müəllim yanında oturan laborant qıza dedi: “Özün də görmüştün, – baş və şəhadət barmağını bir-birindən aralayıb qalınlıq işarəsini göstərərək, – belə qalın hörükləri varıydı. Hələ sifətinə vurduğu iki kilo kraskanı demədim özünə. Elə bil küçə qızıdı”.

2

Cəllad ləqəbli Cavad imtahanda həttə pul verənləri belə kəsməkdə, ağlaşan, göz yaşlarını silən, auditoriyadan çıxan tələbələr müəllimin yeddi arxa nəslini söyməkdə, pul verməyib kəsilənlərsə bir-birinə təsəlli verməkdəydi: “Əgər bunlar üç şirvan verib kəsilsə, Cavadın bizə iki yazmağı normaldı”. Sonralar bilinəcəkdi ki, Cavad üç şirvana qane olmadığından o pulu verənləri kəsibmiş...

İlk dərsdə tələbələrə demişdi: “Bax indidən deyirəm, imtahan vaxtı nəbadə üstümə adam göndərəsiz ha, nə də pula-zada baxanam. Canınız çıxar, oxuyub cavab verərsiz”.

İlk dəfəydi öncədən kəsiləcəyinə əmin olan Nahidə rəfiqəsinə dedi: “Bir azdan bu alçaq məni də kəsəcək. İnan, bir qram vecimə deyil”. Hərçənd vecinəydi, amma təkrar imtahanda beş şirvanla dörd alacağına ümidliyd.

Bilet çəkib oturandan sonra laqeydcəsinə suallara göz atdı, hamısının cavabını bilirdi, “Noolsun,” – mızıldandı, əsəbi-əşəbi bir neçə dəfə çiyinlərini çəkdi. Cavad əlaçı Aybənizə üç yazıb onu aqlada-aqlada yola salandan sonra növbə Nahidəyə çatdı. “Üç yox e, iki yazsa belə, gözümdən bir damcı yaş çıxsə, atamın qızı deyiləm” düşündü, düşünə həvəssiz, ümitsiz addımlarla gedib komissiyanın qarşısında oturdu. “Birinci Dünya müharibəsinin səbəbləri. Hə, başla görək,” – Cavad biletə baxıb dedi. Nahidə donuq səslə elə üç cümlə demişdi, müəllim onu saxladı: “Bilmirsən”. Nahidə istədi soruşa,

nəyi səhv deyirəm, anladı ki, nə desə, xeyri olmayacaq. “Keç o biri suala,” – Cavad əmr tonunda dedi. “Bilmirəm,” – Nahidə nifrətlə cəlladın sifətinə baxıb dedi. “Üçüncünü də bilmirsən?” – Cavad sırtıq təbəssümlə soruşdu. “Üçüncünü də, dördüncünü də, beşincini də,” – Nahidə gözünü masaya zilləyib sakitcə cavab verdi. “Bilirsən axı”. – “Bilməyinə bilirəm, amma ağzımı açmamış deyirsiz, bilmirsən”. – “Həə, bax indi xoşum gəldi səndən, – Cavad sırtıq-sırtıq güldü. – Haralısan?” – “Laçınlı”. – “Rayonun özünən, yoxsa kəndindən?” – “İşğala qədər rayonda qalırdıq. Atam Oğuldərə kəndinnəndi”. – “Oğuldərə? Famiyan... – qiymət kitabçasını açıb ilk səhifəsinə baxdı. – Mustafayeva Nahidə Mahmud qızı... Mustafayeva... Dayan görüm, sən təsadüfən Əhliman kişinin qohumlarından deyilsən?” – “Hə, nəvəsiyəm. Hardan bildiz?” – Nahidə təəccüblə soruşdu. Cavad müəllimin gözləri doldu, dərindən köks ötürüb danışmağa başladı.

Məlum oldu ki, əslən Kəlbəcərdən olan Cavadgil (ata-ana, yeddi uşaq) İkinci Dünya müharibəsində aclıqdan əziyyət çəkən vaxt Nahidənin Laçının Oğuldərə kəndində kolxoz sədri işləyən babası Əhliman ayda, iki ayda bir dəfə onlara un, qənd, çay, düyü göndərirmiş. “Baban olmasa, külfət ajundan qırılardı,” – deyib Cavad müəllim danlaq tona keçdi. – Bə indiyə qədər niyə mənə deməmişən ki, Laçınnansan, üstəlik, Əhliman kişinin nəvəsisən?” Utana-utana “Vallah, ağlıma gəlməmişdi” – deyən Nahidə Cavad müəllimin ilk dərində “Üstümə adam göndərməyin” sözlərini xatırladı. “Rəhmətlik atamla rəhmətlik baban vaxtilə bir kolxozda işliyiblər, bunu da biləsən”. – “Bibimin yoldaşı kəlbəcərridi,” – Nahidə sevincək dedi. “Nəçidi bibinin yoldaşı?” – “Məktəbdə dil-ədəbiyyat məllimi işliyə, Geşdəhdəndilər”. – “Onların kəndi bizdən çox uzaxdı. Geşdəhlilər dəlidolu olur, bibinin yoldaşı necə məllim olub, çox maraqlıdı. Atan məni tanısaydı, yüz faiz məni tapıb tapşırtırdırdı səni. Salam deyərsən”. – “Mütləq, mütləq,” – Nahidə səsi titrəyə-titrəyə dedi. “Görürsən, heç ağlıma

gəlməzdi ki, nə vaxtsa Əhliman kişinin nəvəsi qabağıma çıxajax,” – yanında oturan laborant qıza dedi, qələmi götürüb Nahidənin qiymət kitabçasına “əla” yazdı. “Onu bil ki, sən bu gün rəhmətlik babanın hesabına beş aldın, yoxsa mənənən ömründə beş alammazdın. İndinin özündə babandan söz düşəndə bütün nəslimiz ruhuna rəhmət oxuyur. Hə, bir də atana deyərsən, Laçın azad olanda Sarıbabada mənə quzu kababı qonaqlığı verər,” – deyib qiymət kitabçasını Nahidəyə uzatdı. – “Mütləq deyəcəm”.

3

Oğlanlı-qızlı tələbələrin çoxu “qızıl xasiyyəti”nə görə fəlsəfədən dərs deyən Sevda müəllimi sevirdilər, imtahanda onları yola verdiyinə görə. Sevda müəllimin hər qrupda bir-iki sevimli tələbəsi olurdu, Nahidənin də bu sarıdan bəxti gətirmişdi.

Bir gün o, Nahidəyə Elmlər Akademiyasında keçiriləcək beynəlxalq konfransda iştirak üçün dəvətnamə verib dedi: “Bunu güclə tapmışam. Mütləq gedərsən ha”.

İlk dəfəydi təzəlikcə oxuduğu “Azərbaycan Atabəylər dövləti (1136-1225-ci illər)” kitabını yazan akademik Ziya Bünyadovu, türkiyəli məşhur tarixçi, oğuzlardan yazan, haqqında çox eşitdiyi Faruk Süməri yaxından görən Nahidə sevindiyindən uçurdu. O biri tərəfdənsə həyəcan imkan vermirdi bu alimlərə yaxınlaşıb istədiyi sualları versin.

Çay fasiləsində arıq, balaca sifətinə yaraşmayan yekə, qalın şüşəli gözlük taxmış gənc oğlan Nahidənin həndəvərində gəzir, tanış olmaqçün fürsət axtarırdı, qıraqdan baxan görərdi ki, tərəddüd içindədir. Axırı, gənc oğlan özünü məcbur edib Nahidəyə yaxınlaşdı. “Salam. Adım Malikdi, burda Tarix İnstitutunda, orta əsrlər şöbəsində işləyirəm. Bilirəm, adınız Nahidədir, bibim Sevda müəllimə sizə dərs deyir...” Nahidə o dəqiqə müəlliminin indiyə qədər ona xüsusi diqqət göstərməsinin, onunla şəkil çəkdirməsinin səbəbini, bu oğlanı heç vaxt sevməyəcəyini anladı və qəti qərara gəldi

ki, yaxın günlərdə Sevda müəllim “Qardaşım oğlu Malikin səndən xoşu gəlir” desə, sakitcə “Mənim beş il ərə getmək planımda yoxdu” reaksiyası verəcək.

Ayaqüstü söhbət Nahidənin Malikin suallarına quru cavablar verməsiylə bitdi. “Ən çox hansı fənləri sevirsiniz?” – “Orta əsrlər Şərq tarixi”. – “Gələcəkdə aspiranturaya daxil olmaq fikriniz var?” – “Hələ bilmirəm”. – “Təhsilinizi Türkiyədə davam etdirmək istərdiniz?” – “Elə bir fikrim yoxdu”.

Konfransdan üç gün sonra, dərstdə Sevda müəllim zəng çölə vurulan kimi Nahidəyə yaxınlaşıb əliylə işarə etdi ki, durmasın, oturmağa davam etsin. “Qardaşım oğlu Malikin səndən xoşu gəlib. Səninçün çox yaxşı namizəddi, əzizim”. – “Sevda müəllim, başa düşürəm sizi. Amma mənim ən azı beş on il ailə qurmaq fikrim yoxdu”. – “Nə? Anlıyırısan ki, universiteti qurtarandan sonra beş demirəm, dördcə il bu işi gecikdirsən, peşman olarsan?” Əlavə etdi ki, qardaşı oğlu olduğu üçün onu tərifləmir, ideal xasiyyəti var, bu bir, ikincisi, onu Türkiyənin Səlcuq Universitetinə yaxşı maaşla dərs deməyə dəvət edirlər. “Nə bilmək olar, bəlkə, orda sənə də iş tapılar. Bir yerdə yaxşı pul qazanarsız, evdəkilərə də kömək edərsən”. – “Evdəkilər, şükür, dolanırlar”. Sevda əl çəkmədi: “Əzizim, sənə bəzi şeyləri danışacam, amma öz aramızda qalsın. Tələbə olanda elə bu universitetdə oxuyan bir oğlanla bir-birimizi dəlicəsinə sevirdik. Çox imkanlı ailədəniydi, ata-anası bizi kasıb hesab edirdilər deyə, evlənməyimizə imkan vermədilər. Məni sevən, amma mən sevmədiyim birisinə ərə getdim. İndi ərim professordu, bu ölkədə öz sahəsini dərindən bilən on alimdən biridi, şükür, normal dolanırdı. Sevdidiyim oğlan biznesmendi, pulunu balta kəsmir, öz həyatını qurub, uşaqları var, bəlkə də, xoşbəxt idi, bəlkə də, yox, bilmirəm, heç mənə maraqlı da deyil. Peşmanammı ərə getməyim? Zərrə qədər yox. Sözümlün canı odur ki, xoşbəxt ailə üçün qarşılıqlı sevgi mütləq şərt deyil. Malik səni çox bəyəniib, səni də elə mən ona məsləhət

bilmisəm. Bəlkə, arıq olmağı xoşuna gəlmir?” – “Yox, ona görə...” – “Türkiyədə iş düzələndən sonra iki aya kökələcək”. – “Yox, siz məni düz başa...” – “Nə isə, tələsmə. Get evdə dediklərimi yaxşı-yaxşı fikirləş, ata-ananla da məsləhətləş”.

Həmin gün Nahidə məsələni ata-anasına danışdı, “O oğlana heç vaxt ərə getməyəcəm” dedi, valideynləri də “Nə təhər istəyirsən, elə et” dedilər.

Sonrakı günlərdə də Nahidədən “yox” cavabı alan Sevda başladı onu hər yerdə görməzliyə vurmağa. Görəndə isə salamını elə tonda aldı ki, Nahidə qayıdıb ona “Necəsiz?” sualını verməsin. Seminarlarda Nahidə “Mən cavab vermək istəyirəm” deyəndə soyuq tonda “Gəl, danış”, ya “Keçən dəfə danışmısan, imkan ver başqaları da qiymət alsın” reaksiyası verdi.

İmtahan günü Nahidə köhnə şalvar, qara kofta geyindi, kosmetika vurmadı ki, müəllimini qıcıqlandırmısan, bircə istəyi var idi, dörd almaq. Sevda öncə gözlərini qıyıb sirlisirlisə onu süzdü, sonra çöhrəsinə acı ironik təbəssüm qondu, açıq mesaj var idi baxışlarında: bu görkəmdə gəlmisən ki, sənə yazığım gəlsin, aşağı qiymət almayısan? Bu suala Nahidə cavab tapmadığından lap həyəcanlandı.

Nahidə beş sualın dördünə çox yaxşı, beşinciyə zəif cavab verəndən sonra Sevda monoloquna başladı: “Nahidə, cavabların barədə axırda öz fikrimi deyəcəm. Amma bilməlisən ki, həyat tək indi verdiyin imtahanla bitmir. Hələ qarşıda səni çox ciddi imtahanlar gözləyir”. Nahidə qıpqırmızı oldu, Sevdanın solunda laborant Elnarə, sağında baş müəllim Firuzə oturmuşdu. Fikirləşdi, çox güman, onların da məsələdən xəbəri var, Elnarənin birinin üstünə beş qoyub söz yaymaqdan ötrü ürəyi getdiyini bilirdi. “Vəssalam, fakültədə biabır oldum,” – Nahidə fikirləşdi.

“Bəzən insan etdiyi bir səhvin acısını illərlə çəkir, ömrü boyu peşmanlıq hissindən qurtula bilmir. – Sevda monoloquna davam edirdi. – Elə səhvlər olur, adam onları bir

saatın içində unudur. Səncə, elə deyil?" – "Elədi," – Nahidə özünü məcbur edib dilləndi. "Yaxşı ki, bunu etiraf etməyə özündə cəsarət tapdın," – Sevda özündən razı halda dedi, qələmi götürüb düz Nahidənin gözlərinin içinə baxaraq dedi: "Sən bir dəyqə çıx dəhlizə, mən həmkarlarla məsləhətləşməliyəm". Nahidə auditoriyadan çıxanda "Nə məsləhətləşirsən? Nə yazırsan, yaz da, – fikirləşdi. – Qardaşı oğlunu bəyənmişəm deyə, kişinin qızı düz beş aydı prinsip aparır mənə. Sonra da deyirlər, şəhər adamları səviyyəli olur".

Az sonra laborant onu içəri çağırırdı, Sevda müəllim üzünə baxmadan, heç nə demədən qiymət kitabçasını Nahidəyə uzatdı. Auditoriyadan çıxan kimi rəfiqəsi ona yaxınlaşdı soruşdu: "Beş?" – "Hə, bu dəyqə," – cavab verib qeyri-iradi qiymət kitabçasını rəfiqəsinə uzatdı. Rəfiqəsi qiymət kitabçasını açıb baxdı. "Beş almısan da, mısmırığını niyə sallamısan?"

4

Diplom müdafiəsində dövlət imtahan komissiyasının sədri atasının əmisi nəvəsi, nəslin fəxri, ağsaqqalı professor Akif Mustafayev idi. "Məndən salam deyərsən" – atası bir gün öncə tapşırırmışdı. "Papa, bəlkə, zəng eliyib özün..." – "Ehtiyac yoxdu," – "Xəyişin nişanı..." – "O məsələnin sənə müdafiəyə heç bir dəxli yoxdu," – atası söhbətə nöqtə qoymuşdu.

Akif müəllimin oğluyla beş ay nişanlı olan Nahidənin əmisi qızı Xəyalə oğlanın qadağalarına dözəmmirdi, tez-tez "Nişanı qaytarıram" deyirdi.

Akif müəllim Nahidəni görəndə kimi gülümsədi, salam-kəlamdan sonra "Atan nətəərdi?" – soruşdu. "Şükür, yaxşıdır. Sizə salam-duası var," – Nahidə son iki sözü vurğuyla dedi. Akif yanında oturan komissiya üzvünə tərəf çöndü: "İdris müəllim, atası qohumumdu, həm də bizim Laçının hörmətli kişilərindəndi. Eyni vaxtda Bakıda oxumuşuq, mən tarixdə, o, maliyyə texnikumunda". Bunları eşitmək Nahidənin

ürəyincə olmadı. "Universitet qutarmağını deməklə atamdan üstün olduğunu gözə soxur" fikirləşsə də, məcburən gülümsəməli oldu. "O, Laçına qayıtdı, mən burda qalası oldum". Nahidənin sifətindəki süni təbəssüm daha qabarıq forma aldı. "Sonrası da ki məlum. Alçaq ermənilər Şuşanı, dalınca Laçını işğal elədilər," – Akif müəllim dərindən köks ötürdü. Vaxtilə qaçqıncılıq əzabları yaşayan Nahidə bu dəfə söhbətin mövzusunə uyğun süni kədər maskası taxması oldu. "İdris müəllim, mən buna birinci kursdan Naxış deyirəm, Nahidə uzundu deyə, adını qısaltmışam. Özü də bundan razıdır. Heylə deyil, Naxış?" – "Elədi," – Nahidə gülə-gülə cavab verdi. Akif müəllim qələmi götürdü, Nahidə sevindiyindən uçurdu, Akif müəllimin diplom müdafiəsində tələbələrin öz çıxışlarını kağızdan oxumalarını sevmədiyini bilirdi. Son bir həftə evdə güzgü qabağında nə qədər çalışsa da, kağızsız çıxış alınmamışdı, həyəcədən əzbərlədiyi cümlələr yadından çıxmışdı. Akif müəllim qələmi götürəndə Nahidə fikirləşdi ki, atası zəng edib tapşırırdırmamaqda haqlıymış.

Akif müəllim yenə İdris müəllimə tərəf çönərək dedi: "Birinci kursda bunun rəhmətlik Fatma nəvəsi kimi iki uzun hörüyü vardı. Kəsmişdi deyə, Nisə üç yazmışdı buna. Hələ maa da şikayət eləmişdi ki, qohumun saçlarını dibdən kəsif, bəs atası hara baxır". Gülüşdülər. Nahidə qiymət kitabçasında "4 (yaxşı)" görəndə dedi: "Aa, dörd nədi? Mən beşə hazırlaşmışdım". – "Beş? Düzünü de, sənə də beş, İlqara da?" – "İlqarın mənim diplom işimə nə dəxli var?" – "O dəxli var ki, İlqarın beş ildə yeddi məqaləsi çıxıb, sənə beş ildə bir məqalə belə çıxmayıb. Səhv deyirəm?" – "Əlbəttə, səhv deyirsiz. Sizin ixtiyarınız yoxdu tələbə çıxış etmədən dörd yazasız". Bir az da sözləşdilər, Nahidə istədi "Papamın o vaxt sənə Laçın yaylaqlarında verdiyi kabab qonaqlıqları burnundan gəlsin" deyib auditoriyadan çıxsın, özünə sığışdırmadı.

Universitetdən başılovlu çıxıb telefon köşkünə girdi. "Mama, təcili əmimgilə zəng

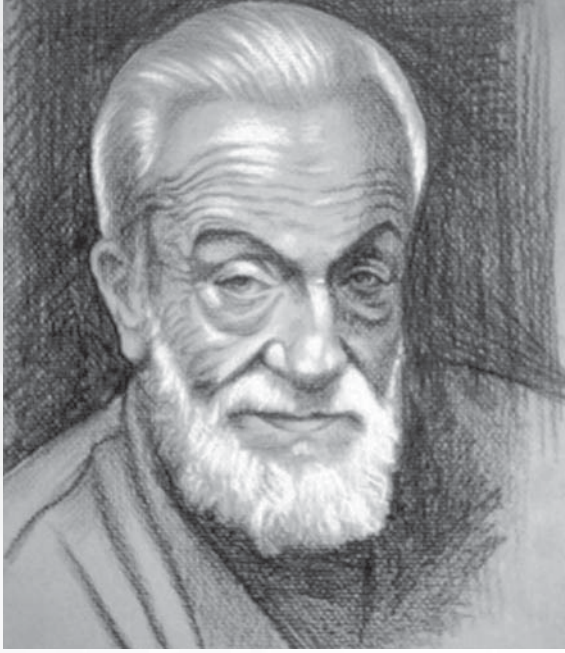
elə, öyrən gör, Xəyalə nişanı qaytarıb, ya yox?” – “Xəyaləyə nə olub?” – anasının səsi titrədi. “Heç nə! Olan mənə oldu. Alçaq Akif dörd yazdı mənə.” – “Nə?! Dörd?! Bıy səni ilan vursun, Akif. Səni görüm...” – “Hə, elə bu dəyqə ilan yeddinci mərtəbəyə qalxıb vuracaq Akifi. İndi qarğış yeridi, ay maa? Dərd ondadı ki, apelyasiyaya da vermək olmur, – ağlamağa başladı. – Sən zəng elə, dediyimi öyrən,” – dəstəyi yerinə çırpdı. Metro stansiyasına tərəf gedə-gedə öz-özüyə danışırdı: “Apelyasiya alınmayandan sonra, Xəyalə nişanı qaytardı, ya qaytarmadı, bundan sonra nə dəyişəsidir. Ay papa, əsas günah səndədi...”

Evdə bilindi ki, Xəyalə iki gün əvvəl nişanı qaytarıbmiş. Nahidə atasını görəni kimi başladı “Ay papa, axı sənə o gün dedim, zəng elə, tapşır mənə. Tərsliyinə saldın, dedin, lazım deyil”. – “Ay qızım, Xəyalə nişanı qaytarandan sonra mən neyniyə bi...” – “O gün zəng eliyib soruşmalıydın vəziyyət necədi, bilinsəydi ki nişanı qaytarırlar, xahiş etməliydin, bir həftə gecikdirsinlər. Dünya dağılmazdı bir həftə gecikdirsəydilər. O gün sözümlü kəsməsəydin, bunları deyəcəydin də sənə”. – “Ay Xəyiş, canın çıxardı ikicə gün dözsəydin,” – anası donquldandı. “Az, nə Xəyiş, Xəyiş salmırsız! – atası qışqırdı. – Arvad, sən də elə qohumlarımı qaralamağa bəhanə axtarırsan. Az qala bütün nəsil bi-

lirdi, qız nişanı qaytarır”. – “Günah mənədi. Mən özüm Xəyişə zəng eliyib vəziyyəti başa salmalıydım,” – hirsindən pörtən Nahidə dedi. – İlahi, deyirəm, insanlar necə ikiüzlü olarmış. Sevda onun qardaşı oğlunu bəyənmədiyimə görə mənə bütün semestri zülm verdi, imtahanda əsəblərimlə oynadı, amma axırda kişi qızı kimi, – şəhadət barmağını göyə qaldırdı, – beş yazdı. – Amma bu alçaq qohumumuz beş ildə üzümə gülə-gülə, atana salam deyərsən, – ağzını əyərək, – deyə-deyə mənə axırda dörd yazdı. Nə var, nə var, əmim qızı bunun gij oğluna ərə getmədi”. – “Bəli, – özünü hardasa günahkar bilən atası dilləndi. – Akif vaxtında oğlunun başına ağıl qoymalıydı, deməliydi ki, a bala, indiki zamanada qız aşağı düşüb duz almağa görə nişannınsınan icazə almalı deyil. Məni yandıran odu ki, qəddar kəlbəcərri, yad adam, qohum olmuya-olmuya çörək itirmədi, amma Akif əmioğlu belə alçaxlıq elədi. Dədəm o müharibədə Akifgilin də külfətini acliqdan qurtarmışdı. Haram olsun dədəmin sizə elədikləri, Akif, haram olsun”.

*20 oktyabr, 2022 – 14 may, 2023
Bakı – Mingəçevir – Bakı*

Nəcib Fazil QISAKÜRƏK

Allahsız adamın fikrinə, Allahsız cəmiyyətin məfkurəsinə inanmıram!

Ya Allaha baş əyər, heç kimsəyə əyməzsən, ya hər kəsə baş əyər, heç bir şeyə dəyməzsən.

Kaş mən Allah kəlməsindən başqa ağzından tək bir söz çıxmayan dilsiz olaydım!..

Aldığımız nəfəsi belə geri veririksə, heç bir şey bizim deyil.

Ağıl ağıl olsaydı, ismi könül olardı...

Dünya gözəl olsaydı, doğularkən ağlamazdıq...

Yaşarkən təmiz qalsaydıq, öləndə yıxılmazdıq.

QISA FİKİRLƏR XƏZİNƏSİ

Əgər dadını bilsəniz, çörəyi bölüşmək çörəkdən daha ləzzətlidir.

Həyatımızın yarısını uyuyaraq keçiririk, qalan yarısını da uyudularaq...

Siz bir sərrafın bağırıldığını heç eşitdinizmi? Qiymətli malı olanlar bağırmaz.

Tövbə qapısı açıqdır dediksə, təzə günahlarımı işləməlisən?

Qurban olduğum Allaha belə gündə beş vaxt yetmək mümkün ikən, özünü əlyetməz sananlara salam olsun...

Çox sıxıldınsa həyatdan, bir məzarlığa get. Ölülər yaxşı bilir; yaşamaq gözəldir.

Bu gedişlə utanmaqdan utanan bir nəsil gələcək.

Somerset MOEM

Nəyi isə azadlıqdan üstün tutan millət azadlığından məhrum olacaq. Gülməli odur ki, var-dövləti, ya firavanlığı azadlıqdan üstün tutsa, onlara da həsrət qalacaq.

Mənasız məxluq olmamağı üçün İnsana çox böyük bir bədəl ödəmək lazım gəlir.

Nə qədər dansaq belə, qəlbimizin dərinliyində bilirik ki, başımıza gələnlərin hamısına layiqik.

İnsanın ki ümidi qırıldı, daha onda heç nə qalmır.

Həyatın mənə öyrətdiyi ən dəyərli şey bu oldu: heç nəyin peşmançılığını çəkməyəsən.

İnsanlar anlamadıkları şeyləri ələ salmaqdan xoşlanırlar.

Sadə və aydın yazmaq eynilə səmimi və xeyirxah olmaq qədər çətindir.

Həyatın ən böyük faciəsi insanların ölümlü olmaları yox, sevməyi bacarmamalarıdır.

Keçmiş haqda ki düşünməyə başladınız, deməli, artıq gələcəyiniz yoxdur.

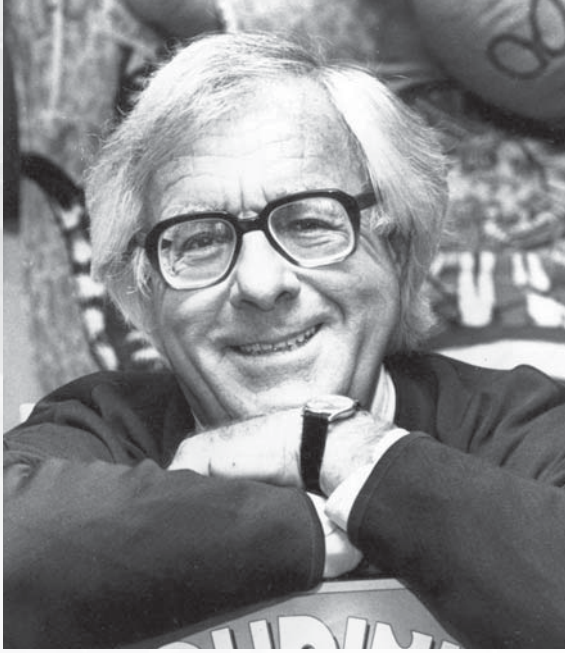
Ölmək cansıxıcı və kədərli şeydir. Sizə tövsiyəm: belə şeydən uzaq durun.

İnsanlar ancaq deyəcəkləri söz olanda danışsındılar, ünsiyyət qurmağı az vaxtda tamam yadırgayırdılar.

İnsan – olmaq istədiyi deyil, olmaya bilməyəcəyidir.

Həyatda uzun sürən xoşbəxtliyə bir tək başqaları üçün yaşamaqla nail ola bilərsiniz.

Rey BREDBERİ

Oxunmayan kitablar intiqam almağı bacarır.

Jül Vern – atamdır. Herbert Uells – çox müdrik əmimdir. Edqar Allan Po – dayım oğludur... Siz indi qohum-əqrəbamı tanıyırsınız...

Kitabları yandırmaqdan daha dəhşətli cinayətlər var. Məsələn, onları oxumamaq...

Yaşamaq üçün həyatın mənasını arayıb-axtarmağı tərgitmək gərək. Həyat elə öz-özlüyündə cavabdır.

Allah-təala bizə ağılı ondan ötrü verib ki, xəlv olunanları araşdırıb öyrənək, daha falçılıq eləyib gələcəkdə bizi nə gözlədiyindən qorxmaq üçün verməyib...

Gözlərini geniş aç və elə bir acgözlüklə yaşa ki, sanasan onca saniyə sonra öləcəksən.

Mənim üçün ən başlıcası – heyrətlənməkdən qalmamaqdır.

Gülümsə ki, fəlakətə keyf yaşatmayasan.

Möcüzə baş verən vaxt heç vədə onu şübhə altına almayın.

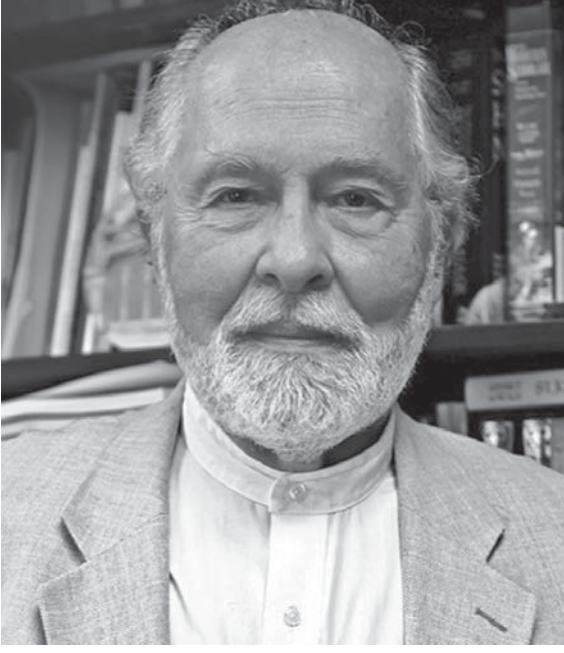
Xeyir Şərrə hər zaman şərr olaraq görənəcək.

Bəşər övladı necə yolunu azmışdısa, elə də qalıbdı.

Şərrin bir tək gücü var ki, həməən gücü də ona elə özümüz veririk.

Zəngli saata ehtiyac yoxdur, fikirlərim özü məni oyadır...

Seyyid Hüseyin NASR

Düşünən kəs üçün gözəllik Əbədi Olana açılan bir qapıdır...

İnsan ancaq Allahın işığında özünü bilə bilər.

Allah öz Gözəlliyini seyr etmək üçün Kainatı yaratmışdır.

Bilginin ən üstün dərəcəsi Allahı idraktır. Allahı dərk etmənin isə imandan başqa yolu yoxdur, mümkün də deyil.

Yalnız məna göyündə bir ulduz olmağa çalışmaq insan dünya ilə ahəng içində yaşaya bilər.

İnsan təbiətdəki ahəngi və gözəlliyi öz zəifliyinin fərqi ilə vararaq Yaradıcının Hikməti qarşısında boyun əyməklə kəşf edə bilər.

Modern insan heyrət duyğusunu itiribdir; bu, müqəddəslik duyğusunu itirmiş olmasının nəticəsidir.

Əgər görmənin anlamını cismani gözün gördüyünün fəvqünə çıxarsaq, görmək – inanmaqdır.

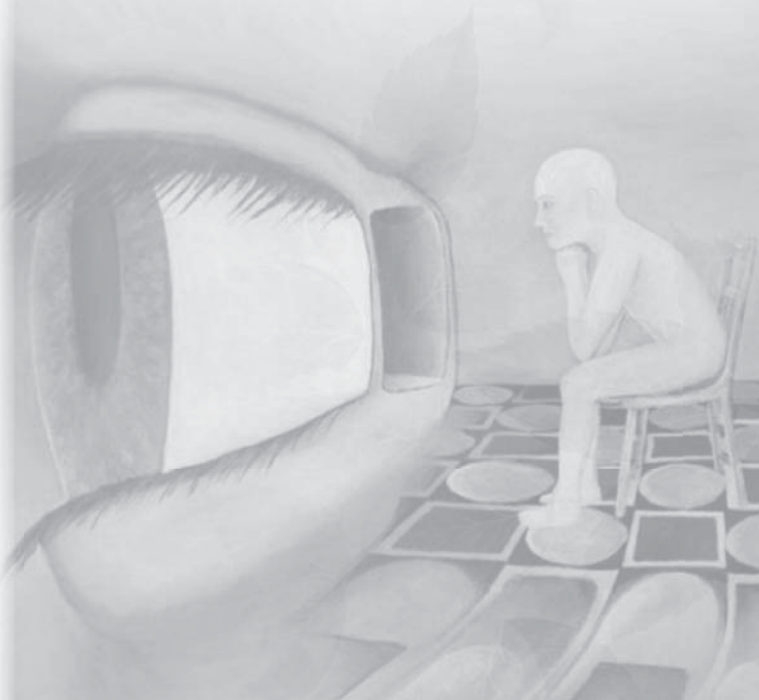
Allah ilə barışıq olmadığı müddətcə insan özüylə barışıqda ola bilməz və özüylə barışıqda olmadığı müddətcə də təbiətlə barışıqda ola bilməz.

Mənəvi yol üzərində irəliləmiş nəfs ilə Ruh arasında sürəkli təkrarlanan qarşılaşmalarla doludur... Nəfs – xəzinəyə çata bilməsi üçün qəhrəmanın öldürməli olduğu əjdahadır.

Gözəlliyin çirkinliyə, ahəngin nizamsızlığa necə hakim olduğunu görmək üçün mizanı insan əliylə pozulmamış saf təbiəti seyr etmək yetər.

Qəlb gözü ki bircə dəfə örtüldü, daha insan haqda əsl bilgiyə yetmək mümkün deyil.

*Toplayanı və tərtib edəni:
C.Məmmədov*

Müşfiq CƏBİ

(Tərən Əbilova sms əvəzi)

Baxışlar asılıb bu çərçivədən,
Çəkilə biləydim bircə bu şəklə.
Göy belə dəyişib tərzini, qardaş,
Döşənib yoluna yer bu şəkildə...

Biçdin öz əyninə kürkünü belə,
Sevmədin taleyin ərkini belə.
Bir an dəyişmədin görkünü belə,
Otur bu şəkildə, dur bu şəkildə...

Sən sözdən, şeirdən umdun təsəlli,
Bir fikrə getmişən gör neçə ildir...
Rəssamı bəllidir, ustası bəlli,
Götür divarını hör bu şəkildə...

Təbin dövrə vurdu, çağladı ilham,
Az qala başına çökmüşdü bu dam.
Şəhərin görkəmin korlayan adam,
Nə gözəl düşmüşən gör bu şəkildə.

QAYIDIB QAPINI DÖYSƏM BİR GECƏ

Nə mənə, nə də ki heç hara yazma,
Sənsiz darıxıram, hər şey çətinidir.
Baş vurub gedirəm lap uzaqlara,
Xəyalınla qalmaq daha şirindir.

Qayıdıb qapını döysəm bir gecə,
Mənim gəlişimə sevinərsənmi?..
Sevincdən qəlbimdən bir haray qopsa,
Çəkdiyim bu ahla isinərsənmi?..

Ah, yenə xəyaldır, bu dediklərim,
Hardasa adınla adım qovuşur!
Bir oğlan dolaşır tək küçələri,
Hardasa təklidən bir qız üşüyür...

Dizin göynəyirmi başımdan ötrü,
Saçın darıxırmı sığalım üçün?
Bir az yastığında yer saxla, gülüm,
Gecə qəfil gələn xəyalım üçün...

O KÜLƏK, ÇƏTİN Kİ, QAPINI DÖYƏ

Açılan pəncərəm səndən danışır,
Örtülən qarıma səni yazmışam.
İynənin ucundan keçə bilməyən
İpimə, sapıma səni yazmışam.

Hissimin çözülməz qəzəbi sənsən,
Ruhumun hər zaman tələbi sənsən,
Ürək ağrımın da səbəbi sənsən,
Könül əzabıma səni yazmışam.

Sağım qubarlanır, solum daşlanır,
Bütün ümidlərim sənə tuşlanır.
Birinci səhifəm səndən başlanır,
Ən son hesabıma səni yazmışam.

O külək, çətin ki, qapımı döyə,
O bulud mənimdir, sancılıb göyə.
Bir ömür dillərdə oxunsun deyə,
Ömür kitabıma səni yazmışam.

AXTARMA, TAPMAZSAN CAN YERİ MƏNDƏ

Gecəsi üstünə çökmüş səhərəm,
Bir daha qızarmaz dan yeri məndə.
Səni axtarmağa gedirəm, gülüm,
Axtarma, tapmazsan can yeri məndə.

Özümdən içəri gedirəm, çəkil,
Əriyib qanıma qarışım təki...
Sən də gəl üstümdə elə ağla ki,
Zərrə də qalmasın qan yeri məndə.

Qarışılıb gecəyə çəkdiyim bu ah,
Yaman çox gecikir bu gələn sabah.
Sənə də bir canlıq borcum var, Allah,
Onu da gəl alıb yan yeri məndən.

SƏNİ UZAQLARA APARAN GƏMİ

Səni uzaqlara aparan gəmi
Gəlib gözlərimin yaşından keçir.
Burda bir qadın var, xəbəri yoxdur,
Hər gün ürəyimin başından keçir.

Dər məni nəfəstək, könlünə dolum,
Bir də gözlərindən salmayım yolu.
Gəl tut əllərimdən, qurbanın olum,
Ömrün payızından, qışından keçir.

Daha yolun da heç düşməz yanımdan,
Sən getdin, sanma ki, qopdun canımdan;
O itmiş xəyalın bir qız donunda
Gəlib səhər-axşam qarşımdan keçir...

NƏSƏ DÜZ ÇIXMADI BU YAZIN, ALLAH

Ölüb-diriləsən yatdığı yerdə,
Üstündə bir yuxu yozanın ola.
Deyirəm, yuxuda gördüklərini
Götürüb alınına yazanın ola.

Daha gözlərimin gecə vaxtıdır,
Daha gəncliyim də düşübdür taxtdan.
Dağılıb bu ömrün qara saçları,
Açılıb taleyin yaxası çoxdan.

Elə kar olmuşam mən bu həyata,
Çatmır qulağıma avazın, Allah.
Mən ayaq üstündə çoxdan olmuşəm,
Nəsə düz çıxmadı bu yazın, Allah.

Məmməd MƏMMƏDLİ

ZÜLMƏTDƏN DOĞAN GÜNƏŞ

Həyəcanla videonun başlanmasını gözləyirdim. Bilirdim ki, əməliyyata hazırlıq gedir. Gözüm tez-tez qolumdakı SEİKO saatında idi. Dörd dəqiqədən sonra kameranı yandırdılar. Əməliyyat otağında həkimi, beş nəfər köməkçisini və ağrıdan əziyyət çəkən yoldaşımı gördüm. Qadınların necə bir ilahi varlıq olduğunu həmin gün anladım.

Divanda uzanıb televizora baxırdım ki, yoldaşım otağa girdi:

– Aşkito, ürəyim sıxılır, elə bil havam çatmır.

– Onda gedək oppalara. Havaya çıxan kimi əhvalın yüksələcək.

– Kofe?

– Hə, gedək bulvarda kofe içək. Həm də dəniz havası udaq. İndiki halında gəzmək sənə hava-su kimi lazımdı.

Ömüsumün əhvalı pozulanda həmişə ona meşə fıncıqlı kofe alıram. Özümə də birini götürürəm, amma yanında mütləq siqaret olmalıdır. Amma tüstü yoldaşıma pis təsir edir. Əlimi alışqana atan kimi o, məndən aralanır. O qədər kənara çəkilir ki, qıraqdan baxan bizim bir yerdə olmadığımızı düşünür.

Həmin gün hava şaxtalı olmasa da, külək belimi xəncər kimi kəsirdi. Ancaq hərəkət etdikcə bir tərəfdən qızınırdıq. Dəniz vağzalından gəzə-gəzə, sahil boyu “Dəniz Mall”a doğru getdik. Mən aradabir dayanıb foto-kamera ilə xəzrinin üzünə duran zeytun və şam ağaclarını çəkirdim. Küləyin qəzəbinə gələn zeytun ağacları şəkildə saç yolan qadınları xatırladırdı.

– Aşkito, soyuqdu, sonra çəkərsən, – yoldaşım arxasını küləyə çevirib kapüşonun altından məni səslədi.

Sürətimizi artırdıq və bulvarın adamsız xiyabanları ilə gəzə-gəzə Xalça muzeyindən sola burulduq. “Dəniz Mall”a daxil olanda bayırdakı soyuq yanvar ayını tamamilə untduq, canımız qızdı, həm də içəridə təşkil olunan konsert proqramını izlədik. Sonra geyim dükanlarını gəzə-gəzə birinci mərtəbədəki kafedən yoldaşımın çox sevdiyi meşə fıncıqlı qəhvə sifariş verdik. Ofisiant əlində kağız stəkana süzölmüş iki ətirli qəhvəni gətirən kimi yoldaşımın dodağı qaçdı.

– Ömüş, soyuqda kofe içməyin ayrı ləzzəti var ha, – dedim.

O da gülümsəyərək gözlərimə baxdı:

– Mən bilirəm sən nəyə görə onu bayırda içmək istəyirsən...

Dəniz tərəfdəki çıxışdan keçib yenidən yanvar ayına düşdük. Bir cüt göyərçin əlimizdə yem olduğunu zənn edib yanımıza qondu. Yoldaşım çevrilib onlara baxdı:

– Göyərçinləri heç sevmirəm, – deyəndə təəccübləndim.

– Nə üçün? – deyib əlimi alışqana atdım.

– Yaraşlıq deyillər, görünüşləri pisdi, həm də çoxdular.

Bu zaman bir qağayı başımızın üstündə dövrə vurub üzü dənizə tərəf süzdü. Onun incə manevr etdiyini gözü alan yoldaşım nazla başını quşun getdiyi səmtə çevirdi.

– Amma qağayı... səviyyədir, görürsən necə incə quşdur?

– Bəs sən onun ayaqlarına fikir vermişən?

– Yox, necədir ki?! – təəccüblə məndən soruşdu.

– Ördək kimi ayaqları var, – deyib siqareti yandırdım.

Dalğaların sahilə çırpıldığı yerdə qağayılar qayaların üstündə qanadlarını açıb lələklərini küləkdə qurudurdular. Bir neçəsi başımızın üstə dövrə vurur, sürəhiyə, skamyalara qonub, qışqırışa-qışqırışa adamlardan yem istəyirdi. Bizi görən kimi yan-yörəmizə yığışdılar.

– Gəl sənın qağayılarla şəklını çəkım, – deyib yoldaşımı fotokameramda kadra aldım.

Bir-iki foto çəkmişdim ki, ömüşüm əlləri ilə qarnını tutub həyəcanla mənə baxdı. Üzündəki ağrılı ifadədən narahat olsam da, ürəyimə ipisti sevinc doldu. Hava qaralmamış taksiyə minib evə qayıtdıq. Pılləkənləri qalxanda yoldaşımın yenidən sancısı tutdu. Birtəhər mənzilə çatdıq, divanda əyləşib vaxtı gözlədik. Gözüm saatda idi...

Yaşyarım olanda anamın mənə südlü manna sıyığı yedirtməsi yadıma düşdü. Eyvanda balaca “zayçık” taburetdə otuzdurub, özü də qapının arasında çöməlmiş halda, qaşığıla götürdüyü sıyığı üfürə-üfürə quş balasını yedirdən təkı ağzıma qoyardı. O vaxtdan sevirəm bu yeməyi. Yəqın, mannaya görə bu epizod hələ də xatirəmdən silinməyib.

Yoldaşımın ağrıdan zarıldaması mənı uşaqlıq xatirələrımdən ayırdı. Hiss etdim ki, vaxtdı. Ömüşüm bir anlıq ağrısını udaraq həyəcanqarışıq təbəssümlə üzümə baxdı:

– Aşkito, mənı doğum evınə apar... deyəsən, bəbiş gəlir...

Cəld paltomu geyinib həyəətə düşdüm. Binanın qarşısında dayanan taksilərdən birinə, blokun qarşısına gəlməyi xahiş etdim. Çox

həyəcanlı idim. Necə də olmayım, axı ilk övladım dünyaya gəlirdi. Allahdan qızımın sağ-salamat dünyaya gəlməsini istəyirdim. Pılləkənləri qaça-qaça mənzilə qalxdım. Ömüşüm paltosunu geyinib dəhlizdəki oturacaqda mənı gözləyirdi.

Qapını arxamızca bağladıq. Qolundan tutdum, mərtəbələrı asta-asta endik.

Maşın doğum evınə yol aldı. Bizi qarşılayan tibb bacısı həkimə zəng vurub ömüşümü doğum otağına aparanda mən ödəniş etmək üçün kassaya yaxınlaşdım. Qolumdakı "SEİKO" saatına baxdım, 18:30-u göstərirdi. On dəqiqədən sonra həkim gəldi. Gözləri axırdı. Elə bil bütün sutkanı oyaq qalmışdı. Yaxınlaşıb yoldaşımın adını və soyadını dedim. “Həkim, bəbişimə kömək edin gəlsin” – deyəndə sönük bir təbəssümlə üzümə baxdı və bir söz demədən əməliyyat otağına qalxdı.

Doğuşu monitordan canlı izləmək üçün mənı birinci mərtəbədəki xüsusi otağına dəvət etdilər. Həyəcanla videonun başlanmasını gözləyirdim. Bilirdim ki, doğuşa hazırlıq gedir. Gözüm qolumdakı SEİKO saatında idi. Dörd dəqiqədən sonra kameranı yandırdılar. Əməliyyat otağında gözlərindən yuxu tökülən həkimi, beş nəfər köməkçisini və ağrıdan əziyyət çəkən ömüşümü gördüm. Qadınları necə bir ilahi varlıq olduğunu həmin gün, yanvarın 15-də anladım.

Nədənsə videonun səsini almışdılar. Bir gözüm həkimdə, o biri gözüm yoldaşımda qalmışdı. Onların hər bir hərəkəti mənımcün bir möcüzə idi. Elə bil səssiz kino izləyirdim. Bir anda gözlərimin önündən XIX əsrin sonlarında Lümyer qardaşlarının nümayiş etdirdiyi “Qatarın La-Syotaya gəlişi” lenti ötüb keçdi. Mən də o dövrün insanları kimi qorxuyabənzər həyəcan hissi keçirirdim. “Aha, deyəsən, bəbiş gəlir. İndi ata olacam!” – işıq sürətilə düşündüm. Bəbişin başı görünəndə sevinməyə macal tapmamış yerimdə donub qaldım – həkim huşunu itirib, yerə yığılmışdı. Bu zaman ekran ağardı, elə bil içərini duman basdı. “Nə baş verir orda?” – özümdən ixtiyarsız qışqırdım...

Görüntü yavaş-yavaş bərpa olunanda əməliyyatxanadakıların qorxu içində dağılışdığını gördüm. Ağappaq işıq zərbəsi çaxnaşma yaratmışdı. Yuxarı mərtəbədəkilər klinikanı tərk etməyə başlayanda təşviş dalğası mənə çatdı. Dəli kimi yuxarı götürüldüm.

Dəhlizdə bəbişin çıxırtısı binanı tərk etməyə tələsən adamların səsinə qarışmışdı. İçəri girdim. Həkim yerdə sərili vəziyyətdəydi. Işıqlı dünyada gözünü açmağa qorxan qızımı qollarını özünə sıxıb çıxıran yerdə görəndə ürəyim bir az rahatlaşdı. Möcüzə! Qızım həkimin köməyi olmadan, özü gəlmişdi dünyaya. Sevincimdən yoldaşımı səslədim:

– Ömüş!

Yoldaşım cavabında:

– Aşkito, uşaq necədi? – deyib zəif və narahat səslə xəbər aldı.

– Yaxşıdı, ömüş... – diqqətlə uşağa baxıb, – amma bir az qəribə görənir – dedim.

– Bəbişi mənə göstər!

Uşağı əlimə alıb, göbəyini kəsmək üçün yan masada gözümlə kəsici bir alət axtardım. Qızımı əlimdən yerə qoymadan o biri əlimlə həkim qayçısını götürdüm. Göbəyini kəsib, yanağından öpdüm.

– Bu, bizim bəbişdi? Gözləri çox iridi, yuyumrudu, həm də bir-birindən çox aralıdı. Normal deyil elə bil...

– Ver mənə, qızımı görmək istəyirəm.

Uşağı qucağına qoyanda yoldaşım onu əlinə alıb bağına basdı. Uşaq anasını tanıyırmış kimi səsinə kəsdi.

– Əlbəttə, bizim bəbişdi, Günəşim mənim!

– Ömüş, klinikadakılar gediblər. Burda bizdən başqa heç kəs qalmayıb, – dedim.

Günəşi mələfə ilə bələdim, sonra da paltonu əynimdən çıxarıb onu arasına qoydum, yaxşıca бүkdüm ki, soyuq dəyməsin. Yoldaşım qolumdan tutdu və biz asta-asta pilləkəni endik.

Bayıra çıxanda artıq gecə idi. Səhərdən əsən dəli külək binaların arasında qıvrılıb ərimişdi. Soyuqdan donan yoldaşım özünü mənə sıxdı:

– Aşkito, evimizə üçlükdə qayıdırıq...

Başımı yuxarı qaldıranda gözlərim qaşmaşdı. Havada fırlanan yadplanetli kosmik gəmi üzümüzə şəfəq saçırdı. Soyuq yanvar ayında qəlbimi isidən bu işıq lопасı həyatımı büsbütün dəyişdi. Çünki o, bizə Günəşi hədiyyə etmişdi.

Yanvar, 2023

Firəngiz SABİRQIZI

Bir az göyə yaxın ol,
Bir az da yerə uzaq.
Bir az isin odlara,
Bir az üşütsün sazaq.

Ulduzlarda arzu tut,
Yerlərdə dəfn etməyə.
Məni də həbsə göndər,
Sonra da əfv etməyə.

Allaha salam söylə
Aşan ağac kökündən...
Sonra bir kəndir düzəlt
Şeytanın ağ tükündən...

Asıl ay işığından,
Süzül, gözlərimə düş.
Sonra gəl mənə yalvar,
Əyil, dizlərlmə düş.

Denən, məni bağışla,
Allah bağışlayandır.
Mən Allah deyiləm ki...
Adım cin daşlandı...

Səndən qalan nə varsa,
Şəkil oldu mənimçün.
Nə çəkdim sə soldu e,
Divar oldu səninçün.

Asıldığım bu ömür
Ağır gəldi çəkiddə.
Yenə baxıb gülürsən
Solub ölən şəkildə...

Nə gülməli günüm var,
Qaralarım ağ olub.
Xırda dərə-təpələr
Başa çıxıb dağ olub.

Gəl çərpələng uçuraq
Bu dağların başından.
Kağız gəmi üzürək
Axan gözüm yaşıdan.

Bax, hər şeyin çarası,
Bax, hər şeyin yolu var.
Bir ağac böyüdü rəm
Asılmalı qolu var...

Kəsdim, bax, ürəyimin
Sən olan tərəfini.
Yanağımın, gözümün
Nəm olan tərəfini.

Sənsizliyin çəkisin,
Ölçdüm, qanıq qədərdir.
Nə desəm də, ta boşdu,
Nə desəm də, hədərdi...

Sildim saçıma düşən
Yağışın payızını...
Təkcə qışı oxşadım –
Baharını, yazını...

Addım-addım untdum
Səndən qalan nə varsa...
Sən də açıl, örtül ta,
Pəncərələr divarsa...

...Mən hər gün sənin o
Zəng çatmayan nömrənə
Yüz dəfə zəng edirəm...

"Bu nömrəyə zəng çatmır"
Deyən o qızın belə
Əllərindən öpürəm...

Tək-tənha qoymur məni,
Bir hənirti, səs edir...
Nömrənin o üzündən
Operator bəs edir...

Bilirəm ki, sağam mən,
Öldürməyib yoxluğun...
Azı həmişə udur
Sənin nöqtə çoxluğun...

Sən yoxsan, amma nömrən
Yaşayacaq mənimçün.
Yenə həmənin nömrəni
Yığacam özüm üçün...

Bir gün o qız susacaq,
Bu zənglərim bitəcək.
"O nömrəyə zəng çatır"
Deyib küsüb gedəcək...

Əl uzatsan, dəyər göyə əllərin,
Sığal çəkər barmaqların aya da.
Ovuc-ovuc toparlayıb zər kimi
Ulduzları asar dən-dən havada.

Saçlarını külək sığalldıqca
Gözlərini qapayarsan gecəyə.
Yanaqların nurun alıb sevgidən,..
..."Sən günəşə bənzəyirsən "necə də...

Qollarını geniş açıb quş kimi
Uçacaqsan sanki üzü Allaha.
Sən göylərə məndən daha yaxınsan,
Qısqanıram, düzü, səni Allaha.

Oxa bənzər kirpiyində titrəyiş,
Qaşlarında sakit sular baxırdı.
Köksün dərin derya kimi endikcə
Sual-sual arxasınca axırdı...

Dodağında xəfif təbəssüm gəzər,
Parıldayar dişlərin dənə-dənə.
Bu gecənin sükutunu dinşəyib,
Pıçıldadım," yenə gələrsən...yenə"...

Köhnə, sınıb-uçulmuş
uzaq qapı kimisən.
Qeyri-adi nəyin var?
Sən də hamı kimisən...

Sənin də iki əlin
qırış tutub biləkdən.
Sən də sevib atmısan
hamı kimi ürəkdən.

Sənin də gözlərində
Yalançı göz yaşın var...
Hamı kimi öləndə
Bir bəstə başdaşın var...

Sən də hamı kimisən,
Ayağların iz qoyur.
Sənin də başın altda
Biri gəlib diz qoyur.

Sən də hamı kimisən,
Soyuqda titrəməyin,
Əlini ovmağın var...
Yaxında it görəndə
Daş atıb qovmağın var...

Özgələrdən nə fərqin?
Fikirləşib tapmıram...
Ən uzaq yollarımsan,
Gedib-gedib çatmıram...

Sən də hamı kimisən,
Hamı da sənin kimi...
Səni kimlər sevecək?
Bir də bax... mənim kimi,
Bir də bax mənim kimi...

Məti OSMANOĞLU

MƏDƏNİ-TARİXİ MƏKTƏB

Mədəni-tarixi məktəb təcrübi araşdırmanı həqiqi, etibarlı biliyin yeganə mənbəyi kimi müəyyən edən pozitivizm təliminin təsiri altında yaranıb. Bu məktəbin formalaşmasına alman maarifçilərinin və romantiklərinin millət haqqında fikirləri, O.Kontun pozitivizm görüşləri, Sent-Bövün bioqrafik metodu, Fransa romantik tarixşünaslığı, eləcə də Hegelin tarixi fəlsəfəsi təsir göstərmişdir.

Mədəni-tarixi məktəbin nümayəndələri bədii yaradıcılığın subyektiv xüsusiyyətini inkar etmədən yaradıcılığın mənşəyinin, eləcə də təkamülünün izahı üçün konkret milli və ictimai mühitlə bağlı faktların təhlilini əsas götürürdülər. Bu, onları idealist başlanğıca əsaslanan romantiklərdən fərqləndirən başlıca xüsusiyyət idi. Mədəni-tarixi məktəb təmsilçilərinin mövqeyi belə idi ki, bədii əsər mühitin ümumi vəziyyəti və əxlaqı

çərçivəsində yaranır və ona yarandığı dövrü özündə əks etdirən sənəd kimi baxılmalıdır.

Mədəni-tarixi məktəbin əsas prinsiplərini fransız alimi İppolit Ten sistemləşdirmişdir. Onun "İngilis ədəbiyyatı tarixi" əsərinin müqəddiməsində, həmçinin "Sənətin fəlsəfəsi" əsərində mədəni-tarixi metodun nəzəri əsasları aydın və sistemli şəkildə şərh edilmişdir.

İ.Ten fərdi və bənzərsiz mədəniyyət hadisələrinin kaosunu tam əhatə edən vahid düstur tapmağa çalışırdı. Bu düsturu əldə etmək üçün o, sənətdəki dəyişikliklərin sosial ehtiyaclardan, həyatdan, adətlərdən və ideyalardakı dəyişikliklərdən asılı olduğu fikrini irəli sürmüşdü. O, sənəti ictimai bütövün ayrılmaz tərkib hissəsi hesab edir və diqqəti konkret tarixi dövrdə, konkret milli ənənələr çərçivəsində sənətin orijinallığını şərtləndirən sosial amillər üzərində cəmləşdirməyə cəhd göstərirdi. İ.Ten sənət əsərini müəyyən inkişaf mərhələsində xalqın sosial psixologiyasının ifadəsi hesab edirdi.

Onun fikrincə, yazıçıya tək cəmiyyət və reallığın empirik tərəfləri deyil, həm də bəzi ilkin bioloji amillər təsir göstərir. O, sənətin orijinallığını şərtləndirən üç amil müəyyənləşdirmişdi: irq, mühit və məqam.

Onun fikrincə, irq anadangəlmə, irsi meyildir, dünyaya insanla birlikdə gəlir və insanın xasiyyətini, eləcə də fiziki bədən quruluşunu müxtəlif xalqlara xas xüsusiyyətlər ilə fərqləndirir. Mühit insanın dünyaya gəldiyi iqlim, məkan və sosial şəraitdir. Məqam isə "millətin öz inkişafında çatdığı sürətdir". Buraya dövrün, zamanənin xüsusiyyətləri, "xarici və daxili güclərin birgə işinin məhsulu" kimi irqin mühitə uyğunlaşması, sintezi daxildir.

Mədəni-tarixi metodun tərəfdarları Fransada F.Bryuneter, P.Lakomb, J.Renar; Almaniya K.Lamprext, G.Gettner, "genetik metod"un müəllifi Şerer; İtaliyada F.de Sanktis; İspaniyada M.Menendesi-Pelayo hesab edilir. Danimarkalı tənqidçi Georq Brandes mədəni-tarixi məktəbin, Sent-Bövün bioqrafik metodunun əsasında müstəqil "tarixi-psixoloji" metodu yaratmışdır. Onun "XIX əsr Avropa ədəbiyyatında əsas cərəyanlar" əsəri bu metoda əsaslanır.

Mədəni-tarixi məktəb naturalizmin formalaşmasına təsir göstərmişdir, naturalizmin tərəfdarları xüsusilə mühitin fərdə təsiri məsələsinə daha çox diqqət yetirirdilər.

Fəlsəfinin və filoloji fikrin inkişafına ciddi təsiri olan mədəni-tarixi məktəb tənqiddən də kənar qalmayıb. Fransız yazıçısı Qustav Flober bu metoddan bəhs edərkən əsərin yaranmasına səbəb olan mühitin, müəyyən nəticələrə gətirib çıxaran səbəblərin "çox incə təhlil edildiyini" göstərməklə bərabər, şüuraltı poetikanın, kompozisiya, üslub fərqliliyinin, müəllif fərdiyyətinin kənar qaldığına diqqət yönəldirdi...

İppolit TEN

SƏNƏTDƏ İDEAL HAQQINDA

(Sent-Bövə həsr olunur)

Bu araşdırmanın mövzusu və metodu. – İdeal sözünün mənası.

Sizinlə haqqında bəhs edəcəyim mövzu, belə görünür ki, yalnız poeziya üçün keçərlidir. İdealdan danışanda qəlbin, ruhun dili ilə danışılır; o zaman fikir ən doğma hissi ifadə edən gözəl, qeyri-müəyyən bir xəyal ilə dolu olur; o yalnız pıçıltı ilə, təmkinli bir şövlə ifadə olunur; əgər bu barədə ucadan, hamının eşidəcəyi səslə danışılırsa, deməli, bu, şeirdəki ideal deyil, hansısa kantatadır; xoşbəxtlikdən, göylərdən, məhəbbətdən söh-

bət gedəndə, dua edəndə olduğu kimi, ona ancaq barmaqların ucu ilə və ya qolları bir-birinə çarpaz bağlayaraq toxunurlar. Bizə gəlincə, öz adətımız üzrə, onu təbiət-şünaslar kimi metodik qaydada, təhlil yolu ilə araşdırmağa başlayacaq və hər hansı bir odanın deyil, qanunun üzərinə gəlməyə çalışacağıq.

Birincisi, ideal sözünü qrammatik cəhətdən izah etmək asandır, onu dərk etmək lazımdır. Bədii yaradıcılığın... tərifini xatırlayaq. Dedik ki, sənət əsəri hansısa əsas və ya görkəmli xarakteri gerçək predmetlərdə görüldüyündən daha dolğun və aydın şəkildə göstərmək məqsədi daşıyır. Bunun üçün sənətkar özündə həmin xarakterin ideyasını yaradır və ideyaya uyğun olaraq gerçək predmeti dəyişdirir. Bu əsasda dəyişdirilən predmet ideyaya uyğunlaşır, başqa sözlə, ideal olur. Beləliklə, sənətkar şeyləri öz ideyasına uyğun olaraq dəyişdirəndə onlar realdan ideala keçir; sənətkar onları öz ideyasına uyğun olaraq o zaman dəyişdirir ki, onlarda hansısa xüsusi nəzərə çarpan xarakter olduğunu anlayır və həmin xarakteri digərlərindən ayıraraq göz önünə daha yaxın gətirir və ona daha çox üstün məna verir. Bunun üçün predmetlərin hissələrinin təbii əlaqəsini sisteməlik şəkildə dəyişdirir.

I

Bütün xarakterlər eyni dərəcədə dəyərlidir. – Məntiqi əsaslar. – Tarixi əsaslar. – Eyni hekayənin müxtəlif üsullarla işlənməsi. – Ədəbiyyatda xəsis, ata, oynaş tipləri. – Rəssamlıqda rəsmlər: Rembrandt və Veronezin İsa Emmausda rəsmi, Rafael və Rubensin, Leda Leonardo da Vinçinin, Mikelandelo və Korreccionun mifoloji rəsmləri. – Bütün əhəmiyyətli xarakterlərin qeyd-şərtsiz dəyəri.

Sənətkarın öz obrazlarında ifadə etdiyi ideyalar arasında nisbətən yüksək olanları varmı? Onlarda başqaları ilə müqayisədə daha yaxşı bir xarakter göstərmək olarmı? Hər bir predmet üçün elə bir məlum ideal

forma varmı ki, onun xaricində hər şey məqsəddən yayınmağa və ya səhvə çevrilir? Müxtəlif sənət əsərlərinin yerlərini və ya kiçikdən-böyüyə dərəcələrini müəyyən edən tabelilik qanununu aşkar etmək mümkündürmü?

İlk baxışdan elə görünür ki, yox; tapdığımız tərif, deyəsən, bu cür araşdırmaların yolunu kəsir; bizi belə bir fikrə yönəldir ki, bütün sənət əsərləri bir-biri ilə eyni səviyyədədir və burada fərdi sərbəstlik üçün kifayət qədər imkan var. Əslində, predmet, ümumiyyətlə, ideyaya uyğun gələn yeganə predmet olmaq üçün ideal hala gələndən sonra onun nə olduğunu fərqi yoxdur; seçim tamamilə sənətkardan asılıdır: o bu və ya digər predmeti öz istəyinə uyğun olaraq seçəcək, burada etiraz etməyə yer yoxdur. Eyni süjet bu və ya digər şəkildə tamamilə əks mövqelərdən işləyə bilər və ya nəhayət, iki ifrat vəziyyət arasındakı bütün yollarla verilə bilər. Üstəlik, burada tarix məntiqlə vəhdətdədir və bu nəzəriyyə bilavasitə faktlarla dəstəklənir. Müxtəlif əsrlərə, müxtəlif xalqlara, müxtəlif məktəblərə baxın. Tayfasına, ruhuna, tərbiyəsinə görə bir-birindən fərqli olan sənətkarlar eyni predmetə heyrətlənirlər: hər biri ona öz nöqteyi-nəzərindən baxır, hər biri onda hansısa yeni xarakter hiss edir, hər biri onun özünəməxsus anlayışını formalaşdırır və bu anlayış, yeni sənət əsərində təcəssüm tapmış bu ideya birdən-birə ideal formalar qalereyasında yeni, nəfis bir əsər ucaldır, lap elə Olimpədə yeni bir tanrı ucalan kimi. Plavt zavallı Evklionu səhnəyə gətirdi; Molyer yenə eyni xarakteri aldı və zəngin tacir olan xəsis Qarpaqonu yaratdı. İki əsr sonra, artıq axmaq və bihörmət deyil, əksinə, nəhəng və müzəffər xəsis, Balzakın əli altında Qrandenin atasına çevrildi və eyni xəsis öz əyalətindən paytaxta köçürüldü, parisli, kosmopolit və şair-akomodator oldu, eyni tipli sələmçi Qobseki yenidən Balzaka yetirdi. Nankor uşaqlarından inciyən atanın vəziyyəti eynilə Sofoklun Kolondakı Edipini, Şekspirin kral Lirini və Balzakın Qorio atasını xatırladır. Bütün romanlar və

bütün teatr tamaşaları bir-birinə vurulan və evliliyə can atan cavan oğlanı və qızı təqdim edir; lakin bu cütlük Şekspirdən Dikkensə, Madam de Lafayetedən Jorj Sanda qədər necə də müxtəlif simaların uçurumunda peyda olur! Deməli, sevgililər, atalar, xəsislər, ümumiyyətlə, bütün böyük tiplər daim yenilənə bilir; onlar durmadan indiyə qədər də dəyişiblər, gələcəkdə də dəyişəcəklər: şərtilik və ənənə hüdudlarından kənara çıxaraq icad etmək – əsl dahi şəxsiyyətin əsl əlaməti, yeganə şöhrəti və necə deyərlər, boynuna düşən vəzifəsi də elə budur.

Əgər ədəbi əsərlərdən sonra plastika sənətinə nəzər salsaq, bu və ya digər xarakteri sərbəst seçmək hüququ burada daha da möhkəmlənəcək. Yevangelist və ya mifoloji bir neçə sima və səhnə istənilən böyük sənət məktəbinin süjetini, demək olar ki, təkbaşına verib, rəssamın seçim azadlığı burada həm əsərlərin müxtəlifliyində, həm də qazanılan böyük uğurda aydın görünür. Biz birini digərinin ayağına verməyə, bir mükəmməl əsəri digər mükəmməl əsərdən üstün tutmağa cəsarət etmirik, biz Veronezdən çox Rembrandta, ya da Rembrandtdan çox Veronezə üstünlük verməliyik deməyə cəsarət etmirik. Baxın, onların arasında necə böyük təzad var!..

... Onlardan hansına üstünlük vermək olar? Burada hansı xarakter daha yüksəkdir? Dolub daşan xoşbəxtliyin valehedici lütfü, qürurlu enerjinin faciəvi əzəməti, yoxsa kəskin ağıl və incə rəğbətin dərinliyi? Bunların hər biri insan təbiətinin hansısa mühüm tərəfinə və ya bəşəriyyətin inkişafının hansısa vacib məqamına uyğundur. Xoşbəxtlik və kədər, sağlam ağıl və mistik sayıqlama, fəal güc və ya zərif həssaslıq, narahat düşüncənin yüksək zirvələri və heyvani sevincin geniş azgınlığı - həyatda bütün həlledici, aydın yolların öz qiyməti var. Bütün əsrlər və bütün xalqlar var gücü ilə onları Allahın nuruna tutmağa çalışdılar; tarixdə görünənlər sənətin siyahısında yenidən canlandırılır (ümumiləşdirilir) və təbiətin müxtəlif canlıları, onların quruluşu və

instinktləri öz yerlərini dünyada, öz izahını isə elmdə tapdığı kimi, insan təxəyyülünün yaratdıqları da, hansı prinsiplərlə və hansı istiqamətdən yaradıldığından asılı olmayaraq, tənqidin rəğbətində bəraət qazanır və öz yerini sənətdə tapır.

II

Müxtəlif əsərlərin daha çox və ya daha az dəyəri. – Zövqlərin uyğunluğu və bir çox məsələlərdə yekun hökm. – Fikrin irəli sürüldüyü üsulla təsdiqlənən nüfuzu və ya çəkisi. – Onun sonuncusunun ən son tənqid üsulları ilə möhkəmləndirilməsi. – Doğrudan da, sənət əsərinin dəyərini müəyyən edən qanunlar var.

Yenə də – gerçək, real dünyada olduğu kimi – eynilə fantaziya aləmində də müxtəlif səviyyələr və ya yerlər var, çünki dəyərlər fərqlidir. Camaat və bilicilər birincini göstərir, ikincini isə müəyyənləşdirir. Üç il ərzində beş əsrlik İtaliya rəssamlığından qaçaraq biz də eyni şeyi etdik. Biz hər yerdə, hər addımda hökm oxuduq, qiymət verdik. Ancaq özümüz də bilmədən ölçünü əlimizdən buraxmadıq. Başqaları da bizim kimi davranır, ümumiyyətlə, hər bir işdə olduğu kimi, tənqiddə də hazır, artıq deyilmiş həqiqətlər var. İndi hər kəs etiraf edir ki, Dante və Şekspir kimi məşhur şairlər, Motsart və Bethoven kimi məşhur bəstəkarlar aid olduqları sənətdə mühüm yer tuturlar. Çağımızın bütün yazıçıları arasında birinci yer yekdilliklə Göteyə verilir. Onu fleminqlər arasında Rubenslə, hollandlar arasında Rembrandtla, almanlar arasında Albrect Dürer ilə, venesiyalılar arasında Titsianla heç kim müqayisə etmir. İtalyan İntibah dövrünün üç rəssamı Leonardo da Vinçi, Mikelancelo və Rafael, yekdil fikrə görə, hamıdan üstündür. Nəsilin elan etdiyi bu yekun hökmlər, onların irəli sürülmə üsulu ilə qəbul edilmiş avtoritetə haqq qazandırır. Əvvəla, sənətkar haqqında mühakimədə müasirlər razılığa gəliblər və bu qədər fərqli düşüncələrin,

temperamentlərin və tərbiyənin qarşılıqlı təsirindən doğan bu fikir artıq özlüyündə əhəmiyyətlidir, çünki hər bir fərdi zövqdəki çatışmazlıq öz aralarında mübahisə edən başqa mülahisələrin müxtəlifliyi ilə tamamlanır, nəhayət, tarazlaşır və bu daimi qarşılıqlı tənzimləmə yekun rəyi get-gedə həqiqətə daha çox yaxınlaşdırır.

Bunun ardınca tamamilə yeni bir ruhla başqa bir dövr gəldi və ondan sonra yenə başqa bir dövr gəldi; onların hər biri iddiaya öz nöqtəyi-nəzərindən baxır və onu yoxlayır; bunların hamısı eyni zamanda həm dərin düzəlişlər, həm də güclü təsdiqlərdir. Beləcə, müxtəlif məhkəmələr qarşısında dayanan əsər onlardan eyni qiymətlə çıxdıqda və neçə əsrlər boyu qırılmayan zəncir kimi dayanan hakimlər eyni hökmü verməyə razılaşdıqda, yəqin ki, onların hökmü ədalətlidir: əgər bir əsər başqalarından, həqiqətən, üstün olmasaydı, bu qədər müxtəlif rəğbəti öz üzərinə çəkməzdi. Müəyyən dövrlərə və xalqlara xas olan idrakın məhdudluğu bəzən ayrı-ayrı şəxslər kimi, dövlətləri və xalqları da yanlış mühakimə yürütməyə və dərk etməyə sövq etsə belə, burada da baxışlardakı fərdi fərqlər aradan qaldırılır, tərəddüdlər bir-biri tərəfindən məhv edilir və tədrisən o qədər sabitlik və düzgünlük əldə edilir ki, biz belə möhkəm və qanuni əsaslara söykənən rəyə əsaslı şəkildə etibar edə bilərik. Nəhayət, insanların fitrətindəki bu instinktiv zövq həmrəyliyinə əlavə olaraq, tənqidin ən son üsulları sağlam düşüncənin avtoritetinə elmin də avtoritetinə əlavə edir. Hazırda tənqidçi onun şəxsi zövqünün heç bir əhəmiyyət daşımadığını, öz xasiyyətini, öz meylini, öz partiyasını, öz maraqlarını tamamilə kənara qoymalı olduğunu, istedadının hər şeydən öncə rəğbət olduğunu yaxşı bilir. Yaxşı bilir ki, tarixdə ilk iş özünü mühakimə etmək niyyətində olduğu insanların yerinə qoymaq, onların instinkt və vərdişlərini mənimsəmək, onların hisslərinə nüfuz etmək, fikirlərini yenidən yaratmaq, onların daxili vəziyyətini öz daxilində canlandırmaq, özünü onları əhatə edən

mühitdə hərtərəfli və olduqca aydın şəkildə təsəvvür etmək, daxili vəziyyətini özündə əks etdirmək, fitri xarakterləri ilə birləşərək onların fəaliyyətini təyin edən və həyatlarını istiqamətləndirən şərait və təəssüratları təxəyyül vasitəsilə izləməkdir.

Belə bir əsər bizi sənətkarların nəzər nöqtəsinə qoyaraq onları daha yaxşı başa düşmək imkanı verir və bu əsər bir sıra təhlillərdən ibarət olduğundan, hər hansı digər elmi əsər kimi, yoxlama və təkmilləşdirmə üçün əlçatandır. Bu metoda istinad edərək məşhur bir sənətkarı bəyəmə, yaxud bəyənməyə bilərik, eyni əsərdə bir hissəni pisləyib digərini tərifləyə bilərik, hər şeyin qiymətini müəyyən edə bilərik, uğur və səpmaları göstərə bilərik, çiçəklənmə və tənəzzül dövrlərini tanıya bilərik və bütün bunları özbaşına deyil, hamıya məlum ümumi qaydalar əsasında edə bilərik. Mən də elə bu sirli qaydanı aydınlaşdırmağa, dəqiq müəyyənləşdirməyə və sizə sübut etməyə çalışıram.

III

Bədii yaradıcılığın tərifini. – Yerinə yetirməli olduğu iki şərt. – Bu iki şərtin necə yerinə yetirilməsindən asılı olaraq, bədii əsərlərin böyük və kiçik dəyəri. – Təqlid sənətinə tətbiq. – Necə və hansı məhdudiyətlərlə eyni qayda qeyri-təqlidi sənətlərə aiddir?..

Bunun üçün əldə etdiyimiz tərif hissə-hissə nəzərdən keçirəcəyik. Hansısa nəzərəçarpan, görkəmli xarakterə üstünlük vermək – sənət əsərinin məqsədi budur. Deməli, əsər həmin məqsədə nə qədər yaxınlaşsa, şübhəsiz ki, bir o qədər mükəmməl olacaqdır; başqa sözlə: bu şərtlər nə qədər dəqiq və dolğun ifadə olunsa, həmin əsər bədii əsərlərin ümumi miqyasında və ya ierarxiyasında bir o qədər yüksək yer tutacaqdır. Burada zəruri şərt var: xarakterin mümkün qədər üstün olması və mümkün qədər görkəmli olması. Sənətkarın qarşısındakı bu iki öhdəliyə daha yaxından nəzər salaq. Yığcamlıq üçün yalnız təqlid sənətini, heykəltəraşlığı, dramatik musiqini,

rəssamlığı və ədəbiyyatı, əsasən də sonuncu ikisini təhlil edəcəyəm. Bu, kifayətdir, çünki sizə təqlidi sənətlər ilə qeyri-təqlidi sənətlər arasında əlaqə məlumdur. Onların hər ikisi xüsusilə nəzərə çarpan bir xarakteri üstün tutmağa çalışır. ...Yeganə fərq ondadır ki, təqlidi sənətlər, rəssamlıq, heykəltəraşlıq və poeziya üzvi və əxlaqi əlaqə formalarını əmələ gətirir və real predmetlərə uyğun əsərlər yaradır, digər incəsənət növləri, yəni dar mənada musiqi və memarlıq isə real mövzulara uyğun gəlməyən əsərlər yaratmaq üçün riyazi münasibətləri bir araya gətirir. Lakin bu cür qurulmuş simfoniya və ya məbəd də yazılmış bir şeir və ya təsvir edilmiş bir sima kimi canlı varlıqlardır, çünki onlar da mütəşəkkil varlıqlardır, onların bütün hissələri bir-birindən asılıdır və eyni rəhbər prinsiplə idarə olunur; onların da öz fizionomiyası var, onlar da müəyyən niyyət nümayiş etdirirlər, həm də özünəməxsus ifadə ilə danışirlər, eləcə də məlum təsiri yaradırlar. Bütün bunlara görə onlar da digərləri kimi ideal yaradılmışlardır, eyni yaranma qanunlarına və tənqidin müəyyənləşdirdiyi eyni qaydalara tabedirlər; onlar bütün sənət əsərləri sırasında ayrıca bir qrupu təmsil edirlər və bəzi məlum məhdudiyətlərlə əvvəllər onlardan kənarda aşkar edilmiş həqiqətlər onlara da aiddir.

Könül MƏMMƏDOVA

“MÖCÜZƏLƏR DİYARI”

Kral həmişəki kimi saray əyanları, kral əshabələri, zadəganları ilə birlikdə dəniz qırağında səhər gəzintisində idi. Dalğaların ləpə döyənə, sonra da kralın əbasının ətəyinə dəyməsi, məiyyətini islatması heç kimi narahat etmirdi. Kral Qızıl Henri səltənətinə güvənib heç kimi sıxmırdı, sadə vətəndaşlar kimi azad və rahat yaşayırdı. Krallığında qoyduğu qayda-qanunu isə heç kim pozmağa cəsarət etməzdi. Bu, kralın qəddarlığından yox, ədalətindən irəli gəlirdi. Yeni doğan günəşin işığında kralın yaşıldan qəhvəyi doğru dəyişən ala gözləri dənizin üzündə cansız qalan qızı gördü. Kral qara saçlarının ön hissəsində xal kimi görünən sarımtıl saçlarını əli ilə axraya atıb diqqətlə dənizə baxdı. Həyəcanla qızı dənizdən çıxartmağı

əmr etdi. Əl-ayağa düşən əyanlar qızı dənizdən çıxartdılar. Kral ilk dəfə gözünü bir qızdan çəkə bilmirdi. Əyanlar kralın qıza baxdığını görüb daha da vəlvələyə düşdülər, bir-birlərinin qollarına vurub pıçıldaşdılar. Kralın istəyi ilə naməlum qızı ayılmağa çalışdılar.

Möcüzələr diyarının kralı Qızıl Henri 13 yaşında taxta çıxmışdı. Atası kral III Uzunsaçlı Lotharın illərlə uşağı olmurdu. Övlad həsrəti ilə yaşayan III Uzunsaçlı Lothar illərlə özünə baxmır, saçları uzandıqca uzanırdı, fikir etməkdən gözlərinin əti o qədər sallanmışdı ki, gözləri açıq olanda da yumulu görünürdü. Kralın varisi yox idi deyə, hamının gözü var-dövlətində, hakimiyyətində idi. III Uzunsaçlı Lotharın uzun saçlarını qınasalar da, bu saçlar ona döyüşlərdə uzun kəndir kimi kömək edirdi. 24 il sonra kral III Uzunsaçlı Lothar saçlarını kəsdi, oğlu Henri dünyaya gəldi. O, dünyaya gələndə ölkələrində möcüzə baş verdi. Bu ölkədə daha heç vaxt fəsil dəyişmədi. Həmişə yaz oldu. Elə o gündən günəşin qızılı şəfəqlərindən ilhamlanıb Henrini “Qızıl Henri” deyib əzizlədilər. Günəşin şüaları ölkədə kimsə xəstələndiyi vaxt batardı. O zaman möcüzələr diyarında yağış yağardı. Qızıl Henrinin 13 yaşı olanda ildırımlar çaxdı, yağış dayanmadan yağdı, qar yağanda atası böyrək çatışmazlığından dünyasını dəyişdi. Kralın yoxluğuna dözməyən kraliça həmin gün kral ilə əbədi qovuşdu. O gündən taxta çıxan kral Qızıl Henri ölkədə xəstələnməyi qadağan etdi. Heç bir ölkədən bu ölkəyə qonaq gələ bilməzdi, krallıqdan heç kim kənara çıxmazdı. Möcüzələr diyarının əhalisi 36 il idi həmişə yaz fəslə olan ədalətli ölkələrində şadlıq, bolluq, firavanlıq içində yaşayırdı. Hamı ölkə əhalisini ailəsi bilirdi. Tək dərdləri kral Qızıl Henrini evləndirmək idi. Kral indiyənə qədər heç bir qızın üzünə gülümsəməz, heç bir qıza elçi gözü ilə baxmazdı. Ta bu günə kimi...

Kral Qızıl Henri ilk dəfə idi bir qızın üzünə baxıb gülümsədi. Bütün saray əhli həm sevinirdi, həm də sevincdən göz yaşlarını gizlədə bilmirdi. Kralın üzünə gülümsədiyi su pərisi kimi gözəl qız dənizdə boğulmuşdu. Sarayın təbibləri qızı ayılmağa çalışdılar. Nəhayət, qız gözlərini açdı. Su pərisinin dəniz gözlərində öz əksini görənlər kral, gözünü o gözlərdən çəkə bilmirdi. İlk dəfə idi illər sonra ölkəyə yad insan gəlmişdi. Ölkə əhalisi bundan narahat olmurdu, əksinə, xoşhal idilər. Ümid edirdilər ki, kral su pərisi ilə evlənəcək. 18 yaşlı su pərisi Abelya başına gələnəri nəql edib dedi ki, onun ata-anası yoxdur. Anası o, dünyaya gələndə dünyasını dəyişib, atası da bir qəza nəticəsində əbədi olaraq gözlərini yumub. Nənəsinin himayəsində böyüyən su pərisi Abelya dənizin dibindən yosunları yığarkən burulğana düşüb, sonrası yadında deyil. İndi gözünü bu diyarda açıb.

Kral əshabələri Abelyanı saraya gətirdilər. Abelya libasını dəyişib kral ilə bərabər şam etdi. Kralın ürəyindəki sevgini artıq hər kəs hiss etmişdi. Kral baş vəzirə bildirdi ki, Abelyanı möcüzələr diyarının kraliçası kimi görmək istəyir. Bu sadə xəbər dildən-dilə gəzdi. Abelyanı kraliçalıq taxtına hazırlayırdılar. Qəfil Abelyanın temperaturunun yüksəlməsi, gözünün qızarması, qanlı nəfəsi hamını təşvişə saldı. İlk dəfə aşiq olan Kral bu xəbəri bilsəydi, Abelyanı krallıqdan uzaqlaşdıracaqdı. Əyanlar qərar verdilər ki, Abelyanı gizlədib sağaltmağa çalışsınlar. Abelyanı zirzəmidə gizlətdilər. Təbiblər Abelyanın dərindən dərman tapa bilmirdilər. Təbiblərdən birinin də halı pisləşdi. Məlum oldu ki, Abelyanın xəstəliyi keçicidir. Kralın sərt reaksiyasından qorxan əyanlar əl-ayağa düşdülər. Bütün xəstəliklərdən uzaq olan təbiblər, kral əshabələri Abelyanın ölkəyə gətirdiyi Yustinian vəbasından da xəbərsiz idilər. Xəstəliyin səbəbi bir millimetrdən kiçik olan, siçanların tükləri arasında gizlənən uçucu bir həşəratın mədəsində ölümcül vəba bakteriyasını daşması idi. Bu böcəklər ətrafdakı digər siçanların tükləri

arasında uçaraq yerləşir, sürətlə çoxalırdılar və bu yoluxucu xəstəlik onlardan insana taun çöpü vasitəsilə keçirdi.

Bir neçə gün idi krallıqda günəşsiz səhər açılırdı. Göy üzünü tutqun idi, buludlar qaralmışdı. Kral Qızıl Henri nə baş verdiyini təxmin edirdi. Amma səbrini basaraq əyanlardan cavab gözləyirdi. Abelyanın halı getdikcə pisləşirdi. Əl-ayağa düşən təbiblər nə edəcəklərini bilmirdilər, artıq özləri də xəstəliyin daşıyıcısı idilər. Nəhayət, çarəni qapılar arxasında gizlənməkdə tapdılar. Yağış yağmağa başladı. Əhali narahat idi, hamı bir-birinə şübhə ilə yanaşırdı. Kral krallığında ilk dəfə baş verən hadisədən təlaşlı idi, əsəblə o tərəf-bu tərəfə gedirdi. Qurtuluş yolu yox idi. Vəziyyəti bilən baş vəzir xəbəri krala çatdırdı. Kral beyni ilə ürəyi arasında savaşırdı. Ürəyi Abelyanın ölməyini istəmirdi, onun ölkədən getməsinə də istəmirdi, amma beyni öz qoyduğu qanuna ilk özün əməl et deyirdi. Sarayda həyəcan təbili çalındı. Təbiblər qaçaraq gəldi: "Artıq Abelyanın halı çox pisdür. Ona qulluq edən xidmətçi də, aşpaz da xəstələnib. Nə xəstəlikdisə, yoluxucu xəstəlikdir". Kral təcili qərar verməli idi: Abelya getsin, yoxsa qalsın. Əslində, qərar bəlli idi, amma kralın sevgisi imkan vermirdi ki, onu dilinə gətirsin. İki daş arasında qalan kral təkliyə çəkildi. Göy üzünə zillənən ala gözləri tünd-qəhvəyi rəngə büründü. Gözündən axmayıb ürəyinə süzülən göz yaşlarını içində boğaraq məşvərət otağına gəldi. Kralın əmrindən əvvəl vəzirin çıxışı kralın narahatlığını daha da artırdı: "Kral həzrətləri, mən belə fikirləşirəm ki, Abelyanın dəniz vasitəsilə gəlişi bizim düşmənlərimizin işidir. İllərdir ölkəmizə gələ bilməyən düşmən içimizə xəstəlik salıb bizi zəiflətmək, işçi qüvvəmizi, əsgər sayımızı azalmaq istəyir. Sonra da hücum edib torpaqlarımızı zəbt etmək niyyətindədir". Vəzirin dedikləri kralın beyninə batdı, ürəyinə daş basaraq casusun edamına əmr verdi və yenə otağına çəkildi. Hər kəs kral Qızıl Henrinin əzab çəkdiyini bilirdi, amma heç kim cürət edib bir kəlmə

danısa bilmirdi. Edam anında cəlladın əlləri qızdırmadan titrəyən cəllad yerə yığıldı, artıq cəllad da Yustinian xəstəliyinə yoluxmuşdu. II cəlladın vəzifəsi qəddarlıq olsa da, ürəyi çox yuxa idi, kralını dünyada hər kəsdən çox sevirdi. Kralın sevdiyini öldürməyə əli gəlməyən II cəllad tələsik Abelyanı krallığın ən ucqar nöqtəsinə – dağ zirvəsindəki qalaya apardı. Hər kəsə dedi ki, Abelyanı öldürdüm, basdırdım. Kralın artıq üzü gülmürdü, gözündən tökə bilmədiyi yaşlar yağış damlları kimi buluddan torpağa tökülürdü. Xəstəliyin yoluxma sayı günü-gündən artırdı. Bu vaxt krallığa gələn məktub Kralın iztirabını daha da artırdı. Məktubda buyrulurdu: “Əziz kral Qızıl Henri həzrətləri, ölkənizə giriş-çixış qadağası olsa da, bildirmək istəyirik ki, dünyada ölümcül Yustinian vəbası yayılıb. Əhalinizi hər ehtimala qarşı qoruyun. Siz insanlara giriş-çixışa qadağa qoya bilərsiniz, amma bəcəklərə, siçovullara, siçanlara yox”. Kral aldığı məktubdan sonra özünə gələ bilmədi. Yemir, içmir, verdiyi qərara görə əzab çəkirdi. Abelyanın, sevdiyi ilk qadının edamına nahaq qərar vermişdi. İlk dəfə verdiyi ədalətsiz qərar ilə barışa bilmirdi. Saray əhli də, əhali də kral qədər məyus idi. Vəzir kralın hüsuruna gələrək üzr istədi. Artıq heç bir üzr krala kömək edə bilməzdi, nə etmək olardı, olan olmuşdu. Kralın susqunluğu vəzirə cavab idi. Kral bir insan qarşısında susurdusa, o adam ölkəni tərk etməli idi. Vəzir də cavabını almışdı.

Kral yaman dərddə düşər olmuşdu. Bir yandan sevdiyinin həsrəti, bir yandan da ölkəsində xəstəliyin günü-gündən artması. Bütün təbiblər xəstəliyə dərman axtarırdı. Bu vəziyyətdə tək xoşbəxt olan II cəllad idi. O, Abelyanın sağ olmasına sevinirdi, amma cəsarət edib krala deyə bilmirdi. Artıq kral da yoluxucu xəstəliyə tutulmuşdu.

Abelya da vicdan əzabından qovrulurdu. Möcüzələr diyarına gətirdiyi xəstəliyin qurbanları dayanmadan artırdı. Abelya səbəb olduğu xəstəliyə dərman tapmaq istəyirdi. II cəlladın da xəstəliyə yoluxması onun istəyini daha da artırdı. II cəllad onun gözü qarşısında

əriyib gedirdi. Abelya qızdırma içində yansa da, cəsarətini toplayaraq ayağa qalxdı. Dağ başında olan şəfali otlardan dərman düzəltməyə çalışdı. Düzəltdiyi dərmanları cəlladın üzərində sınaırdı, amma bir nəticə yox idi. Abelya məyus olsa da, dərman axtarmağa davam edirdi. Cəllad kralın ölüm ayağında olduğunu eşidib tez saraya gəldi. Fikirləşdi ki, Abelyanın sağ olduğunu desə, kral, bəlkə, sağalar. Amma yağın qar cəlladın son sözünü ürəyində qoydu.

Kralın halı saatbasaat pisləşirdi. O, Abelyaya deyib sayıqlayırdı. Baş vəzir dünya təbiblərini gətirsə də, kralın dərminə çarə tapılmırdı. Bu vaxt saraya gələn Abelya hər kəsi təəccübləndirdi. II cəlladın yalanı üzə çıxdı, ilk dəfə əhali bir yalana sevindi. Kralın otağına daxil olan Abelya ona heyrətlə baxdı. Toqquşan baxışlardan ətrafa qığılcımlar səpələndi. Kral Qızıl Henri isə elə bildi ki, havalanır, gözünə adam görünür. Abelya ona toxunanda yerindən dik atıldı. Abelyanın sağ olduğuna inana bilmirdi, onun əlindən tutub son nəfəsinədək dəniz gözlərinə baxmaq istəyirdi. Abelya bu vaxt çantasından sonuncu düzəltdiyi dərmanı çıxarıb kralın dodaqlarına sürtdü. Kralın can verdiyini gören Abelya göz yaşları içində dərmanın hamısını qaşiq-qaşiq ona verdi. Qəfil kralın gözündə işıqlar parlamaya başladı. Dərman kralı sağaldırdı. Abelya xəstəliyə çarə tapdığına, kralın sağaldığına elə sevindi ki, ilk öpüşünü kralın dodağına qondurdu.

Ceyhanə MEHMAN

SALAM, PAYIZ ADAM...

Salam, payız adam! Salam, qış adam!
Qar adam, buz adam və yağış adam!
Səni bu dünyadan almağa gəldim,
Nəyin var, dur topla, tez yığış, adam!

Gördüm ki, gözlərin yoldan asılıb,
Gördüm ki, səsin də bir az qısalıb;
Haylasan, səsinə hay verən olmaz,
Səni dinləməyir dost-tanış, adam.

Demə hardan bildin halımı, demə,
Könlündən süzülən yaşlar söylədi.
Dualar səpmisən üzü göylərə,
Dünən dəndən atdığı quşlar söylədi.
Hardandı bu qədər inanış, adam?

Gedək, yer üzündən üzülsün əlim,
Gedək, bu dünyanın sonuna gedək.
Bir ulduz gecəyə batıb qarışsın,
Gəl gedək, Allahın yanına gedək.

Gedək, şeir adam, gedək, söz adam!
Qar adam, buz adam və yağış adam!
Səni bu dünyadan almağa gəldim,
Nəyin var, dur topla, tez yığış, adam!

Rəşad ABİDOĞLU

İlişib qalmısan kirpiklərimdə,
Nə süzülə bildin, nə düşə bildin.
Nə mənim eşqimdən əlini üzdüün,
Nə də ki qəlbimə yerləşə bildin.

Allaha yalvarıb, tövbəkar oldun,
Tanrı şahid oldu acı taleyə.
Puç olan sevgiyə səbəbkar oldun,
Kəsdin ümidimi üzü qıbləyə.

Bilmirəm dərdimin cərəsi nədir,
Bilmirəm sevirsen, nifrət edirsən?
Bəzən də can alan baxışlarınla
Məni intihara dəvət edirsən.

Qaçırsan, eybi yox, qaç uzaqlara.
Xəyalım axtarıb səni tapacaq.
Məni qərğ etdiyin qəm dəryasına
Bu axşam mənimlə günəş batacaq.

Deyəsən, aqlımı itirirəm mən.
Titrəyir ruhumun əli əlində.
Qayıt ürəyimə havalanmamış,
Sonra qalacaqsan dəli əlində.

Rabit BATULLA

*(Роберт Мөхлис улы Батуллин) –
yazıcı, dramaturq, tərcüməçi, rejissor*

1938-ci il martın 26-da Tatarıstanın Zəy rayonunun Tübən Loji (Olji) kəndində müəllim ailəsində anadan olub. Uşaqlığı Şikmamaevo kəndində keçib. 1956-1961-ci illərdə Moskvada M.S.Şepkin adına Teatr məktəbinin aktyorluq şöbəsinə daxil olub. Məktəbi bitirdikdən sonra Əlişgər Kamal adına Tatar Akademik Teatrında aktyor kimi çalışıb, eyni zamanda rejissorluğa böyük maraq göstərib.

1963-cü ildə ona Kazan Kukla Teatrının direktoru, həmçinin Kazan Televiziya Studiyasının Uşaq redaksiyasının direktoru vəzifəsi təklif olunub və burada onun ədəbi yaradıcılığa marağı güclənib. Uşaqlar üçün müxtəlif əsərlər yazmağa başlayıb. 1968-ci ildə Tatarıstan Yazıçılar Birliyinin üzvü olub.

1977-79-cu illərdə M.Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutunda Ali Ədəbiyyat Kurslarında oxuyub. Sonra Kazan Teatr Məktəbində müəllimlik etməyə başlayıb.

Tatarıstan Xalq yazıçısıdır. Abdulla Tukay adına Dövlət Mükafatına layiq görülmüş müəllifin indiyədək 88 kitabı nəşr olunub. Kazanda yaşayır.

Əsərlərinin bir qismi qardaş türkcələrə uyğunlaşdırılıb, habelə rusçaya, ingiliscəyə və Qafqaz dillərinə çevrilib.

CANINDAN CAN VER

Onunla qonşu idik. Uşaqlığımız, gəncliyimiz Kazanın Nəsiri küçəsində keçmişdi. Qonşumun ləqəbi Dulat, yəni “dəli at” idi. At kimi cılığın, tez özündən çıxan, dəli-dolu təbiəti vardı. Dulat Rəssamlıq Akademiyasına, mənsə universitetin jurnalistika fakültəsinə daxil oldum. Sonradan onun ailəsi şəhər mərkəzinə köçdü. Amma bizim əlaqəmiz qopmadı. Boş vaxtlarımızda həmişə birlikdə olurduq; rəsm

sərgilərində, tamaşa premyeralarında, onun emalatxanasında görüşürdük.

Dulat mahir rəssam idi. Akvarel, yağlı boya, kömür və oyma texnikasını yaxşı öyrənmişdi. Ondakı istedad başqasında olsaydı, dövlətdən sifarişlər alıb yerinə yetirər, dolanışığını düzəldib kef edərdi. Amma Dulatın təbiəti elə deyildi. Çox hərəkətli, ipinin üstünə odun yığılmayacaq tıpdən idi.

Dulatdan da sifariş yan keçmədi, ona da verildi; ətli qolları, kök üzü ilə “Zirvəni fəth edən donuzçular” adlı rəsm əsərini sıxıla-sıxıla yaratdı. O, bir dəfə yarızarafat, yarısəbi:

– Donuz şəkilləri çəkə-çəkə mən özüm də donuza döndüm, qardaş, – demişdi.

“Zirvəni fəth edən donuzçular” tablosu üçün dövlətdən yaxşıca pul da almışdı. Ondan sonra “Elmetin şölələri” adlı bir rəsm çəkdi. O rəsmi Yeni Pismən dağının zirvəsinə çıxıb çəkmişdi. Aşağıda adı dəyişdirilib Leninoqorski şəhərinə çevrilən Yeni Pismən kəndini, ondan o tərəfdə üfüqdə torpağın qanını soran “durnaları” görürsən. Bu “durnaların” sağında və solunda isə təbii qaz alovlanıb yanır...

Dulatın bu iki rəsmi sərgi salonunun ən gözəl yerindən asdılar. İncəsənət qurumları həm sərginin açılışında, həm də bağlanışında Dulatın işini yüksək qiymətləndirdilər. Sərgidən sonra verilən fasilə zamanı əllərində şampən qədəhləri tutmuş insanlar onun yanına gələrək təbriklərini çatdırdılar. O vaxt Dulat mənə:

– Gəl, dostum, yaxşısı budur, emalatxanaya gedək, öz arağımızı içək! – dedi. Biz oradan getdik.

Dulata bu rəsmlərə görə sanballı məbləğdə pul verildilər. Onu bu cür rəsmləri çəkməyə yoxsulluq məcbur etmişdi. O, əməyinin haqqını almışdı və aldığı pulu sağa-sola xərcləyirdi. Amma Dulatın əhvalı günü-gündən pisləşirdi. Onu daxilən nəsə əzirdi. Nəsə onu dəhşətli dərəcədə narahat edirdi. Çox çəkmədi ki, Dulat içkiyə qurşandı.

Mən bunun səbəbini təxmin edirdim. O, çəkdiyi rəsmlərdən çox narazı idi.

Müsəlman tatar kəndlərindəki ilxı fermalarını ləğv edib, yerində donuz fermaları quraraq tatar qadınlarını donuz çoskaları saxlamağa məhkum etmişdilər.

Elmet ətrafında neft çıxarılması tatar xalqının fəlakətinin başlanğıcı olmuşdu. Bununla SSRİ-nin başqa yerlərindən Tatarıstana tatar olmayan millətlər axın etdilər. Tatar kəndlərinin cəmləşdiyi yerlərdə yeni şəhərlər salınmağa başladı. O şəhərlər tatar kəndlərini uddu. Bu gün minlərlə kubmetr təbii qaz yandırılıb göylərə sovrulur. Neft torpağı məhv eləyib. Bulaqlar quruyub. O köhnə dupduru çeşmələrin suyundan bu gün neft tamı gəlir. Kəndlər içməli suya həsrət qalıb. Dulat Daqaşevin rəsmlərində tərənnüm olunan, öyülən bunlar deyildimi? O, "Elmetin şölələri" rəsmini çəkməklə öz vicdanını satmışdı.

Emalatxanaya gəldik. Qədəhləri ağzına can araqla doldurduq. İçkinin dəmi Dulatın başına vuranda öz-özünə donquldanmağa başladı:

– Dost, bilirsənmi, özümdən zəhləm gedir! İyrənirəm özümdən! Güzgüyə baxıram və üzümə tüpürürəm! Tfu Dulat Daqaşın sifətinə! Beş qəpiklik adam deyil! Xaltura lənətə gəlmiş iblisdir, barmağını versən, əlini, əlini versən, başını udar sənin...

Hökumət Muxtar Respublikanın yaranmasının hansısa ildönümü münasibətilə Moskvada Tatarıstan rəssamlarının sərgisini təşkil etməyi qərara almışdı. Rəsmlər Moskvadan gələn önəmli heyət nümayəndələri tərəfindən seçilmişdi. Sərgiyə aparılan əsərlər arasında "Elmetin şölələri" də var idi. Sevin, havaya uç! Bu, şöhrət qapılarının açılması, böyük pullar demək idi!

Rəsmləri Moskvaya gedən qatara yükləmək üçün hazırlıq başlayanda Dulat Daqaşın "Elmetin şölələri"nin yoxa çıxdığı bəlli oldu. Kim götürmüşdü? Niyə oğurlayıblar? Bunu heç kim bilmədi. Şəkli axtarmaqdan milislərin ayaqlarında taqət qalmamışdı. Sonda sərgi üçün seçilən əsərlər "Elmetin şölələri" olmadan Moskvaya yola salındı.

Moskvada bu sərgiyə gələn rəssamlıq sənətinin nüfuzlu tənqidçiləri, mütəxəssislər, Sovet İttifaqı Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin nümayəndələri sərgini kəskin tənqid elədilər:

– Tatarıstanda zəngin neft yataqları var. İnsanlar orada qarışqa kimi işləyirlər. Rəssamlar öz rəsmlərində neftçilərin əməyini lazımi səviyyədə əks etdirməmişlər. Oradakı məşhur qazmaçıların portretləri haradadır? Qazma qurğuları haradadır? Asfalt yollar haradadır?

Bu ağır tənqiddən sonra Tatarıstan rəssamları dəstə-dəstə Elmet və Bögölməyə yaradıcılıq ezamiyyətinə axışdılar. Ədəbiyyatı, jurnalistikanı neft basdı. Biz hələ də həmin neftdən təmizlənmə bilməmişik.

Prokurorluq "Elmetin şölələri" tablosunun oğurlanması ilə bağlı istintaqı genişləndirib şəhərin dörd yanında axtarışları davam etdirdi. Ancaq heç bir iz tapa bilmədi. Beləliklə, bu təhqiqat işi xətm olundu.

Mən, təbii ki, bunun Dulatın əməli olduğunu təxmin etmişdim. Dulatın kefi, həqiqətən də, yerinə gəlmişdi. O, rəsm çəkəkə əvvəlki kimi deyinməyə davam etsə də, üzündə təbəssüm peyda olmuşdu. Amma mən bu dəyişikliyin sirrini özündən soruşmadım. Xeyli keçəndən sonra Dulat özü açıldı:

– Mən onu bıçaqla parçalayıb İdil çayına atdım. Buyurub çaydan çıxartsınlar, Həştərxan sərgisinə qoysunlar!

Mən dinmədim.

– Niyə gülmürsən?

– Heç gülməli deyil! Sən cinayət törətmişən!

– Nə cinayət törətmişəm ki? Öz əsərimdir. Ataram da, kəsərəm də! Kimə nə dəxli var?

– Amma o artıq sənə əmlakın olmaqdan çıxmışdı. Hökumətin, Mədəniyyət Nazirliyinin və nəhayət, xalqın əmlakı idi! Sən onun pulunu almışdın! Əgər bu işi sən etdiyini bilsələr, səni tutub dama basacaqlar. Rəsmi pulunu sənə ödətdirəcəklər. Sən bu əməlinin adı açıq-aşkar vicdansızlıqdır,

dostum. Pulunu gözəlcə yedin, üstündən su içdin, sonra da rəsmi cırıb atdın.

Dulat birdən ayıldı. Mənə baxdı. Baş və rənələr onu təəccübləndirmişdi. Qapı ilə divar arasında var-gəl etməyə başladı. Onsuz da dağınıq olan saçını iki əli ilə lap darmadağın etdi:

– Ödəyəcəm, – dedi qəfildən. – Ödəyəcəm!

Amma pulun çoxunu artıq xərcləmişdi. Oturacağı qaldırdı, altından kiçik bir qutu çıxardı. Qutudan bir qədər pul götürüb:

– Bax budur, pul buradadır, – dedi və pulu saymağa başladı. Tələşlə saydıqdan sonra: – Yarısı gedib, – dedi. – Bir yerdən tapıb üstünü düzəldərəm. Amma borclu qalmaram.

Atasına maşınını satdırdı. Ondan-bundan borc alıb rəsm əsərinin pulunu topladı və birbaşa Mədəniyyət Nazirliyinə getdi.

Nazirlik bir-birinə dəydi! Ölkə bu xəbərdən sarsıldı! Milis, prokurorluq əl-ayağa düşdü. Rəssamlar qəzəbləndi! Jurnalistlərin bu qeyri-adi hadisə haqqında yazmaqdan barmaqları az qalırdı qabar bağlasın.

Dulatın işi məhkəməyə çıxarıldı. Hökm oxundu. Oğurluq! Cinayət! Sosialist əmlakını dağıtmaq! Məkrli xuliqanlıq!

Dulat üç il müddətinə azadlıqdan şərti məhrum edildi. Məhkəmənin də bütün xərcləri onun üstündə qaldı. Rəssamlar İttifaqından qovuldu. Emalatxanasını əlindən aldılar. Dulat beləcə lüt-üryan ortada qaldı.

Emalatxanadakı bütün əşyalarını bizim anbara daşdıq.

Narahatlıq verməmək üçün valideynlərinin yanına qayıtmadı. Qalmağa yeri olmadığından həyatımızdakı sahıbsız anbarı ona verdik. Birlikdə təmizləyib təmir etdik. Elektrik çəkdik. Ucuzluq bazarından soba aldığımızı. Yandırmaq üçün odun hazırladıq. Tək pəncərəli dördkünc otaqda qalmaq üçün yaxşı-pis bir yer sahmanladıq.

Həmkarlarının yanına gedəndə kimisinin ona yazığı gəlirdi, kimisi də satqıncasına gülürdü. Bəzi riyakarlar da:

– Sovetin düşməni, antisovetçik! – deyib ona söz atmağa başlayırdılar.

Bundan sonra Dulat daha anbardan çölə çıxmadı.

Aldığı bu dərin yaradan sonra özünü uzun müddət toparlaya bilmədi. Bu arada mən ona rəsm kağızı, müxtəlif boyalar, kərandaşlar gətirirdim. Ümid edirdim ki, o, yenedən şəkil çəkməyə başlayacaq.

Zaman keçdikcə Dulat qarşısındakı kağıza qara qələmlə nəsə çəkməyə başladı. Daha sonra boyalara üz tutdu. Rəssama can gəlmişdi. Çəkdiyi şəkilləri də çox bəyənidim.

Amma Dulat o gözəl tabloları qəzəblə cırıb atırdı. Gördüklərim mənim qəlbimi yandırırtdı.

– Niyə cırdın? Necə gözəl idi axı! – deyərək yerdəki kağız parçalarını toplayırdım.

– Gözəl deyil, – deyirdi.

Təkrar iş girişirdi, təkrar iztirablı gecələri başlayırdı.

Bir gün mənə dedi:

– Dostum, bilirsən nə deyəcəm, mənim ilham pərim yoxdur. Hardan alsın şeiri şair, olmazsa ilham pərisi?

Həqiqətən də, Dulatın könlünü fəth edən bir qız olmamışdı.

Həmin gündən sonra uzun müddət görüşmədik. Bir-iki dəfə “emalatxana”sına gəldim. Amma qapısı kilidli idi. Bəlkə də, qapını heç açmamışdı. Özünü rəsmlərinə vermişdi, var gücü ilə çalışırdı, hər halda.

Bu hal iki-üç gün belə davam etdiyinə görə narahat oldum. Qulağımı qapıya tutub içərini dinşədim. Səs-səda yox idi. Qapıya gup-gup vurmağa başlamışdım ki, içəridən donqultusu gəldi. Oh, Allaha şükür, sağdır! Dulatın qapını açması ilə gedib yatağa sərilməsi bir oldu. “Səni, Xorasan tənbəli!” deyərək qışqıracaqdım ki, heyrətdən ağzım açıq qaldı.

Molbertdəki rəsmdən gözəl bir qız mənə baxırdı. Bu, atın boynuna sarılmış amazon idi. Onun paltarı, çiyindənən aşırıldığı qılinc kəməri, atın cilovu, yəhəri, yüyəni ən xırda təfərrüatına – kirpiklərinə qədər çəkilmişdi. Elə bil gerçək idi. At canlı kimi idi, deyərdin, şahə qalxacaq, qız isə sanki sənənlə danışmağa başlayacaqdı. O qədər gözəl idi ki,

bu gözəlliyə vurulmamaq mümkün deyildi. Şairin təbirincə desək, o qədər gözəldir ki, hətta sevgidən də qorxursan. Rəsmi alt küncündə “Çöl qızı Süyümbikə¹” yazılmışdı.

Gözümə buna oxşar başqa rəsmlər də sataşdı. Nitqim tutulmuşdu. Özümü Orta əsrlərdə, ondan sonrakı yüzilliklərdə yaşamış tarixi qəhrəmanların rəsmlərinin sərgiləndiyi qalereyada hiss edirdim.

Nə qədər qalmışdım mən bu sərgidə, xatırlamıram. Dostumun yorğunluqdan dərin yuxuya getdiyini görəndə isə sakitcə qapını çəkib örtüdüm və anbardan çıxdım.

Dulat üç gün, üç gecə yatandan sonra çölə çıxdı. Gərnəşdi və:

– Qardaş, gəl, – dedi. – Kaban gölünün kənarında gəzişib gələk. Hərəkətsizlikdən oynaqlarım pas tutdu...

Mən bu təklifi sevinərək qəbul elədim. Dulat həyat dolu, coşqun dəniz kimi idi. Orada gəzərkən gələcək planlarını alovlu şəkildə danışmağa başladı. Mənsə ondakı bu gözəl dəyişikliyə daxilən çox sevinirdim.

Anbara döndük.

– Anbar demə, dostum! Bura emalatxanadır! Baxsana, mən burada necə gözəl rəsmlər çəkdim, – dedi.

Dulat rəsmlərin üstünə örtük saldı. Təkgözlü elektrik sobasında çay dəmlədik. Anam peremeç² bişirmişdi. Tez evə qaçıb xeyli peremeç gətirdim. Qaynar peremeç dostumun ağzını yandırsa da, ikisini iştahla gözüne təpdi. Üstündən də çay qurtumlayıb içdi. Tərləmiş üzünü dəsmalla sildi və xoş bir əhvalla mənə dönüb:

– Can dostum, bilirsənmi, mən xoşbəxtəm! – dedi.

Kaban gölünün sahilində gəzərkən onun nəsə demək istədiyini sezmişdim. Oradakı söhbətlər, əslində, bundan xəbər verirdi.

¹Süyümbikə Xan (1516 - vəfatı: 1554, Moskva), Kazan xanlığını Süyümbikə və ya "Xanbikə" kimi idarə edən tatar sultanı. Kazan xanlığının idarəsini öz üzərinə götürmüş qadın hakim. O, Tataristanın milli qəhrəmanı sayılır. Kazandakı Süyümbikə qalası onun adını daşıyır.

²Peremeç – xəmirinin içinə qiymə qoyulan, ağzı bir az açıq saxlanılaraq qızardılan, diametri dörd-beş sm olan yuvarlaq şəkilli tatar milli yeməyinin adıdır.

Amma işin öz axarı ilə getməsinə istədim. Onun özünün danışmasını gözlədim.

Dulatin gözləri par-par parıldayırdı. Sonda özünü saxlaya bilmədi:

– Qardaş, bir gün qarımı bağlamağı unutmuşdum. Yenəcə yuxuya gedirdim ki, kimsə içəri girdi. Küçəmizdən birinin olduğunu düşünərək çarpayımdan qalxdım. Bu nədir? Qarşımda gözəllər gözəli biri dayanmırmı? Zöhrə ulduzu kimi cazibədar qız! Nə Andreyin ağılını başından alan Polşa gözəli, nə Miloslu Venera, nə də dəniz körpüyündən doğulan, uğrunda müharibə gedən gözəl Helen; and içirəm ki, heç biri onun kölgəsi ola bilməzdi. Bu otaqdakı yeganə oturaqda, indi sən oturmağın stulda əyləşdi. Mən hələ də çarpayımda oturdum. Nə deyəcəyimi, nə edəcəyimi bilmirdim. Necə soruşum “Sən kimsən, haradan gəlmisən?” Dəli kimi yorğanıma sarılıb yerimdə oturmuşdum. Həmin vaxt gecənin qonağı olan qız özü danışmağa başladı. Ah, dostum! Onun səsi yoxdumu, nəyə bənzədim, bilmirəm?! O könül oxşayan, ürəkəçən sehrli səs mənə dedi:

– Üzr istəyirəm, Dulat bəy! Çox gec narahat edirəm sizi. Gündüzlər çalışırsınız. İşinizə mane olmaq istəmədim. Ona görə gecə vaxtı gəlməyi seçdim.

O da elə sən kimi mənə yaxın oturdu. Onun dadlı qoxusunu, bədəninin hərərətini hiss edirdim, o da mənim hərərətimi hiss edirdi.

– Bağışlayın, – dedim, – şalvarımı geyinim.

– Yox, yox! – Gözəl qadın dedi. – Geyinmək lazım deyil, axı mən sizin ilham pərinizəm. Alın məndən ilhamınızı. Bəs şair necə deyir: “Hardan alsın şeiri şair, olmazsa ilham pərisi?” Mənim adım İlhamiyədir.

– Oo! Nə gözəl addır – İlhamiyə! Mənimki də Dulat!

– Adınızı bilirəm. Rəssamlar İttifaqının üzvlüyündən çıxarıldığınızdan da, emalatxanadan qovulduğunuzdan da xəbərdaram.

Sonra oturub çay içdik. Göz-gözə baxırdıq. Ah, o dəqiqələrin şirinliyi, ah, o anların doymazlığı... Başa sala bilmərəm səni, dostum!

İlham pərim könlümü oxşayan səsiylə:

– İndi gələk əsas məsələyə! İlk çəkdiyən rəsmlər nə üçün xoşuna gəlmirdi sən, bilir-sən? – soruşdu.

– Nə bilim? Elə bil onları çəkən mən deyildim.

– O rəsmlərdə can yox idi, ona görə. Cansız rəsm ölü doğulmuş körpə kimidir. O rəsmlərdə niyə can yox idi? Çünki sən onlara öz canını verib könül dolusu çəkmirdin. Sırf məcburiyyətdən, dolanışıq dərdindən robot kimi çəkirdin. Portret çəkərkən canından bir parçanı rəsmə verməlisən ki, sən öləndən sonra da o rəsm yaşasın!

Ona heyranlığımın həddi-hüdudu yox idi! Gözəlliyi ilə yanaşı, zehni də aydın və tərtəmiz idi. Belə bir dilbəri necə sevmək olar? Biz yenidən eşq gəmisinə minib xoşbəxtlik dənizində səyahətə başladığımız.

Sonra yenidən çay içmək üçün qalxdıq.

– Əzizim! Sən əsas mövzun yoxdur. Mövzu deyəndə, yəni üslub, stil, varlıq, istiqamət, məqsəd. Rus şairi Aleksandr Blok bütün şeirlərini platonik məhəbbətlə sevdirdiyi bir insana yazmışdı. Məşhur rəssam İvan Şişkin meşə rəsmlərini çəkməkdən doymadı...

– Mənim ustam İlhamiyədir.

Mən Dulatın sözünü kəsdim:

– Bir dəfə gələndə mənə də göstərsənmi məşuqəni? – dedim.

– Bax budur, “Çöl qızı” tablosuna işarə etdi. – Açı, bax. Mən onu çəkmişəm.

Örtüyü qaldıraraq tabloya baxdım. Gözəl! Həqiqətən də, çox gözəl idi o qız, buna söz ola bilməzdi. “Çöl qızı” ilk gördüyümdən daha gözəldi. Baxışları daha canlı olmuşdu. Bəlkə də, mənə elə gəlirdi. Bəlkə də, fikrimdəki dəyişikliyə görə idi. Rəsm dəyişməyib, amma mən dəyişmişəm, kim bilir, bəlkə də, onu belə sevmək istəyim şəkli dəyişmişdi. Sevmədiyim adamın yaxşı xüsusiyyətini görə bilməzsən. Çünki onun yaxşı tərəfini görmək istəmirsən. Sevdirdiyin insanın da eyiblərini görmürsən, çünki görmək istəmirsən. Amma mən bu “Çöl qızı”nda tək bir qüsur tapdım. Həddindən artıq gözəl idi!

Dulat üzümə maraqla baxırdı. Tablonun məndə oyatdığı təəssüratı gözümdən oxumaq istəyirdi.

– Deməyə söz tapa bilmirəm. Sənə həsəd aparıram, dostum. Mən də sənə kimi olmaq istərdim! Tatar rəssamlıq sənəti yeni ixtiraların, kəşflərin və möcüzələrin astanasındadır! – dedim.

“Bahadır” adlı tablo da eynilə belə idi. İlk gördüyümdən bəri daha yaxşı idi.

– Tanıdınmı bunu? – Dulat dedi.

– Yapañça Bahadır³.

– Doğru! Düz tapdın. Bu odur!

“Çöl qızı” rəsmdə sərtlik ilə həlimlik içiçədir, bu rəsmdə isə sərtlik və fədailik daha qabarıqdır.

O günlərdə Rəssamlar İttifaqı yağlı boya rəsmlərinin müsabiqəsini elan etmişdi. İştirakçılar müsabiqəyə təxəllüsləri ilə qatılacaqdı. Biz müsabiqəyə Dulatın “Çöl qızı Süyümbikə”, “Bahadır” rəsmlərini göndərdik. Dulat müsabiqədə “Yetim” təxəllüsü ilə iştirak elədi. Müsabiqə uzun çəkdi. Bir ildən çox vaxt keçdi. Nəhayət, nəticələr açıqlandı: Yetimin hər iki tablosu birinci olmuşdu. Və rəssamın əsl adının yazılı olduğu çanta açıldı. Nəticə:

– Yetim: Dulat Daqaş!

Salonda böyük bir səssizlik yarandı.

– Dulat Daqaş! – deyə aparıcı təkrar etdi.

Dulat ağır-ağır səhnəyə doğru getdi. Bu zaman biri:

– Təbriklər, Dulat! Maşallah! – deyə qışqırdı. Salon onu alqışlamağa başladı.

Bu hadisə rəssamları, dövlət adamlarını təəccübləndirmişdi. Bəziləri Rəssamlar İttifaqından qovularaq məhkəmə tərəfindən cəzalandırılan Dulatın qəfil yüksəlməsinə qəzəbləndi, bəziləri sevindi, bəziləri də heç əhəmiyyət vermədi.

Dulatın həyatında yeni bir sənət dövrü başlamışdı. İndi o, var gücü ilə rəsmlər çəkirdi. Artıq onun Rəssamlar İttifaqında hörməti var idi. Xarici ölkələrdə keçirilən

³Yapañça Bahadır (? - 1552) Kazan şəhərini düşmənlərin hücumundan qorumuş sərkərdə. Sərhəddə gizlənen süvarilərin komandiri. 1552-ci ildə Kazanın müdafiəsində şəhid olub.

sərgilərdə onun portretləri divardan düşmüşdü, rəsm həvəskarlarının şəxsi kolleksiyalarında öz yerini tuturdu.

Yaşadığımız şəhərdə dalbadal sərgilər keçirilirdi. Hər il sərgi təşkil olunsə belə, onun material qıtlığı olmazdı.

Son sərgisində o, mükafat aldığı həmin iki rəsm əsərini də qoydu. Sərgi üçün sürpriz olacaq “Koşçak oğlan⁴” portretini də çatdırmalı idi. Lakin Dulat xəstələndi. Xəstə olsa da, portreti tamamlamaq üçün gecə-gündüz çalışdı. Getdikcə onun vəziyyəti pisləşirdi. Amma portreti bitirdi.

Həmin axşam İlham Pərisi Dulatın yanına gəldi. Dulat buna sevindi. İlhamiyə əlini sevgilisinin alınına qoydu. Alnı soyuq idi. İlhamiyə:

– Niyə xəstələndiyini başa düşürsənmi? – dedi.

– Başa düşürəm, çiçəyim, – dedi Dulat.

– Çəkdiyən bütün rəsmlərə canından can verərək gəldin bu günə. Bu, sənənin qismətidir, Dulat!

⁴Koşçak (Koçak) oğlan (?-1552)-1552-ci ildə Kazan şəhərinin müdafiəsində şəhid olan sərkərdə.

– Bəli, doğrudur, bu, mənim taleyimdir, – taqətsiz Dulat dedi.

– Birdənəm, mən səni sağalda bilərəm.

– Necə? – dedi Dulatın baxışları.

– Rəsmlərinə canından pay etdiyin parçalar var ha, hamısını rəsmlərdən yığıb sənə qaytaracağam. Beləliklə, gəncliyində olduğun kimi güclü olacaqsan.

Dulat gülümsədi. Sevgilisinin əlini ovucularının arasına alıb bərk-bərk sıxdı.

– Xeyr, bircəm, İlham Pərim. Mən Süyümbikəni, Koşçak oğlanı, Yapança Bahadırı cansız qoya bilmərəm. Yaşasın onlar.

– Yaşasınlar, – dedi dilbər.

Dulat üç gün sonra canını təslim etdi. Yaşasın deyə, ən son portreti də sərgiyə qoyduq!

Rəssamımızın son səfərinə yola salınması möhtəşəm bir mərasimə çevrildi.

Məşhur rəssam Dulat Daqaşın tabutu öz rəsmlərinin sərgiləndiyi böyük salonun ortasına qoyulmuşdu. Son görüşünə gələnlərin sayı-hesabı yox idi. Yas mərasiminə qatılanlar məşhur rəssamın “Elmetin şölələri”ni bu zaldan qaçıraraq bıçaqla tikə-tikə doğrayıb çaya atmağını dahilik əlaməti olaraq qəbul etdilər. Dahilər nə etsə, yaraşarmış...

Cənazəni qaldırmağa gələn, qollarına qırmızı-qara zolaq sarınmış adamlar tabuta yaxınlaşanda zalda qeyri-adi bir hadisə baş verdi: öncə “Çöl qızı Süyümbikə” portretindəki qız canlandı. Portretdən çıxıb tabutun yanına gəldi. Hamı heyrətdən donmuşdu. Süyümbikə heç nə demədən Dulatın açıq alnından öpdü və bir göz qırpımında camaatın arasına qarışdı və əvvəlki yerinə keçdi. Sonra on bahadır canlandı və tablodan çıxdı. Onlar cənazəni qaldırılmalı olan məmurlardan əvvəl tabutu yerdən qaldırdılar. Cənazənin ayağını ön tərəfə tutub salondan çıxdılar...

Camaat tabutun ardınca getməyə başladı. Heç kim “Tabutu cənazə maşınına qoyaq!” demədi. Heç kim demədi ki, cənazəni bir az da biz çiyinizdə aparaq. Beləcə bahadırlar yorulmadan rəssamın tabutunu qəbiristanına qədər çiyinlərində apardılar.

Molla cənazə namazından sonra:

– Mərhumun ən yaxın qohumlarından üç nəfər məzara ensin. Cənazə qəbrə endiriləcək! – dedi.

Mən çəkinirdim. Koşçak oğlan, Yapança Bahadır və Batırşah tez hərəkətə gəlib məzara atıldılar. Cənazəni üsulca məzara yerləşdirdikdən sonra üç bahadır taxtaları düzüb məzardan çıxdı. Kürəklərlə məzarın üstünə torpaq atılmağa başladı. Məzarın üzəri torpaqla örtüləndən sonra canlanmış bahadırların yoxa çıxdıqlarını gördüm.

Birbaşa sərgi salonuna qaçdım. Bahadırların hamısı yerində idi. Uzun müddət onların arasında gəzdim. Sanki canlı idilər. Hara getsəm, mənə baxır, məni izləyirdilər. Süyümbikə tablosunun qabağında Dulatı düşünüb dayandım. “İnnə lillahi və inna ilayhi raciun” deyəcəkdim ki, bir səs “Məkanı cənnət olsun!” dedi.

Ətrafa baxdım, heç kim yox idi. Yenə eyni duanı etdim. Yenə bir qadın səsi “Məkanı cənnət olsun!” dedi. Sonra “Çöl qızı Süyümbikə”nin portretinə diqqətlə baxdım. Gözlərində kədərli bir təbəssüm vardı. Bayaq eşitdiyim sözlərin onun dodaqlarından çıxdığı bəlliydi.

2010

*Hekayəni Azərbaycan dilinə çevirən:
Məleykə Mirzəli (türkoloq)*

NƏ GÖZƏL GÜLÜMSƏYİR AYRILIQ GÖRMÜYƏNLƏR

Dəlixanada güzgülər
Qadın həbsxanasında dırnaq boyaları.
Yetimlər evində soyad.
Qocalar evində arzular...

Dilənçi təşəkkürü, dilənçi duası.
Düşün, pul versən də, var,
Verməsən də, var.
Əla gülürsən,
Təbii gülür ayrılıq görmüyənlər.

Nə şirin ağıdı bu,
Bu ağının hamısını indi demə, olarmı?
Sanki başdaşının da saçları sığal istər,
əllərin daş hörüyə çəkdiyi daş sığalmı?
Baxırsan gözlərində bir yaşıl gülüş donub,
Güldüyü həqiqətlər yaxalayıb adamı.
Sinəmdə daş dikəlib,
Qoyma bu daş üstünə işləsinlər adını...
Mən itirmiş adamam,
Sən həsrət qatılmayan təbii sevgi qadını.

Nə gözəl gülümsəyir ayrılıq görmüyənlər,
Bir qəlbə yara vurub
Bir qəlbədə ölmüyənlər.

BİR DƏFƏ DƏLİ OLMUŞDUM...

Bir dəfə dəli olmuşdum,
hamı məni sevirdi.
Hamı bir-bir pəncərədən
Evimi seyr edirdi...
Elə bil dünya idim,
Hər kəs baxıb keçirdi.
İt də mənimlə birgə
Bir qabdan su içirdi.
Salam verməyən qadın
Mənə salam verirdi.
Məni bağışlayırdı,
Ürək-dirək verirdi.
Allah da o vaxt məni
Ovcunda saxlayırdı.

Qismət MƏSİM

Çiynimdə günah yazan
İşsiz yuxulayırdı.
Adamlar niyə belə,
Allah niyə belədi?
Ən çox sevdiyim kəslər
məni sevsinlər deyə,
məni dəli elədi..

Çatıb gördüm həyatimiz çöldədi,
Çatıb gördüm başqalaşmış evimiz.
Çoxdan bəri getməmişəm, kəsüblər:
Həyatımız, darvazamız, itimiz...
Qapı necə inciyərmiş, İlahi!
Döydüm, döydüm, cıncır da çıxmadı.
İt yerindən dəbərmədi bir qram,
Qoz ağacı üzümə də baxmadı.
Allah məni daş edəydi, düşündüm,
Daş edəydi, burda qala biləydim.
Pilləkənin qalaqları od tutub
Məni necə yandırır, görəydin.
Ağ saçımı güzgümüzə göstərib,
Guya məni bağışlasın sanırdım.
Mən anamın örpəyinə bürünüb,
Bilsəz necə, bilsəz necə yanırıdım.
Nə qazandım, nə itirdim, bilmirəm,
Amma gördüm

izsizlikdən çatlayıb
həyətdəki cığırların dodağı.
Amma gördüm adam kimi küsürmüş
Getməyəndə ana vətən torpağı.

3 D şeir...

Ömrü yığıb bir küncə, hara qaçır adamlar?
Nədir bu ayaqların yalınlığı, İlahi?
Çox da uzaq deyilmiş yerlə göyün arası,
Adi kəfən qədərmiş qalınlığı, İlahi.

Göz yaşı imza atır son vidanın altına,
Hansı tutdu: gedənin, ya qalanın naxışı?
Ədəbiyyat müəllimi, sənə də sualım var:
Feilin hansı növüdür başdaşının baxışı?..

Mən sizə əl salladım, əlvida, dəli yollar;
Bu əl boyda bəxtimin mən boyda fəryadı var.
Çox şey əldən bulaşır, çox şey əldən yoluxur,
Kəndir hörən barmağın boğmaq istedadı var.

Ürəyi min dəfə yerlərə vurub
"Baxma!" söyləmişdim gözümə guya.
Qapımı çırpırsan, divarım uçur,
Ömür düzəltmişəm özümə guya,

Sökür bu tənhalıq arzularımı,
Hamısın hirsimdən çıxıram ömrə.
Bir divar saati xoşuma gəlir,
Başımı dik tutub baxıram ömrə.

Səni unutmuşam, başım pozulub,
Aptekdən başıma kül soruşuram.
Hansımız ölmüşük, başa düşmürəm,
Kimin qəbri üçün gül soruşuram?

Bədheybət tənhalıq, nəhəng, darıxma,
Mənəm o təpəgöz divin yerinə.
Hər səhər oyanıb yola düşürəm
Köhnə çarpayımın evin yerinə.

Alçanın ən yeməli vaxtı
Adam ölməz, ömrüm-günüm.
İnanmırsan, qızımızdan soruş, desin,
Üç ikiyə tam bölünməz, ömrüm-günüm.

Qolumuzdan tutub dartır zaman bizi,
Saata bax, bizə qalıb.
Ömür gedir, şərab gedir,
Adam elə darıxır ki...
Baxma belə getməyinə,
Belə getməz, belə getməz, ömrüm-günüm.

Tanrı bizi bağışlamaz, belə getsə,
Çevrilərik, qurd olarıq.
Ulaşarıq...
Tənhalığa bulaşarıq.
Bakı da çox böyükləşib,
Unutmağa gücüm çatmaz.
Adam belə ürək atmaz,
Adam belə əl götürməz, ömrüm-günüm.
Alçanın ən yeməli vaxtı
Adam ölməz, ömrüm-günüm.
İnanmırsan, qızımızdan soruş, desin,
Üç ikiyə tam bölünməz, ömrüm-günüm.

Açıb çəmən üstə bu lal süfrəmi,
Sənə bal süzərdim susqunluğumla.
Saçına şəh kimi düşərdim, heyif,
Pis vaxtda getdin.

Kəpənəyə dönüb dəli baxışım,
Toxunardı şirin təbəssümünə,
Nazını qoyardı gözünün üstə.
Öpüb o utancaq səssizliyini,
Qonardı açılmış dizinin üstə.
ən şirin gecənə dönərdim, heyif,
pis vaxtda getdin.

Payızı seçmişdim səni sevməyə,
Elə sevərdim ki, bahar olardın.
Xəzəl xışiltısı... unuttuqan cığır...
Axır ki, hər bir şey gözəl olardı,
Pis vaxtda getdin..

Adamın adamla tək-cə söhbəti yox,
Gərək susmağı da tuta...
Məsələn, zirvəylə duman kimi,
Ulduzla asıman kimi,
Çiçəklə başdaşı kimi,
Qürurla göz yaşı kimi...

Müsahiblərim Xalq artisti, “M-Teatr”ın rəhbəri Vidadi Həsənov və teatrın aktrisası Oksana Rəsulovadır.

Mən: Pedaqoq, aktyor, rejissor, ssenarist, tərcüməçi, şair Vidadi Həsənov olubmu ki, bu işlərin hamısından kəsib birdəfəlik başqa səmtə üz tutsun?

Vidadi müəllim: O qədər olub ki... Hətta getmişəm, başqa işlərlə məşğul olmuşam. Amma yenə qayıtmışam. Biz də hamı kimi adi insanıq. Bütün insanlar öz peşəsi ilə, ev-eşiyi ilə hansı problemləri yaşayır, biz də elə. O vaxt deyirdilər ki, incəsənətlə məşğul olmaq sevgidir. İncəsənət adamı heç vaxt pulu düşünməməlidir. Sovet dövründə “Pul əl çirkidir” tezi var idi. Amma indi kapitalizm ac monstr kimi başımızın üstünü kəsdirib. İndi pulun olmasa, avtobusa belə

minə bilməzsən. Əslində, bu yanlışlıqlar çox şeylərdə var. Teatra, təhsilə, mədəniyyətə, – ümumiyyətlə, ictimai düşüncəyə yanaşmada bu yanlışlıqlar özünü göstərirdi. Başqa bir ideologiya, başqa bir sistem idi, biz də onun içindəydik. Bu prosesi keçmək bizə heç də asan olmadı. Elə adamlar oldu, keçə bildi, eləsi də oldu, anlamadı, orda ilişib qaldı.

Mən: O dövrdən bu dövrə çox şey dəyişib. Məsələn, bu gün məşhur olmaq xeyli asanlaşıb. Ancaq məşhurluğu qoruyub saxlamaq sanki çətinləşib. Sizcə, niyə biz bu gün gördüyümüz istedadları beş il sonra görmürük?

Oksana xanım: Bu belə də olmalıdır. İndi elə zəmanədir ki, hər kəs nəyəsə görə tanına bilər, ya mənfi, ya müsbət işi ilə. Sənətə gəldikdə isə hər tanınan şəxs o demək deyil ki, istedadlıdır. İnsan bir dəfə uğur qazanar,

amma sonra sənətdən küsə bilər, yaxud da prinsipləri ilə nəşə üst-üstə düşməz. İncəsənət ruhlu insanlar həssas, küsəyən olur. Bir baxış da onları küsdürə bilər. Yaxud da əziyyətinin qarşılığını görməyəndə ruhdan düşər. Mən "production" rəhbəri olaraq əlimə gələn pulun bölgüsü zamanı aktyora nə qədər üstünlük verməyə çalışsam da, olmur. Aktyorlar bizim ölkədə çox az maaş alır... Bilirsiniz, prodüser şirkətlərinə də o qədər məbləğ vermirlər ki, onu dəyərləndirəsən. Mən çox istərdim ki, film sektorunda ən çox maaşı aktyorlar alsın. Amma alınmır, verilən büdcə ona imkan vermir.

Vidadi müəllim: Oksana xanım, indi vəziyyət elədir ki, hamı günahkardır, amma heç kəsin günahı yoxdur.

Oksana xanım: Bəli, müəllim. Belə olanda çox paradoksal bir vəziyyət alınır. Aktyor bu maaşa getmək istəmir, ancaq həm də gedir. Çünki onun başqa variantı yoxdur. Elə aktyorlar var ki, öz nüfuzunu bir il, beş il qoruyur. Lakin sonda baxır ki, mən bu nüfuzu xeyli müddət saxladım, amma yenə də məni qiymətləndirən yoxdur. O özü də bilir ki, ucuz bir serialda çəkiləndə sənətinə hörmətsizlik etmiş olur. İstəyir, daha böyük addımlar atsın, daha yaxşı işlərdə çəkilsin, amma görür ki, bunun üçün şərait yoxdur. Ona görə də bəzi aktyorlar küsürlər, ya da istəmədikləri seriallarda çəkilməyə məcbur olurlar.

Vidadi müəllim: Bəli, bəzən tamaşada, filmdə yeni bir sima görürsən, amma müəyyən müddətdən sonra o sima yoxa çıxır. Bunun obyektiv və subyektiv səbəbləri var. Əsl peşəkarlığa gedən yol uzun yoldur. Uğura, uğursuzluğa baxmadan səndən irəliləməyi istəyir. Belə olmayanda isə, siz dediyiniz kimi, biz bir sənətçini bu gün görürük, sabah yox. Bir şeyi də deyim. Zövqlər müxtəlifdir. Elə zövq üçün işləyən insanlar var ki, onların həmişə işləri də, yaxşı pulları da var. Çünki onların izləyiciləri çoxdur. Ancaq sənətkarlığın elə bir mərhələsi var ki, o, ariflər üçündür. Ariflər isə çox olmur. Çoxusu da elə bizim günümüzdə, bizim im-

kanımızdadır. Adını çəkmək istəmirəm, elə aktyor var ki, onun aktyorluğu belə şübhəlidir, amma o, filmə çəkiləndə otuz-qırx min pul alır. Amma biz çəkiləndə elə pul verirlər ki, bişmiş toyuğun gülməyi gəlir.

Mən: Vidadi müəllim, bəs teatrımızın bu gününü necə dəyərləndirirsiniz?

Vidadi müəllim: Azərbaycan teatrının uğurları da, uğursuzluğu da var. Ümumiyyətlə, teatr canlı bir prosesdir. Önəmli olan odur ki, bu proses dayanmasın, daim zənginləşsin.

Mən: Yeri gəlmişkən, rejissor Vaqif İbrahimov novator idi. Bir çoxları onu ilk vaxtlarda qəbul etmək istəmirdi. O məktəbi keçən bir aktyor kimi siz onun gətirdiyi yenilikləri necə qəbul edirdiniz?

Vidadi müəllim: Əlbəttə, əvvəl mən də qəbul etməyənlərdən idim. Tələbə olduğum vaxtlarda Vaqif İbrahimov tədris teatrında tamaşa hazırlayırdı. Mən onun tamaşalarına baxıb deyirdim ki, bu nədir? Belə tamaşa olar?

Mən: Sizə qəribə gələn nə idi?

Vidadi müəllim: Mən heç nə anlamırdım axı. Görürdüm ki, biri oturub-durur, biri atlanıb düşür... Sonra özüm atlanıb düşəndə başa düşdüm (gülür). Vaqif İbrahimov ömrünün son günlərində Akademik Milli Dram Teatrında çıxışı zamanı dedi ki, uzun illər ərzində məndən soruşurdular ki, niyə belə tamaşalar hazırlayırsan? Bax indi cavab verirəm: yaxşı eləyirəm, əlimin içindən gəlir. Əlbəttə, yenilik həmişə özünə çox çətinliklə yol açır. Doxsanıncı illər çox paradoksal olsa da, maraqlı cəhətləri vardı. Bir tərəfdən siyasi, maddi, mənəvi böhran, digər tərəfdən isə birdən-birə Bakıda bir neçə teatr açılır. Çox qəribədir ki, basqılar, məhdudiyətlər çox olanda mədəniyyət və incəsənət inkişaf edir. Elə ki sənətə azadlıq verirsən, o çəşir. Bax belə bir məhdudiyətlər dövründə birdən-birə Bakıya teatr dalğası gəldi və özünəməxsus teatrlar yarandı. Bu, zamanın diktəsi idi. Müstəqil teatrların yaranması da artıq bu günün tələbidir. Dövlət teatrları uzun müddət Sovet ideologiyasının təbliği ilə məşğul idi. 500-600 nəfəri doldururdular

bir zala, sosialist realizmini yeridirdilər beyinlərinə. Bu teatrlar bizim tariximizdir. Onlarla yanaşı, yeni formatda teatrlar yarınmalı və şəhərin müxtəlif yerlərində olmalıdır. Deyim nə üçün... Tutaq ki, Əhmədliyə, Günəşlidə yaşayan insan iki uşağını Kukla Teatrına gətirsə, yol xərci, yemək xərci, karusel xərci – bir sözlə, bütün xərclər ona ən azı əlli manata başa gələcək.

Mən: Hələ işdən vaxt taparsa..

Vidadi müəllim: Bəli, hələ işdən vaxt tapsa. Yaxud da həmin adam öz ailəsini YUĞ, Akademik Milli Dram Teatrına gətirsə, deməli, xərclər iki dəfə artacaq. Bu adam da bunu uzaqbaşı ildə bir dəfə edə bilər. Düşünürəm ki, teatrların formatı dəyişməlidir və onlar şəhərimizin müxtəlif yerlərində olmalıdır. Məsələn, Günəşli məsivində bir teatr olsa, uşaq atasına desə ki, mən sabah teatra getmək istəyirəm, iki-üç manat lazımdır, ata onu verəcək. Bir dəfə, beş dəfə uşaq getdikdən sonra atanın özünə də maraqlı gələcək ki, bir gedim baxım görüm, orda nə var? Bir sözlə, teatr insanlar üçün əlçatan olmalıdır.

Mən: Oksana xanım, sizə elə gəlmir ki, teatra gecikmişiniz?

Oksana xanım: Əfsuslar olsun ki, mən yaradıcılıq yoluma teatrdan başlamamışam. Buna görə çox heyifslənirəm. Hər şeyin öz vaxtı var, bəlkə, belə yaxşı imiş... Bilmirəm. Teatra sevgi məndə uşaqlıqdan var idi. Sadəcə, elə oldu ki, həyat başqa yönlərə apardı məni. Bir də ona çox təəssüf edirəm ki, Vidadi müəllimi gec tanımışam. Əgər ilk addımlarda bu müəllimin tələbəsi olsaydım, hər şey başqa cür olardı.

Mən: Sizə elə gəlmir ki, ömrü çox parçalamısınız?

Vidadi müəllim: Olar bu suala mən cavab verim?

Mən: Buyurun.

Vidadi müəllim: Müəllimim Vaqif İbrahimovlu həmişə deyirdi ki, siz yalnız aktyor olmalısınız?

Mən: Amma bir sahəyə enerji sərf edəndə uğur əldə etmək imkanı daha çox olmurmu?

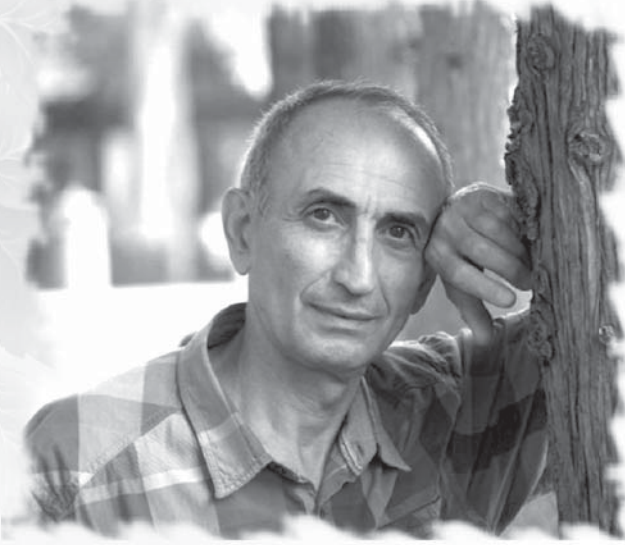
Vidadi müəllim: Biz elə belə də edirik. Röl oynamaq da, yazmaq da, tamaşa hazırlamaq da, rəqs etmək də yaradıcılıqdır. Təsəvvür edin ki, mənim bir silahım var, sizin on. Kim güclüdür? Əlbəttə, siz. Çünki sizin arsenalınız daha zəngindir.

Oksana xanım: Sonuncu tamaşama uşaqlıq rəfiqəm gəlmişdi. Təxminən, 28 ilə yaxındır ki, rəfiqəyik, ailəmin bir üzvüdür. O, mənim həyatdakı bütün addımlarımı görüb: həkimliyimi, rəqsdəki nailiyyətlərimi, şəxsi həyatımı, prodüser işimi, seriallarımı. Həmin rəfiqəm tamaşaya baxdıqdan sonra dedi ki, Oksananın indi gördüyü iş məhz onun işidir. Bu sözlər məni xeyli düşündürdü və xoşbəxt elədi. Mən bu teatra gələndə başa düşdüm ki, öz yerimi tapmışam. Sən demə, yolumun sonu bura imiş. Burda xoşbəxt oldum. Əgər insanın bir yerdə ruhu xoşbəxt olursa, o eyni zamanda həm xoşbəxt ana olur, həm xoşbəxt qadın olur... O, daha mərhəmətli, daha nəcib və daha gözəl olur. İnanın mənə, bura gələndən sonra mənim həyata baxışım dəyişib. Bir sözlə, burda çox xoşbəxtəm. Bunun üçün də müəllimə minnətdaram. Bəzən insan özündəki istedadı özü belə görə bilmir. Amma Vidadi müəllim o istedadı insanın özünə göstərər deyir ki, bax bu sən-sən. Yavaş-yavaş insan özü də başlayır buna inanmağa.

Mən: Bu sənətdə istedadın kəşfi belə səndən illər istəyir, deməli. Ümumiyyətlə, deyirlər ki, aktyorluq adamdan çox şey alır. Bu fikirlə razısınız, Vidadi müəllim?

Vidadi müəllim: Biz bu sənətlə məşğul olmaq istəyirik deyə, onunla məşğul oluruq. Hərdən bəzi həmkarlarım sənətimizi fəvqəladə bir şey kimi təqdim etmək istəyirlər. Məncə, bu heç də belə deyil. Mühəndis, həkim, sürücü və s. öz vacib işi ilə məşğul olduğu kimi, biz də öz əhəmiyyətli işimizlə məşğuluq. Bu işdə fəvqəladə heç nə yoxdur.

Aytac SAHƏD

Murad KÖHNƏQALA

Dostlar, sizə təqdim edəcəyim bu hekayəm Mir Cəlal adına 3-cü hekayə müsabiqəsində 197 hekayə arasında üçüncü yerə layiq görülüb. Hekayənin əvvəlki variantında baş qəhrəmanın, yəni o balaca qızın adı yox idi. Bir gün hekayəni yenidən işləməli oldum və "balaca qız" adlandırdığım qəhrəmanı öz adı ilə canlandırmağı lazım bildim. Çox fikirləşdim, xoşuma gələn bir ad xatırlaya bilmədim. Yoldaşıma dedim, bu hekayənin qəhrəmanı üçün mənə bir gözəl qız adı deyə bilərsənmi? O da heç fikirləşmədən "İpək!" dedi. Ad çox xoşuma gəldi. Dərhal da əziz dostum Rəşad Məcidin nəvəsi İpək xanım yadıma düşdü. Onun 44 günlük müharibə dövründə sosial şəbəkədə paylaşdığı videolarını xoş xatirə kimi xatırladıq. Yadıңызda olar, həmin tarixi dövəmdə balaca İpəyin o pozitiv videoları bizi qəlbən necə qələbəyə inandırır, dərdimizi necə yüngülləşdirirdi. Həmən fikirləşdim ki, qəhrəmanın adı İpək olacaqsə, elə, hekayəni də həmin İpək xanıma həsr eləməliyəm. Beləcə, hekayənin üstündə "Rəşad Məcidin sevimli nəvəsi İpək xanıma həsr edirəm" yazıb arxivimdə "Hekayələr" papkasına yerləşdirdim.

Aradan bir müddət keçmişdi, feysbukda təsadüfən Rəşad Məcidin səhifəsində Mir

Cəlal adına hekayə müsabiqəsinin elanını gördüm. Elanda şərt kimi "beş min" söhbətini oxuyanda elə bildim təqdim olunan hekayə beş min işarədən çox olmamalıdı. Ona görə elanın üstündən keçdim. Sonradan həmin elan bir də qarşıma çıxdı, yenidən oxudum. Sən demə, qoyulan şərt beş min işarədən yox, "beş min sözdən artıq olmamalıdı" imiş.

İndiyə qədər heç bir yaradıcılıq müsabiqəsində iştirak eləməsəm də, nədənsə bu dəfə maraq məni götürdü. Özü də baxdım ki, müsabiqənin vaxtı sabah tamam olur. Dərhal topladığım hekayələr papkasına göz gəzdirdim və müsabiqə üçün "Buğdanın göyə çəkilməsi" hekayəsini seçdim. Dərhal da fikirləşdim ki, ey dadi-bidad, birdən münşiflərin arasında Rəşad Məcid də olar, onçun onun nəvəsinə həsr etdiyimi hələlik yazmamalıyam. Beləcə, hekayənin üstündə yazdığım "Rəşad Məcidin sevimli nəvəsi İpək xanıma həsr edirəm" sözlərini müvəqqəti yığışdırıb göndərdim müsabiqəyə.

Müsabiqənin qalibləri elan olunan gün məlum oldu ki, Rəşad Məcid də münşiflərdən imiş. Düzdü, Rəşad hansısa üzrlü səbəbdən təqdim etmə mərasiminə gələ bilməmişdi, ancaq onun adı münşiflər arasında çəkildə öz zənnimdən razı qaldım. Münşiflər heyətinin rəhbəri hörmətli yazıçımız Elçin Əfəndiyev öz çıxışında hekayələrin anonim formada oxunduğunu və göndərilən əsərlərin tam obyektiv qiymətləndirildiyini dəfələrlə söylədi. Əlbəttə, hörmətli Elçin müəllimin səmimiyyətinə qətiyyəən şübhə eləmirəm.

Mənə maraqlı gələn təkə odur ki, hekayəsi birinci və ikinci yerlərə layiq görülən müəlliflər Azərbaycanın çağdaş ədəbi aləmində heç vaxt görünməyən adamlardı. Yeganə, onların arasında ikinci yeri tutanlardan birini, Cavidan xanıma tanıya bildim. Lakin "Yağışlı bir gün idi" adlı hekayəsi birinci yerə layiq görülən Seymur Həmzəyevi ilk dəfə orda gördüm. Deyim ki, Seymur elə ilk

görüşdən çox səmimi insan təsiri bağışladı mənə. Ancaq çox istərdim Seymurun həmin hekayəsini oxuyam, görüm, doğrudanmı məndən yaxşı yazıb. (Bu yerdə bir gülüş smayliki təsəvvür eləyin). Zarafat bir yana, bu situasiyada həm də düşündüm ki, nə bil-mək olar, bəlkə, doğrudan da, papaq altda biz tanımadığımız gənc, istedadlı yazıçılar yatır.

Beləliklə, sözügedən hekayəmi "Ulduz" jurnalının oxucularına da təqdim edirəm.

BUĞDANIN GÖYƏ ÇƏKİLMƏSİ

*Rəşad Məcidin sevimli nəvəsi
İpək xanıma həsr edirəm*

Marketdən əlində dolu torba ilə çıxan qızcıqazın arxasınca balaca bir it düşdü. İt qızın yanı ilə xeyli yeridikdən sonra "hey!" deyə bir səs çıxartdı. İtin qeyri-adi səmindən diksinən qızcıqaz yüngülcə kənara atıldı. Onun bu təlaşını hiss edən it:

– Qorxma, dostum, mən danışa bilirəm, – dedi və əlavə elədi. – Adətən, səni mağazaya gələndə yox, daha çox məktəbə gedəndə görürəm. Mənimlə dost olarsan?

– Dost? Hə, olaram, heç heyvan dostum yoxdu, – qızcıqaz mehriban səslə dilləndi. – Düz deyirsən, biz məktəbə həmişə bu yolla gedirik. Bayaq qardaşım dostları ilə futbol oynamağa getmişdi, ona görə anam mağazaya məni göndərdi.

– Qoxusundan bilirəm ki, torbanda kolbasa da var, – deyib it üst dodağını yaladı.

– Kolbasa, pendir, süd, çörək, konfet almışam, – qızcıqaz yanı ilə tullana-tullana gedən itin sözlərini təsdiqlədi.

– Heey, mənə bir dilim kolbasa-çörək verərsən? – deyə it yalvarıcı səslə ondan soruşdu.

– Əlbəttə, verərəm!

Qızcıqaz torbanı açıb bir az çörək, bir neçə dilim kolbasanı səkinin kənarında onun qarşısına qoydu və dayanıb gözlədi. İt kolbasa-çörəyi cəld yedikdən sonra oturub arxa ayağı ilə qulağının dibini qaşdı.

– Sənə nə olub, niyə qaşınırsan? – itdən soruşdu.

– Bilirsəən?.. – it utanaraq cavabını bir az ləngitdi. – Axmaq birələrdi, bədənimizə düşüb bizi yeyir, dəhşət qaşınır, qaşınır, qaşınır...

– Bəs onun dərmanı yoxdu?

– Hoho! Niyə yoxdu? Bunun dərmanı siz insanlardadı. Bit-birəyə qarşı şampunlar var, gərək insanlar həmin şampunlarla bizi çimzdirsən. Yazıq küçə pişiklərini də birələr məhv eləyir. Əşi, nə isə, bu söhbəti buraxaq, sən mənə yenə kolbasa verə bilərsən?

– Əlbəttə! – deyib qızcıqaz onu yenə kolbasa-çörəyə qonaq elədi. İt onun bu hədiyyəsini də yedikdən sonra ağız-burnunu yalayıb aralarında yaranmış dostluğu dərinləşdirmək üçün soruşdu:

– Sən çox yaxşı qızsan, adın nədi?

– Adım İpəkdi! Bu adı mənə nənəm verib. Dediyyə görə, o mənim ipək kimi mülayim bir insan olmağımı arzulayıb.

– Oy, nə yaxşı addı! – İt qızcıqazın qarşısında tullanıb-düşdü. – Mənim də adım Bibodu, Bibo! Bu adı mənə dostlarım qoyub. Bilirsən niyə? Küçədə siqnal verən maşınları görəndə əsəbiləşib dəli oluram, ona görə.

– Hə, yersiz siqnal verən maşınlara mən də əsəbiləşirəm. Lazım oldu-olmadı, siqnal verir, ətrafdakıları veclərinə almırlar. Halbuki maşınlardakı siqnallar ən gərgin vəziyyətlər üçün quraşdırılıb.

İpəyin mehriban bir insan olduğunu duyan Bibo ürəyini ona açmaq qərarına gəldi:

– Dərdimiz təkcə siqnal olsaydı, nə vardı, İpəkiyim? Bir də görürsən, yekə-yekə kişilər əlinə daş alıb bizi qovurlar. Bəzi uşaqlar da onlardan öyrənib, biz itləri harda gördülər, daşlayırlar. Hərdən olur, gedib uzaqdan qorxa-qorxa ət satan kişilərin əllərini güdürük ki, bəlkə, bizə də bir tikə atdılar. Atmırlar! Dəhşət zalımdırlar! Fikirləşmirlər ki, bizim həyatımız onların insafından asılıdır. Həmin kişilərin çayxanalarda oturub zalımdan, zülmədən danışdıqlarını çox eşitmişəm, ancaq öz zalımlıqlarından xəbərləri yoxdu.

– Aaa, gör ee, bu şeylərə heç mən də fikir verməmişdim! Bibo, indən belə anam məktəb üçün qoyduğu buterbrodların hamı-

sını sənə verəcəm, yaxşı? – deyə İpək kövrək səslə dilləndi.

– Yoox, İpək, gəl belə eləməyək! Onda sən ac qalarsan. Bilirsən, necə eləmək lazımdı? Sən anana de ki, buterbrodu bir az çox qoysun, bax onda yarısını mənə verə bilərsən.

– Hə, hə, bu, əla fikirdi!

İpəyin razılığından ürəklənən Bibo fürsət ikən yol boyu ona ürəyindəkilərdən danışmağa başladı:

– Bilirsən? Gəl sənə bir əhvalat danışım, gör insanlar bizə qarşı necə amansızdır. Bunu mənə anam söyləyib. Ona da öz anası danışmış. Deyir, qədimlərdə Tanrı təbiətdə hər cür nemətdən bol yaradılmış. İnsanlar bir-biri ilə çox mehriban dolanırmış. İtlər də həmişə onların yanında olarmış. O qədər bolluq imiş ki, sünbüllərin gövdəsindəki buğdalar lap aşağıdan yuxarıya düzülürmüş. Başa düşürsən? Yəni sünbülün üstü tamam buğda ilə örtülü olarmış.

Bir gün insanlar Tanrının bəxş elədikləri ilə kifayətlənməyib ona asi düşərək öz aralarında müharibələrə başlayırlar. Onlar bir-birinin yurd-yuvasına hücum edir, güclü olanlar zəifləri əsir götürüb işgəncələr altında qul kimi işlədir. Tanrı insanların bu bolluqda qudurğanlıq etməsindən qəzəblənib onların çörəyini azaltmaq üçün buğdanı yavaş-yavaş göyə çəkməyə qərar verir. Beləcə, buğdalar sünbüllərin aşağısından yavaş-yavaş yuxarıya doğru yoxa çıxmağa başlayır. Başları didişməyə qarışan insanların bundan heç xəbəri də olmur.

Lakin itlər görür ki, çörək tamamilə yoxa çıxacaq, yığışib üzü göyə ulaşaraq Tanrıya yalvarırlar. Tanrının onlara yazığı gəlir və itlər ac qalmasın deyə, sünbülün ucunda buğda saxlayır. İnsanların hələ də xəbəri yoxdu ki, onlar bizim payımızı yeyirlər. Qoy yesinlər, ancaq bizə də verməlidirlər axı!

– Ay aman, gör sizə qarşı nə qədər haqsızlıq eləyirik! – deyə İpək bu dəfə lap ağılsındı.

– Yox, yox, sən kövrəlmə, İpəkciyim! Sənin nə günahın? Sənin çox gözəl qəlbin var! – Bibo ona təskinlik verdi. – Ümumiyyətlə, uşaqların qəlbi gözəl olur, lakin təəssüf ki, böyüdükcə onlar da zalımlaşırırlar.

Bibo getdiyi yerdə dayanıb əlini çənəsinə qoyaraq filosof görkəmi aldı və söhbətinə belə bir yekun vurdu:

– Bu yerdə qeyd etməliyəm ki, balacaları da sonradan böyükklər zalımlaşdırır.

– Mən də böyüyəndə zalımlaşacam, Bibo? – İpək təlaşla soruşdu.

– Qulaq as! Baax, böyükklər həmişə həyatı, yaşayışı çətinləşdirməklə məşğul olublar. Həyatda nələrsə nail olmaq istəyən gənc də getdikcə zalımlaşır və nəticədə zalımlardan ibarət kişi sürüsü meydana gəlir. Zalım kişilərdən də zalım bir cəmiyyət yaranır. Onu da deyim ki, qadınlar həyat çarpışmalarında nisbətən passiv olduqlarına görə kişilərlə müqayisədə o qədər də zalımlaşmırlar. Yəni sən böyüyəndə heç də zalım olmayacaqsan, İpək! Ancaq insanın özündən də çox şey asılıdır. Mən fikir vermişəm, ən zalım insan, əsasən, savadsızlardan, bilgisizlərdən əmələ gəlir. Belələri elə bilir, həyatda yalnız onlar yaşamalardı. Qətiyyənlər haqda düşünür, ehtiyacı olanlara yardım eləmir. Həmin insanlar öz həmcinslərinə bu cür baxırsa, gör bizlər haqda nələr düşünürlər?! Elələrinə qalsa, bizim nəslimizi yer üzündən silərlər.

– Çox sağ ol, Bibo, sən mənə çox şey öyrətdin. Mənim üçün çox gərəkli söhbət elədin. Mən artıq evə çatıram...

– Hə, başa düşürəm, mən küçə itiyəm, narahat olma, səninlə evinizə getməyəm, indi geri qayıdıram.

– Bibo, bəs bu hekayəni yazan kimdi? – deyə İpək boynunu azacıq yana əyərək maraqla soruşdu.

– Bu hekayənin müəllifi? Hə, o da mənim kimi bir küçə şairidi! – Bibo kədərli səslə cavab verdi.

– Anladım, Bibo! Salamət qal, mənim əziz dostum! Sabahdan hər səhər məni məktəb yolunun üstündə gözləyərsən, buterbrodunu gətirəcəm.

– Oldu, mütləq gözləyəcəm, hələlik! Heey, kolbasasını bol eləyərsən!!!

ŞİRİN BİR XATİRƏTƏK...

Görkəmli yazıçı və ədəbiyyatşünas alim Mir Cəlal Paşayevin anadan olmasının 115 illiyini ölkəmizin ictimaiyyəti böyük minnətdarlıq hissi ilə qeyd etdi. Yubiley tədbirlərinin mərkəzində Bakı Dövlət Universitetinin olması isə təsadüf deyildi. Mir Cəlal müəllim 1961-ci ildən ömrünün sonuna – 1978-ci ilə qədər universitetin Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi kafedrasına rəhbərlik etmiş, ölkəmizdə yeni ədəbiyyatşünaslar nəslinin yetişməsində müstəsna xidmətlər göstərmişdir.

Bakı Dövlət Universitetinin təşkil etdiyi silsilə tədbirlərə tələbələr arasında hekayə müsabiqəsinin keçirilməsi də daxil idi. Müsabiqə qalibləri Fidan Barçının (birinci yer), Nuridə İsmayilovanın (ikinci yer), Nurlanə Şirinovanın (üçüncü yer), eləcə də BDU-nun xüsusi mükafatını almış Aytac Salahlının hekayələrini təqdim edirik.

Fidan BARÇIN (HÜSEYNOVA)

MƏŞHURLUQ QAYĞILARI

Bütün əzəmət və ehtişamı ilə soyuq dekabr gecələrinə meydan oxuyan günəşin isti nəfəsinin hərərəti altında yorğun şəhər şirin yuxuya dalmışdı, gərgin iş həftəsinin ağırlığını üzərindən atmağa çalışırdı. Saatın əqrəbləri səhər saat 9-un üzərində dayanmışdı, elə bil onun da ürəyi ağrıyırdı insanlara, bu gün səssiz-səssiz, ağır-ağır hərəkət edirdi. Əslində, ilin bütün həftəsonlarında, bəzi fərqləri çıxmaqla, şəhər camaatı beləcə dincini alırdı. Amma bu şənbə adi günlərdən fərqlənəcək və bir

gəncin xatirə təqvimini yamyaşıl rəngə boyayacaqdı...

Liftnin varlığını belə unudub yeddi mərtəbəni yüyürə-yüyürə, həyəcanla qalxan Turan qapılarına çatanda tanınmaz hala düşmüşdü. Evdən çıxanda açarı özü ilə götürsə də, ondan istifadə eləmək istəmədi. Zəngi basmaq üçün əlini qaldırmağa təqəti qalmadığını hiss edib var gücü ilə qapını döyəcləməyə başladı. Sevincli və buruq saçları dağılmış halda qaçıb mənzilə girdi, bütün otaqları dolaşdı. Şənbə səhəri olduğu üçün evdə hamı yatmışdı, bircə səsdən dik atılıb qapıya qaçan balaca qardaşı Hüseynədən başqa. Hüseynin həftəiçi də, həftəsonu da yuxusu olmazdı.

Ata-anası qorxu və təşvişlə soruşdu:

– Bu nə həngəmədir, ay qız? Bu saatda belə görkəmdə haradan gəlirsən?

Gündəlik həyatda alçaq səslə danışığı ilə insanları bezərə gətirən qız bütün səsinə indiyə saxlayıbmiş kimi çığır-çığır danışdı:

– Soruşmayın, ana! Özüm də hələ inana bilmirəm. Bayaقدan azı əlli dəfə baxmışam, amma... bu gün möcüzə baş verib...

Qızın artıq danışmağa təqəti qalmamışdı. Baş verənlərdən heç nə anlamayan, yarı-yuxulu və artıq səbirsizləşən ailə üzvləri qızın özünü yerə vurub ağlaması ilə daha da qorxmağa başladı. Ağıllarına hər şey gəlirdi. Nəhayət, sükutu ata pozdu. Əsəblə:

– Turan, nə baş verib?! – dedi.

Ağlamaqdan çöhrəsi ölü rəngində olan qız bu heybətli səslə xəyal dünyasından yenidən yaşadıqları mənzilə qayıtdı.

– Səhər imtahanlara hazırlaşmaq üçün yuxudan tez qalxdım. Nənəgili və sizi oyatmıyım deyə, çay süzüb mətbəxdə sakitcə oturmuşdum. Birdən telefonuma müəllimimdən təbrik məktubu gəldi. O deyirdi ki, ölkənin ən nüfuzlu, ən məşhur qəzetində mənim “Cəlil Məmmədquluzadə və Meterlink” başlıqlı araşdırmam dərc olunub. Məsajı dəfələrlə oxudum. Çünki yazını qəzetin elektron ünvanına göndərməyimin üstündən nə qədər zaman keçib. Mən belə bu talesiz yazını unutmuşdum... Amma... Mən, ata... Sizin qızınız məşhur oldu. Heç bilirsiniz ölkə əhalisi cəmiisi həftədə bir dəfə çıxan bu qəzeti necə intizarla gözləyir? Turan Aytürk adı indi respublikanın prokurorunun da, ziyalısının da, mədəniyyət xadimlərinin də, kimi deyim, ata, tanıdığımız-tanımadığımız minlərlə insanın dilində səslənir...

Səs-küyə Turanın nənə və babası da ayılıb gəldilər. Turanın əlində eyni qəzetdən bir neçə nüsxə var idi. Sən demə, bu halətdə olmasına səbəb də bu imiş. Evlərinin yanındakı köşkdə cəmi 3 qəzet olduğu üçün ətrafı gəzib son qəpiqlərini qəzetə vermişdi. Tez qəzetlərdən birini babasının əlinə sıxdı. Çünki ən çox onun nəvəsi ilə fəxr eləməsini istəyirdi.

Ailə üzvləri də sevinmişdilər bu xəbərə. Amma nədənsə bunu Turanı özündən çıxaracaq qədər sevincli, möhtəşəm xəbər kimi qarşılaya bilmədilər. Qızın həvəsini qırmağa, onun kimi gülümsəməyə çalışırdılar. Saxta gülüşlə həqiqi gülüşü ayırd edəcək yaşına çoxdan dolan qız onlar pis olmasın deyə, “oyun”u qaydasınca oynamağa davam elədi. Həm də bu gün heç kəsin və heç nəyin əhvalını korlamasına yol verə bilməzdi.

– Nənə, inanırsanmı, bu gün məhəllədə hamı səndən nəvəni xəbər alacaq. Gərək telefonu da sönməyə qoymayaq. Baxma, hamı mən fikirdə ola bilməz axı. Biri, bəlkə, bu müqayisəni düzgün hesab etməyəcək,

hələ tənqid də edəcək. yox, hər şeyə hazır olmaq lazımdır...

– Afərin, qızım! Qələmin qüvvətli olsun!

Beləcə, istirahət günü tezdən qalxmağa məcbur edilmiş ailə öz işinə davam elədi...

Dediyim kimi, Turan bundan qətiyyənlə pis olmadı, çünki bilirdi ki, evlərinə heç vaxt qəzet gəlmir, bu evdə oxunmur. Və nəticə olaraq da qəzetdə yazısı çıxmağın əhəmiyyəti onlar üçün yaddır. Amma yəqin ki, indi bir vaxtlar oxuduğu orta məktəbin müəllimlərinin hamısı, tələbə yoldaşları, müxtəlif vəzifələrdə çalışan qonşuları, hər zaman hər şeydən başı çıxan qohumları diqqətlə oxuyub fəxr edəcəklər onulla. Hələ zəng vurmayıblarsa, deməli, son səhifəyə – 32-yə çatmayıblar. Axı qəzetin bu buraxılışında kifayət qədər maraqlı yazılar var. Amma əmin idi ki, sıra ona da gələcək...

Bəlkə, hələ dostları bu münasibətlə sürpriz qonaqlıq da təşkil edəcəklər, hər halda, gərək o özünü bilməzliyə vursun. Məşhur olmaq, doğrudan da, çox çətin imiş. Görəsən, ömrünün bütün illərini yaradıcılığa həsr edən, ömür yaşlarına sığmayacaq sayda əsərlər yazan yazıçılar insanların bu qədər diqqət və qayğısı içində sıxılımlar ki? Nə isə, bunlar hələ sonranın işləridir.

Bu fikirlərin ahəngində bütün günü evdə qəzet əlində çırtma çalıb oynadı. Ancaq axşama qədər telefonuna zəng gəlmədi. Evdə axşam üçün qeyri-adi heç nə hazırlanmadı. Qardaşının çağırışı ilə yemək üçün mətbəxə gələn Turan bir də gördü ki, nənəsi səhər alınmış tər göyərtiləri islaqdan çıxarıb, səliqə ilə onun qəzetlərinə büküb soyuducuya yerləşdirir...

Nuridə İSMAYILOVA

MƏNİM BALACA MİLÇƏYİM

İsti yay günlərindən biri idi. Semestr imtahanlarını verib kəndə gəldikdən sonra günlərimin hamısı bir-birinə bənzər keçirdi. Səhərləri tezdən oyanır, günortaya – hava qızana qədər ev işlərində anama kömək edirdim. Günortadan sonra isə axşam sərininə qədər evdən bayıra çıxmır, kitabxanadan götürdüyüm kitablarla günümü keçirirdim.

Bir gün səhər həyəti süpürərkən küçədə bağırçı eşitdim. Adamlardan biri zəif səslə yalvarır və nələrsə vəd edir, o biri adam isə qışqıraraq onunla razılaşırdı. Əvvəl çox da əhəmiyyət vermədim, sonra marağım mənə qalib gəldi və küçəyə çıxdım. Danışıklardan başa düşdüm ki, acizənə şəkildə yalvaran 35-40 yaşlarında olan kişi ehtiyatsızlıq edərək öz avtomobili ilə bir maşının lap yanından keçmiş və nəticədə bu maşına bir qədər ziyan dəymişdi. Zədələnən maşının sahibi orta yaşlı bir kişi idi. Bağıraraq deyirdi:

– Ədə, mənə nəğil danışma, tez ol vurduğun ziyanın pulunu ver. Pulu verməsən, qoymaram gedəsən.

O biri isə acizənə deyirdi:

– Qardaş, başına dönərəm. Ziyanı artıq-

laması ilə ödəyəcəyəm. Sən əzizlərinin canı, qoy indi gedim. Uşaq qarğızdan zəhərlənib, xəstəxanaya götürüblər. Arvad da oralarda tək. İndi mən bir evə qayıdım, bir sənə pul gətirim, gec olur axı, qurban olum. Nömrəni ver. Bu zavalıdan qurtarım. Vallah, məndə borc qalmaz.

– Əşşi, mənim sənin dədənə borcum var? Hələ bir sənin kefini gözləyəcəm? Bax bu saat zəng edərəm polisə. Qaydaları da pozduğuna görə şöbədə cavab verərsən.

– Qardaş, vallah, həyəcədən, qorxudan olub. 10 ildir, maşın sürürəm, bir dəfə bir pişiyi basmamışam. Mənə 1-2 gün möhlət ver.

– Ə, sən nə çürükçü adamsan. 5-10 qəpiyimi verməkdənsə bir saatdır mənimlə çənə döyürsən...

Davamına qulaq asmadım, qayıtdım və öz-özümə dedim: “İlahi, pul insanların qəlbini necə daşlaşdırıb!”. Sonra bildim ki, oğlu zəhərlənən kişi bizim kəndin başında qalırmiş. Uşağın vəziyyəti ağırlaşmış, təcili şəhər xəstəxanasına köçürsələr də, xilas etmək mümkün olmayıb...

Saat 1 ya 2 olardı. İstilər adamı lap diltör edirdi. Kitablarıma nəzər salanda gördüm ki, M.Füzulinin ana dilində poemaları olan cildi götürməmişəm. Tərsliyim tutdu. Qabağımdakı kitabların heç birinə meyil edə bilmədim. İnsan oğlunun adətidir axı, əlində olanı dəyərləndirmir, uzaqdakını daha çox istəyir. Kitabxanaya getmək üçün hazırlaşanda nənəmin səsinə eşitdim: “Başına dönüm, aldıqlarını nə tez oxudun ki, genə gedirsən kitabxanaya. Hövsələni bas, axşam sərin düşsün, gedərsən”. Axşam kitabxananın işləmədiyini bildiyi halda, nənəmin bu sözləri deməsinə yüngülcə gülüb dedim: “Ay nənə, lazım olanı götürməmişəm”.

Deyəsən, həmin gün bəxtim ilk dəfə kitabxanada gətirdi. Orta boylu, 50-55 yaşlarında, danışığından bizim tərəflərdən olmadığı hiss olunan bir qadın həmin kitabı qaytarırdı. Odur ki, kitabxanacının kitabı axtarmağa sərf edəcəyi vaxtı qazandım. Bu kitabı götürəcəyimi bilən qadın mehriban-casına soruşdu:

– Qızım, bu cilddəki hansı əsərləri oxumusan?

– “Leyli və Məcnun”u.

Qadın mənə bərk-bərk tapşırırdı ki, “Bəngü-Badə”ni mütləq oxuyum. Mən də:

– Mütləq, – dedim və sağollaşıb evə gəldim. Əsəri oxumağa başladım.

Diqqətim əsərdə olduğu vaxt otaqda bir milçək peyda oldu və məni narahat etməyə başladı. Hey ya kitaba, ya əlimə qonub mane olurdu. Bu məni xeyli bezdirdi. Ürəyim də pambıq kimi yumşaqdır, bir milçəyi belə öldürməyə qiymərim. Düzdür, tam günahsız olduğumu deyə bilməyəcəm. Çünki məcbur qalıb bir neçə dəfə öldürmüşəm. Amma “qətl törətdiyim” həmin günlərdə heç özümə gələ bilməmişəm. Bəlkə, adam öldürən belə pis olmazdı. Nə isə... Yenə belə pis olmamaq üçün bu milçəyi də öldürməməyi düşündüm. Stolun üstünə qonanda stəkanla onu tutdum. Deyirəm axı, əsərə dalmışam, ayrılı bilmirəm. Ona görə düşündüm ki, oxuyub bitirənə qədər milçək “həbsdə qalsın”. Birdən dərd məni götürdü ki, bu yazığın birdən ürəyi yatar. Bu məqsədlə stəkanın içinə qənd də qoydum. Elə Buzənin Bəngə elçi getməyi hissəsini oxuyurdum ki, yenə gözüm milçəyə sataşdı. Başqa vaxt şirin şey yemək üçün özünü həlak edən milçək indi qəndə yaxın durmurdu, hey azadlığa çıxmaq üçün çırpınırdı.

Mənim həbsdəki balaca milçəyim! Sənə necə hörmət bəslədim. Bu hörmətimin nəticəsi idi ki, Buzə Bəngin süfrəsini görüb Badəyə xəyanət edəndə mən də kitabı yarımçıq qoydum və milçəyimi azad etdim. Uçub getdi. Otağa qayıdıb əsəri oxumağa davam etdim. Vay-vay! Milçəyim üçün lap darıxmağa başladım ki...

İndi də Məcnun öz rəhbərinə xəyanət edir. “Demə, bu yaramazlar mənim milçəyim qəndər deyilmişlər”, – bu sözləri hündürdən dediyimin heç fərqi varmamışam, anam bu vaxt içəri girdi. Təbii ki, niyə belə dediyimi soruşdu. Kiçik bir məsələni çox böyütdüyümü düşünüb danışmadım.

Bu gün ədəbiyyatdan dərs danışacaqdım. Mövzu da “Bəngü-Badə”. Tribunada əsərlə bağlı danışmağa başlayanda başıma nə gəlsə yaxşıdır? Gördüm içəridə bir milçək var. Qovuram, yenə gəlir. Hələ də bilmirəm; doğrudan, içəridə milçək var idi, yoxsa bu, mənim balaca milçəyim xəyalı idi?

Nurlanə ŞİRİNOVA

BİR HƏYATIN XÜLASƏSİ

Gözləri yumulu idi. Ətrafında ağlaşma səslərini eşidirdi, lakin reaksiya verə bilmirdi.

Qollarını qaldırmaq istədi, amma tərpnə bilmədi.

Səslər getdikcə daha da qarışırdı. İndi eşitdiyi, sadəcə, uğultu idi.

Sonra içində olduğu qaranlıq birdən aydınlandı. Qabağında bir işıq gördü, sürətlə o işığa tərəf çəkilirdi. Işıq onun ətrafına yayıldı və hər yer ağappaq oldu.

“Uşaqlar, Novruz bayramı ilə bağlı qıraət yarışı keçiriləcək. Qoşulmaq istəyənlər adını yazdırsınlar”- Müəllim bunu deyib dərsə başladı.

Cəlal o vaxt gənc idi, 14-15 yaşı olardı. Bu xəbəri eşidən kimi yerindən dikəldi.

“Qiraət yarışı...” – deyə düşündü. Novruz bayramı, baharın gəlişi, təbiətin oyanışı insanların həyatına yenilik, canlanma gətirir. Novruzda küsülülər barışır, insanlar bir məsanın ətrafına toplaşaraq bayram sevincini bölüşürlər.

Cəlal bunları düşünərkən dostunun səsi onu xəyallarından ayırdı:

– Qoşulacaqsan?

– Necə?

– Deyirəm, qoşulacaqsan yarışa?

– Əlbəttə. Məncə, sən də qoşul.

– Yox, hara qoşuluram?! O sənə e, yazasan, pozasan, yaradasan...

Ağlına gələn ilk xatirə bu olmuşdu. Məktəb illəri... Necə şirin vaxtlar idi. Cəlal elə uşaqlıqdan yaşadları arasında seçilirdi. Kim bilirdi ki, Gəncənin bir tərəfində boy atan istedad gələcəkdə milyonların qəlbinə yol tapacaq.

1928. Darülmüəllimi bitirməsini, son dərs gününü xatırladı. Cəlal həmin ildən sonra bədii yaradıcılığa başlamışdı. O həm də şeirlər yazırdı. Yazdıqları müəllimləri, yoldaşları tərəfindən rəğbətlə qarşılanırdı.

1940. Yaş 32. Çap evinin qarşısında durub gülümsəyir. O indi xoşbəxtdir, çünki “Bir gəncin manifesti” romanı ilk dəfə çapdan çıxıb.

“Gəl, ey gözlədiyim xilaskarım, gəl!

Ey azad həyatım, ilk baharım, gəl!”

Ürəyindən bu misraları keçirir, roman-dakı obrazları xəyalında canlandırırırdı. Mir Cəlal bu romanı yazarkən çox müşahidə aparmış, dövrün qüvvətli, iradəli, mübariz gənclərinin timsalında Mərdan obrazını yaratmışdı. Sarsılmaz Sona... Zəhmətkeş Azərbaycan qadını...

Xatirələr gözünün önünə gəldikcə qəlbi fəxarətlə dolurdu.

– İtə ataram, yada satmaram!

– Oxudun? – Cəlal sevinc dolu təəccüblə dostuna çevrildi. Çapdan bir həftə keçmişdi.

– Doğrusu, lap əntiqə yazmışan! Sənin bacarcığını bilirdim, amma bu qədər də gözləmədim.

Sonralar bir çox ədiblər bu əsər haqqında fikirlərini bildirmiş, roman oxucular tərəfindən bəyənilmişdi.

“Bədii təfəkkürlə elmi təfəkkürün sintezi, qovuşduğu Mir Cəlal müəllimin həm yazıçılıq, həm də alimlik fəaliyyətinə təkrar olunmaz bir vüsət və qüvvət vermiş, onun hər iki sahədəki böyük uğurlarının əsası olmuşdur”.

Mir Cəlal romanları, povestləri, hekayələriylə neçə-neçə insana ilham oldu, yol göstərdi.

Sonra Püstə ilə olan xatirələri yadına düşdü. “Qadın qəlbi qapalı bir ağacdır, açarı da qadının özündədir. Bu açarı qəlbə yanan sevgi fanarı ilə arayıb tapmalı”, – deyirdi Mir Cəlal.

“Püstə... Sən mənim dünyam idin. Amma heyif, artıq həyatda deyiləm... Kim bilir, bəlkə, bir gün dünyanın bir ucunda kitablarımı oxuyanda məni, səni xatırlayarlar, Sonanı anlayar, Baharı unutmazlar...”

Başını yuxarı qaldırdı. Xatirələr zehmində canlandıqca onu düşüncələrə qərq edirdi. Sonra qabağına bir az əvvəl gördüyü işıq çıxdı. Işığın o tərəfindən nəgmə səsi gəlirdi. Diqqətlə qulaq asdıqda bunun anasının laylası olduğunu xatırladı.

İşığa bir az da yaxınlaşdı.

Birdən hər yer bəmbəyaz oldu...

Aytac SALAHLI

UNUDULMAZ XATİRƏ

Vəliyevlər ailəsi Birinci Qarabağ müharibəsi zamanı qaçqın düşəndən sonra Bakıdakı şəhərciklərin birində yaşamağa məcbur olmuşdu. Əslən Füzulidən olan Vəliyevlər kasıb ailə idi. Ana qızını və oğlunu məktəblərin birində xadiməlik edərək saxlayırdı. Maaşı az olduğu üçün Aysə ev xərclərini, uşaqların geyimini tam ödəyə bilmirdi. Lakin özünü daim şən və gümrə aparmağa çalışırdı ki, maddi cəhətdən əziyyət çəkən uşaqları mənəvi cəhətdən də əziyyət çəkməsin.

Evin ən böyük uşağı Zaurun 15, bacısı Lalənin isə 6 yaşı vardı. Zaur dərslərini yaxşı oxuduğu üçün müəllimlərinin sevimlisi idi. Atası Mehdi şəhid olandan sonra onun yoxluğunu qismən də olsa, hiss etməmək üçün yazdığı məktubu oxuyar, hərdən də atasının paltarlarını qoxlayardı.

“Aysəm, əgər şəhid olsam, bil ki, arzuma çatmışam. Uşaqları sənə, səni də Allaha tapşırıram. Lalə, ananı incitmə, həmişə ağıllı qızım olaraq qal. Zaur, oğlum, mən olmasam, evin böyüyü sənsən. Ailənin qeydinə qal. İstəyirəm ki, gələcəkdə savadlı və mərhəmətli həkim olasan”.

Elə vaxt olurdu ki, yeməyə bir tikə çörək də tapa bilmirdilər. Ona görə də Zaur anasına kömək üçün dərstdən sonra kağız dəsmal

satırdı. Əslən qaxlı olan Güllü xala nə vaxt görsə, Zauru şirin dillə dindirər və mütləq bir dənə də olsa, dəsmal alardı. Zaur və ailəsi Güllü xalanı çox sevərdi.

Yayın isti günlərindən biri idi. Evdə olan son tikə çörəyi bacısına verən Zaur səhərdən heç nə yeməmişdi. Həm istidən, həm də aclıqdan başı fırlanırdı. Dəsmalları da sata bilməmişdi. Maşınların sürətlə şütüdüüyü yolun kənarında birdən müvazinətini itirdi. Zaurun xatırladığı tək şey yerə yığılmaq anında qolundan kiminsə onu tutduğunu hiss etməsi oldu.

Güllü xala Zaurun huşunun yerinə gəldiyini görəndə sevindi. Tez bir stəkan su verib mətbəxə yemək hazırlamağa getdi. Zaur utandığından yeməyə əl vurmaq istəmədi:

– Güllü xala, sağ ol, mən ac deyim...

– Sus görüm. Necə yəni ac deyiləm? Keç otur, yeməyini ye. Yeməsən, bir də mənə Güllü xala demə.

Güllü xala Zauru doyuzdurduqdan sonra iki dəsmal alıb onu yola saldı.

...Zaur Vəliyev telefonda Füzulinin azad olunmasından sonra orada gedən yenidənqurma işlərinin planına baxırdı. Qəfil qarı döyüldü. Tibb bacısı təcili xəstənin olduğunu Zaur həkimə xəbər verdi. O, xəstənin yanına çatanda bir anlıq duruxub qaldı. Sonra fikirlərini dəqiqləşdirmək üçün tibb bacısı, həm də həyat yoldaşı Nərgizdən xəstə haqda məlumat aldı:

– Namazlı Gülüstan. 67 yaşındadır. Ağciyər xərçəngindən əziyyət çəkir.

– Əslən haralıdır bəs?

– Niyə soruşursan?

– Sən de, sonra deyərəm.

– Qaxlıdır. Yaxınları ilə əlaqə saxlamaq mümkün olmadı. Qadın təcili əməliyyat olunmalıdır. Yoxsa ölə bilər. Ancaq bir problem var. Əməliyyatın pulunu bilmirik kim ödəyəcək.

Sevincli-kədərli hisslər keçirən Zaur dedi:

– Əməliyyat otağını hazırlayın. O pul çoxdan ödənilib.

– Anlamadım, nə vaxt ödənilib, Zaur?

– Mənim 15 yaşım olanda. O, həyatımı xilas edərək ödəyib.

– Bəlkə, ətraflı danışasan. Heç nə başa düşmədim.

– Əməliyyatdan çıxandan sonra danışaram.

DALTONİKİN ETİRAFI

Guya hər şey yalnız ağ və qara rəngdə olsaydı, nə dəyişərdi ki?

Mənim görüşmək üçün heç vaxt olmadığı qədər israr etməyim onun az-maz cəsarətini alt-üst edib, bilirəm. Allah bilir, indi qara-qara nələr düşür. Ancaq yenə də bu söhbətin yaxşı nəsə vəd etmədiyinə, acı bir sonluqla bitəcəyinə özünü hazırlamış kimi görünür. Ürkək ceyran kimi qarşımda oturub və sual dolu baxışları üzümə zillənib. Onun bu didərgin halını, baxışlarını, sadəliyini, təmizliyini elə sevirəm ki! Bir ömür boyu bax beləcə dayanıb sakitcə gözlərini seyr etmək, o eşq dolu gözləri gecə-gündüz köhnəlməyən, azalmayan, əskilməyən sevgimlə qamarlayıb, qucaqlayıb bağrıma basmaq istəyirəm. Ancaq daha etiraf etməliyəm və bu, hər şeyin sonu ola bilər. Deyəsən, o da bunu hiss edib və sanki qəddar caninin edam hökmünü oxuyacaq hakimə baxdığı ümitsizliklə üzümə baxır. Nəm gözləri elə gözəldir ki! Heyif ki, mən onun dünyada mənim üçün hamının gözlərindən gözəl, bir cüt nursaçan gözlərinin rənginə heç bir tərif deyə bilməyəcəm. Bu, tanış olduğumuz il yarım, nişanlandığımız 8 ay ərzində, toyumuza cəmi bir həftə qalmış ondan gizlədiyim, “açılarsa, hər şey bitər” deyə qorxduğum, hətta özümdən də qoruduğum yeganə sirrimdir. Ancaq indi, bu saf və tərtəmiz baxışların məni hər şeyi etiraf etməyə səslədiyi bir vaxtda cəsarətimi toplayacaq və ona deyəcəm ki...

– Bunu səndən gizlədiyim üçün məni bağışla, dünyada hamıdan, hər şeydən çox sevdiyim (belə romantik danışmağı əvvəlcədən planlaşdırmışam. Bilirəm ki, o mənim belə danışığıma heyran olur həmişə və bu, çox şeyi dəyişə bilər). Etiraf edirəm ki, mən sənə üzünün rəngini seçə bilmirəm, ancaq üzündəki işığa vurulmuşam! Gözəl olduğuna

Mahir RƏSULOĞLU

varlığım qədər əmin olsam da, gözlərinin rəngini də görə bilmirəm! Rəng koruyam mən, daltonikəm!

O ya mənim həyəcanımdan, tanışlığımız müddətində heç vaxt görmədiyi təlaşımdan, ya da həqiqətən, normadan artıq saf olduğu üçün key-key üzümə baxır.

- “Daltonik” bilmirsən nə deməkdir?
- Yox...
- Bu, bir xəstəlikdir.
- Necə? Xəstəlik?! Qorxuludur?!

Bir anın içində bətninin atdığı, bəninin ağardığını hiss edirəm. İlahi, nə qədər qorxdu bir anda. Onun mənim üçün belə qorxması xoşuma gəlir və axmaqcasına düşünürəm ki, kaş xəstəliyim qorxulu olaydı. Məsələn, ona deyəydik ki, cəmi 45 gün ömrüm qalıb. O isə gözəl gözlərindən leysan kimi yaş axıdaraq sarılaydı mənə, “Yox, ölmə! Mən sənə yaşaya bilmərəm! Ölmə, qurban olum! Mən də sənənlə öləcəm!” deyəydi. Ürəyimi bərkidib onu özümdən itələyirdim. Kaş bu fədakarlığımı da yanlış anlayaydı, onu özümdən soyutmaq, mənə qarşı nifrət yaratmaq üçün etdiyimi başa düşməyəydi. Qismətimlə barışmış kimi deyəydik ki, yox, belə danışma, sən yaşamalısən! Xahiş

edirəm, uzun müddət ürəyində saxlama məni. Çalış xatirlərimizi də, adımı da oradan tez sil ki, başqa birisinə yer açılınsın. Və bu sözləri deyən kimi onun çılğınlıqla etiraz etməyini gözləyəydim. Arxayın olaydım ki, o heç vaxt məni unutmayacaq, başqa heç kimi sevməyəcək! Yəqin, bunu biləndən sonra gecələr yuxumu qaçıran ölüm qorxusu da azaldı, daha əzrayılı gözləmək məni dəhşətə gətirməzdi...

Ancaq indi mənim 45 günlük ömrüm qalmayıb. Ən azı belə bir həkim rəyi yoxdur. Dünyada milyonlarla insan daltonik olaraq öz normal həyatına davam edir, bəzən hər şeyi öz rəngində görənlərdən çox yaşayır. Hətta bir çoxu xoşbəxtədir də. Mənim xəstəliyimi qorxulu edənsə bunu indiyədək ondan gizləməyim, öz rəngində görə bilmədən sevməyimin səmimiliyinə yaranacaq şübhə və bəlkə, inamı sarsıldığı üçün hər şeyi bitirə bilmək təhlükəsidir. Olsun, mən daha bu yalanla yaşamaq istəmirəm!

– Yox, elə də qorxulu deyil. Bircə işıqforda problem yaşadır mənə, hamı dayananda dayanıram, arxadakı maşınlar siqnal verəndə bilirəm ki, getmək lazımdır. Ayrı maşın olmayanda isə işıqfor hansı rəngdə yanırıyansın, basıb keçirəm, elə bilirəm yol mənimdir.

Gərginliyi azaltmaq üçün gülürəm. Daha doğrusu, guya bu şit zarafatıma gülməyə çalışıram. Halbuki işıqforla bağlı dediyim ağ yalandır. Axı hansı gözün hansı rəngdə yandığını və hansı yananda nə etmək lazım olduğunu rəngləri seçə bilmədən də əzbərləmək çətin deyil. O isə yenə dediklərimə inanmış kimi görünür, məyusluğu bir az da artır. Bircə bu qalmışdı ki, işıqforu da dərd eləsin!

– Bilirsən, hər şeyi görürəm, ancaq öz rəngində deyil. Necə izah edim axı sənə? Təxminən belə, dünyanı ağ-qara görürəm. Köhnə televizorlar vardı əvvəllər, sən xatırlamazsan, yəqin ki, ancaq ağ-qara göstərirdi. Bax indi mənim gözlərim də elədir. Bu, irsi xəstəlikdir, deyirlər, mənim ana babamda da olub. Nəsildən nəsələ keçirmiş, əsas da

kişilərdə özünü göstərirmiş. Məsələn, evləyəndə uşaqlarımız olsa, qızım yox, oğlum da daltonik doğula bilərmiş...

– Evlənsək, oğlumuz da daltonik ola bilər?

Aha, ayrılmaq üçün bundan ciddi səbəb? Kim istəyər ki, oğlu xəstə doğulsun?

– Dəqiq deyil, ancaq həkimlərin fikrincə, ehtimal çoxdur. Olmasını istəməyəm. Olsa da, normal qarşılamaq lazımdır. Çünki rəngləri seçə bilməsəm də, bu mənim başqa insanlar kimi yaşamağıma, sevinməyimə, kədərlənməyimə, ağlamağıma, gülməyimə, ən başlıcası sevməyimə mane olmur...

Baxışlarında tərəddüd var. Gərək onu inandırım ki, mən öz rəngsiz dünyamda sizin rənglərin əhatəsində olduğunuzdan da xoşbəxt yaşamağı bacarıram. Bunu məhz indi, o qərar verməmiş etməliyəm. Yoxsa bu yazıq görkəmli qız qəfildən qəddarlaşa, hər şeyə nöqtə qoyub üzünü çevirib getməyə cəhd edə bilər və bəlkə də, bu onda alınar. Ən pisi də odur ki, əgər getmək istəsə, saxlaya bilmərəm onu. Daha doğrusu, saxlamağa cəhd etməyəm. Daltonik olduğum üçün məni tərk etmək istəyərsə, onu dayandıрмаğı özümə sığışdırmaram! Daltonik qürurum buna imkan verməz! Bu qədər xudpəsəndəm!

– Balıqları çox sevirəm, demişdim sənə, yadımdadısa. Səbəbini bilirsən?

Balıqlar hardan çıxdı? Yenə key-key üzümə baxır. Bu dəfə əsəbiləşirəm, bu qız niyə bunca sadələvh və aciz baxışlıdır axı?.. İl yarımdır onun dəyişməsi, güclənməsi, dünyaya bir başqa nəzərlərlə baxması üçün nə qədər çalışıram, xeyri yoxdur. Bəlkə, elə fürsətdir... Bəlkə, böyük məhəbbətimə rəğmən... Hardan gəlir ağılma bu gic-gic fikirlər?

– Balıqları tutmağı sevirsən, bişirməyi, yoxsa yeməyi?

– Onlarla danışmağı.

Bu dəfə sanki dəliyə baxırmış kimi baxır – tələş və qorxuyla. Bəlkə, də elə bilir başım tam çatmır və buna səbəb daltonik olmağımdır. Ürəyində özünü danlayır ki, niyə indiyə qədər bunu hiss etməyib. Tanrının qarasına danışır, sızıldayır ki, belə talesizlik

niyə onun qarşısına çıxıb? Bir də yadına salmağa çalışır ki, mənim başqa nə vaxt, hansı normal olmayan hərəkətimi görüb. Bəlkə də, xatırlayır, bir dəfə rəngini seçə bilmədiyim gülləri iyləyəndə ona “necə də yeməlidir” demişdim. Yadına düşdüsə, tam batdım, ağı başında adam niyə gülləri yemək istəsin ki? Mənsə özümdən tam arxayınam.

– Balıqlar insanları saatlarla sakitcə, etiraz etmədən dinləməyi bacarırlar. Onlarla hər söhbəti eləmək olar. Üzgəclərini həzin-həzin yelləyərək səninlə razı olduqlarını bildirir, baxışları ilə də dediklərini təsdiqləyirlər sanki. Bax indi səndən xahiş edirəm, balıqlar kimi diqqətlə, sona qədər dinlə məni. Bu deyəcəklərim çox vacibdir və bəlkə də, bizim gələcək taleyimizi dəyişə bilər!

Gözlərindən narazılıq oxuyuram: “Mən nə zaman səni dinləmirəm, sözünü kəsirəm ki...”

– Mən daltonikliyin anadangəlmə olduğuna inanmıram. Heç irsi xəstəlik olmasına da. Deyirlər ki, gözün arxasında rəng detektoru, onun hüceyrələrində isə konuslar yerləşir. Bax həmin o konusların içərisində qırmızı, yaşıl və mavi rəngli üç rəng pigmenti olmalıdır ki, hər şeyi öz rəngində görə biləsən. Bu pigmentlər olmadıqda, ya da az olduqda həmin xəstəlik yaranır. Sənə daha sadə dillə izah edirəm. Rəngli printerin katricini görmüsən? Yan-yana üç rəng qutusu olur həmin katricidə. İşlətdikcə azalır, qurtarır və bu zaman rəngli nəyisə, məsələn, səhər günəşin doğması mənzərəsini çapa verirsən, əvvəlcə kompüterin ekranına rənglərin bitdiyi ilə bağlı xəbərdarlıq gəlir, daha sonra printerdən ağ-qara şəkil çıxır. Günəş öz rəngində olmur, təbii ki. Heç nə ağ, nə də qara rəngdə olur. Mənim gördüyüm kimi işıqlı olur, vəssalam. Guya günəşin işıqlı olduğunu və istilik yaydığını bilmək kifayət etmir? Nəyə...?

Daltonikliyin anadangəlmə olduğuna ona görə inanmıram ki, mən nə vaxtsa rəngli görmüşəm dünyanı! Çoxdan, lap çoxdan. Ya hələ anamın bətnindəydim, ya da yeni gəlmişdim dünyaya. Güclə xatırlasam da, yaddaşımın dərin yerinə yazdım, qoymadım yadımdan

çıxsın. Qeyri-adi rənglər idi və hamısı baxdığım hər yerdə elə gözəl harmoniya yaratmışdılar ki! Bu rənglərin yalnız mənə məxsus olduğunu da, hər kəsin gördüyü rənglərdən fərqləndiyini də bilirdim.

...Sonra qəfildən nə baş verdisə, rənglər yoxa çıxdı. Bəlkə də, bilmədən incidib küsdürmüşdüm onları, xətiirlərinə dəymişdim, ya bəlkə, özləri niyəsə getmək istədilər?.. Axır, necə baş verdiyini xatırlamıram. Bir gün hiss elədim ki, dünyanın rəngi dəyişib mənim üçün. Daha heç nə əvvəlki rəngində deyildi. Elə bildim, səbəb dünyanın özündədir, ətrafımda olan hər şeydədir, rəngləri solub hamısının. Sonra vaxt keçdikcə, böyüdükcə anladım ki, yox, mən dəyişmişəm. Daha dəqiqi, mənim gözlərim. İlk vaxtlar monotonluq sıxırdı məni, incidirdi. Alışdım get-gedə. Ancaq rəngləri də unutmadım, unutmaq istəmədim. Ona görə də mən daltonikliyin anadangəlmə və irsi olduğuna inanmıram. Heç oğlum olarsa, rəng koru doğulacağına da inanmıram!

– Yəni deyirsən ki, oğlumuz olsa...

– Oğlumuz olsa, həm sənin, həm də mənim varlığımdan, bir-birimizə olan sevgimizdən qürur duyacaq, inan mənə. Onun gəlişi ilə xoşbəxt olmağımızdan xoşbəxt olacaq. Əsas da xoşbəxt olmaqdır. İnsan xoşbəxt olanda hər şeyi öz istədiyi rəngdə görə bilər, bütün rənglər yerinə qayıdır. Xoşbəxt ola bilməyənlər üçün onsuz da dünya ya ağ-qara, ya da boz rəngdədir.

– Haqlısan! Mən səninlə xoşbəxt hiss edirəm özümü, heç deməsəydin, daltonik olduğunu bilməzdim də yəqin ki! Ancaq sən bir az qərribəsən...

İnandıra bildim, deyəsən. Şükür, təhlükə sovuşur, bu daltonik arzuladığı xoşbəxtliyinə çata bilər! Doğrudanmı bu qədər əzabı boş-boşuna çəkmişəm? Doğrudanmı, hər şey yaxşı yekunlaşacaq? Gərək lap elə il yarım əvvəl, təzə tanış olan vaxt edəydim bu söhbəti. Ona deyəydim ki, sənə gətirdiyim çiçəklərin nə rəngdə olduğunu bilmirəm, quruluşuna, gözəlliyinə və ətrinə görə seçmişəm. Deyəydim ki, səni üz cizgilərinə və

ruhuna görə sevirəm. Qəribəyəm, deyir? Desin də. Ona da alışacaq. Bu dünyada hərə bir cür qəribədir onsuz da. İndi ona yuxularımdan danışacam, onda, bəlkə, daha yaxşı anlayar məni. Gözlərimi yumub, xatırlamağa çalışıram:

– Səni sevəndən rəngli yuxular görürəm! Gündüzlər məhrum olduğum rəngli dünya gecələr yuxularımı süsləyir. İkimiz oluruq o rənglərin arasında. Biz o yuxularda ələ-ələ tutub qıpqırmızı çəmənliklərdə gəzişir, sapsarı torpağın üstündə ayaqyalın qaçıırıq. Yamyaşıl bulaqların buz kimi suyundan içir, bir-birimizin üstünə su çiləyirik. Şabalıd rəngli buludlar başımızın üstünə toplanıb ağappaq kölgə salır üstümüzə, bizi işıqlı, boz rəngli günəşin istisindən qoruduğu üçün buludlara minnətdarlıqla baxırıq.

Bir dəfə hərəmiz bulaq rəngli yaşıl bir atın belində başı çəhrayı qarla örtülmüş uca dağlara doğru gedirdik. Sən dedin ki, gəl otüşək və atları dördnala çapmağa başladıq. Ancaq dağın ətəyinə çatmamış mənim mindiyim atın ayağı büdrədi, üzü üstə yığılanda mən də yumalanıb pald rəngli daşa çırpıldım. Huşumu itirmişdim, sənin yanaqlarından süzülən bənövşəyi rəngli göz yaşların üzümə düşəndə ayıldım. Sonra qalxdım, məlum oldu ki mənə heç nə olmayıb. Ancaq bu vaxt heyrətlə baxdıq ki, atlarımız par-par yanan qanadlarını açdılar, uçub getdilər. Biz dağların zirvəsinə çıxma bilməyəcəyimizi anlayıb geri döndük. Atlarımızın qanadlanıb uçmalarına gülüş-gülüşə geri qayıdırdıq.

Bir dəfə isə budaqları ağırlıqdan yerə toxunan qırmızı bir bağda meyvə yığırdıq. Qara, pald, boz rəngli meyvələr elə yetişib şirələnmişdilər ki. Sən hərəsindən bir dişlək alıb mənə uzadırdın. Mənsə sırf sən dişləmişən deyə, hamısını yeyirdim. Sonra mən alma ağacına dırmaşdım, ən hündür budağının ucunda olan iri almanı dərib sənə gətirdim. Uzandıq ağacın altında. Növbəylə hərəmiz bir dişlək ala-ala almanı tumlarına qədər yedik. Hətta mən sənin başını qatmaq üçün ağacın qırmızı yarpaqlarını göstərüb

almanın qalan hissəsini də yedim, əlimdə bircə saplağı qaldı. Sənsə bunu başa düşüb narahat oldun ki, birdən mədəmi xarab eləyər...

Bir dəfə də...

Nəhayət, gözlərimi açdım. Rəngli yuxularımın ona necə təsir etdiyini, ağ-qara da olsa, görmək istəyirdim. Ancaq... Ancaq o yox idi! Dünyada mənim üçün hamının gözlərindən gözəl, bir cüt nur saçan gözləri heyrət və sevgiyə üzümə zillənməmişdi! O getmişdi! Gözlərimin yumulu olmasını fürsət bilib sakitcə, səssizcə, yuxularımı sona qədər dinləmədən çıxıb getmişdi! Həmişəlik!

Niyəsə təəccüblənmədim. Ancaq kədərli düşündüm ki, daha rəngli yuxular görə bilməyəcəm...

14.07.2022

Vətən ana, vətən torpaq, vətən eşq,
Vətən qaya, vətən çiçək, vətən daş.
Vətən, Vətən bağırmaqla olmur e,
Heç bilirsən nə üstədi bu savaşı?
Vətən söz yox, vətən anddı, vətəndaş.

Hər naləsi ürəyindən keçməli,
Hər ağrısı kürəyindən keçməli,
Məhəbbəti bələyindən keçməli,
Sevgi zorla alınmır e, a "qardaş",
Vətən söz yox, vətən anddı, vətəndaş.

Çəpərindən yolunacan vətəndi,
Tikanından kolunacan vətəndi,
Təpə-dırnaq bu ruh, bu can vətəndi,
Məndən keçir ayağına dəyən daş,
Vətən söz yox, vətən anddı, vətəndaş.

Damarından kafir qanı axdısa,
Taxtın-tacın axırına çıxdısa,
Ürəyində el qeyrəti yoxdusa,
Elə get ki, dalınca da qara daş,
Vətən söz yox, vətən anddı, vətəndaş.
Vətən qaya, vətən çiçək, vətən daş!

Min düyündən, dağdan keçib,
Min dərdi adlayıb gəlib.
Min nalədən, ahdan keçib,
Min qəmi odlayıb gəlib.

Keçib duadan, qarğışdan,
Küləkdən, seldən, yağışdan,
Buz kimi soyuq baxışdan,
Nəfəsi çatlayıb gəlib.

Dərindən, dayazdan keçib,
İstidən, ayazdan keçib,
Bahardan, payızdan keçib,
İlləri çirtlayıb gəlib.

Təranə DƏMİR

Sarıyıblar, qanadıblar,
Güldürüblər, ağladıblar,
Dağa-dərəyə atıblar,
Yolları qatlayıb gəlib.

Neçə yol ölüb, dirilib,
Daşa-divara hörülüb,
Min dəfə solub, dərilib,
Çiçəyi çirtlayıb gəlib.

Odunda bişib bu sevgi,
Adında bişib bu sevgi,
Gözündən düşüb bu sevgi,
Təzədən adlayıb gəlib.

Dərdin ən yekəsi unudulmaqdi,
Yadından çıxmaqdi dünyanın, atam.
Sən demə, əcəlin adı var elə,
Sən demə, təklidən ölmüş adam.

Gözün divarları, daşları gəzir,
Hər şey marağından, dadından düşür.
Fəsilər yerini dəyişir bir-bir,
Sevdiyin adamlar atından düşür.

Yadından çıxırsan qohumun, yadın,
Evinin qapısını döyən tapılmır.
Qahmar çıxdıqların qeybə çəkilir,
Sənə bir "günaydın" deyən tapılmır.

Yiyə durduqların yiyəsiz qoyur,
Qalırsan kimsəsiz bu göyün altda.
Özünü min yerdən tənələyirsən,
Ürəyin əzilir gileyin altda.

Yığırsan ağlına gələn nömrəni,
Telefon əlində susub durursan.
Gecənin yarısı tənhalığı
Bir yadın səsiylə ovundurursan.

Bu səssiz otaqda, bu qaranlıqda
Necə şirin gəlir bu səs, İlahi.
Elə asta-asta yalan deyirsən,
Heç kimin ağlına gəlməz, İlahi.

Bax onda bilirsən unudulmusan,
Unudub sopsoyuq adamlar səni.
Unudub sevginə qonaq olanlar,
Unudub könlündə yatanlar səni.

Dərdin ən yekəsi unudulmaqdı,
Yadından çıxmaqdı dünyanın, atam.
Sən demə, əcəlin adı var elə,
Sən demə, təklidən ölürmüş adam.

Olum da bir yük imiş,
Gör çəkən nə çəkirmiş,
Yaxşı ki, O tək imiş,
Çoxun da çox dərdi var.

Göy tökür, yer dənləyir,
Vurur, çıxır, cəmləyir,
Zaman ölüm dəmləyir,
Sağın da sağ dərdi var.

Min sual bir cavabdı,
Gəl də, get də hesabdı.
Könül vermək savabdı,
Yoxun da yox dərdi var.

Şeytanlar oyundadı,
Hərəsi bir dondadı,

Dağlar dağ hayındadı,
Bağın da bağ dərdi var.

Həqiqət çox uzaqdı,
Hardan tapaq bu vaxtı?
Gecələr qarabaxtdı,
Ağın da ağ dərdi var.

Bu da bir gün olmadı,
Sazaqdan gəldi keçdi.
Xatirələr ağladı,
Yanaqdan gəldi keçdi.

Bir mən oldum, bir divar,
Hərənin öz dərdi var,
Məni tutan sevdalar
Uzaqdan gəldi keçdi.

Gah susdum, gah danışdım,
"Sənsizliyə alışdım",
Bu da bir aldanışdı,
Dodaqdan gəldi keçdi.

Savaş açdım, kiridim,
Buza döndüm, əridim,
Qələm dedi, mən dedim,
Varaqdan gəldi keçdi.

Ümidlərim qanadı,
Qırıldı qol-qanadım,
Bu gün də gün olmadı,
Sabahdan gəldi keçdi.

Elə bil ki dəniz daşır səmadan,
Bu haçanın yağışdı, İlahi?
Biz bilmirik, bəlkə, elə bu yağış
Yazla qışın barışdı, İlahi?

Sazaqlardan diri çıxan bu torpaq
Gedib gəlib göy üzünə əl açır.
Orda bulud ürəyini boşaldır,
Burda dağlar, burda daşlar dil açır.

Yağış yuyur ağacların saçını,
Meyvələrin üzü gülür budaqda.

Su içdikcə tumurcuqlar dirçəlir,
Bahar söz-söz şeirləşir varaqda.

Yağış deyil, buludlardan nur yağır,
Sehrlənir şəh altında göy otlar.
Göz yaşıyla öz eşqini torpağa
Damcı-damcı pıçıldayır buludlar.

Elə bil ki dəniz daşır səmadan,
Bu haçanın yağışdı, İlahi?
Biz bilmirik, bəlkə, elə bu yağış
Yazla qışın barışdı, İlahi?

Bu ömrü kim yaşadı,
Kim ölür indi, Allah?
Bu od, bu ocaq iyi
Hayandan gəlir, Allah?

Bu necə alovdu ki,
Tüstüsü göyə çıxmır?
Yanır ocağın altıda,
Bəs səsi niyə çıxmır?

Kim qorxudub bu canı,
Ruhundan ayrı salıb?
Səsindən, harayından,
Ahından ayrı salıb.

Kim yazıb bu yazını,
Kim pozur görüm indi?
Gəlsin də yaxına O,
Gəlsin də Kərim indi.

Tutmur bu ağrıları
Ocaq da, od da, Allah.
Tök yükünü aşağı,
Üstündən adda, Allah.

Asılmışam gözümdən,
Gecə, keç günahımdan.
Bu qaranlıq, bu zülmət,
Küçə, keç günahımdan.

Bu dünya bir sınaqdı,
Gəl günah, get günahdı,

Qoşulmuşam nə vaxtdı
Küçə, keç günahımdan.

Yaşadım neçə ömrü,
Daş ömrü, çiçək ömrü,
Verdim bir qoca ömrü
Heçə, keç günahımdan.

Bu dünyada, görəsən,
Nə var ölümdən asan?
Canım da yox alasan,
Əcəl, keç günahımdan.

Nə yaxşı, bu şəhərlər,
Nə yaxşı, küçələr var.
Nə yaxşı, xatirələr,
Nə yaxşı, gecələr var.

Darıxanda başını
Qatmağa yerin olur.
Təklidin arasında
Ölüm də şirin olur.

Gəzirsən tənhalığı
O küçə-bu küçə sən.
Gülürsən, ağlayırsan?
Kimin nə vecinəsən.

Yanımdan gəlib keçir
Dərd alıb, dərd satanlar.
Baxırsan ki, heç yerdə
Xoşbəxt deyil adamlar.

Hamı nədənsə qaçır,
Ya harasa tələsir.
Özünü aldatmağa
Hərə bir küçə gəzir.

Hamı öz azarında,
Hamı öz qəmindədi.
Ürək dərd bazarında,
Dünya öz dəmindədi.

Nə yaxşı, bu şəhərlər,
Nə yaxşı, küçələr var.
Nə yaxşı, xatirələr,
Nə yaxşı, gecələr var.

KÖHNƏ AVTOMOBİL

Eyvana çıxıram. Hava buludludur. Ətrafda qəribə səslər eşidilir.

“Tap-tap-tararapp”.

Alnıma, əlimə soyuq damcılar düşür. Deyəsən, yağış başlayır.

Dayanıb diqqət kəsilirəm. Yox, səhv edibmişəm. Bu, eyvan ipindən asılmış nəm paltarlardan, yenicə yuyulmuş köynək, kombinezon və şalvarlardan düşən oynaq damlaların aşağıdakı köhnə avtomobillə ritmik söhbətidir.

O həmişə eyni yerdə dayanır. Evdən çıxıb harasa gedəndə, işdən geri qayıdanda daim göz önündədir. Onu, beşmərtəbə “xruşşovka” ilə pəncərəli xəndəyin arasında qərar tutmuş üzgün görünüşlü köhnə “Moskviç”i hər gün görürəm.

Hər görəndə də anlayıram ki, onunla sərt və amansız davranılıb, avtomobil dəmir qalağı, zibil yığını kimi kənara atılıb, hər gün səhərdən axşamədək ora-bura tələsən, sakinləri acı tüstüsüylə boğan, bir-birlərinin qarnına girib hər yerdə tıxaclar yaradan modern avtomobillərə tay ola bilməyəcəyini anlayın keçmiş sahibi onu birdəfəlik tərk edib.

Avtomobilin indiki halı acınacaqlıdır. Qapısının biri əzilib, kapotu içəri batıb, müxtəlif iqlim dəyişikliyi, rütubət, külək və korroziyanın təsirindən metal gövdəsi, torpağa yaxın hissələri aşınaraq çürüyüb, eybəcər hala düşüb. Dəmir səthini toz basıb, buferi əyilərək sallaq dayanıb.

Məhlədə futbol oynayan uşaqların çoxsaylı top zərbələri, korafəhm atılan sapand daşlarının təsirindən arxa-qabaq şüşələri sınıb, çatlayıb, bəzi yerləri zədələlib. Təkrərləri boşalaraq təbii müvazinətini itirib

Vüsal BAĞIRLI

və indi o, bir böyrü üstə əyilmiş məşhur Piza qülləsini xatırladır. İçindən yağ, benzin və müşəmbə qoxusu gəlir.

Fəqət bütün üzücü məqamlarla yanaşı, avtomobildə bəzən pozitiv, məzəli məqamlar da tapmaq mümkündür. Əgər ona yaxınlaşıb gözümüzün birini qıyaraq yan şüşədən əks şüşəyə diqqətlə baxsaq, maraqlı illüziya, optik aldanış müşahidə edərik: obyektivdə yaranan ilğım həyətdəki çiçəklənmiş albalı ağacını çoxaldır, təsviri bir-birinin üstünə mindirir və qəribə kaleydoskop görüntüsü yaradır.

Başımızı tərpətdikdə ağaclar dairəvi hərəkətlə möcüzə kimi tərpənir, sanki yalılı gedirmiş sayaq fırlanırlar. Bir dəfə tapıntıyı həyətdəki uşaqlara göstərdim. Bu onları xeyli əyləndirdi və güldürdü.

“Moskviç” günlər, aylar, fəsillərlə silahlənmiş zaman ordusu ilə daim döyüşür, vaxt çayının aramsız, sabit axınına tabe olur, arxayın, qayğısız ömür sürməyə çalışır. Pəncərə-gözlərin yorğun qırıqları, yarıaçıq kapot-dodağın kənarındaki narahat

büküşləri, ağır, sallaq döşləri, rezinlə dar-tılmış qarın və budları əvəz edən bufer, disk və deflektora külək, şaxta, fırtına belə təsir etmir.

Payızın əvvəlləri əsən tozlu küləklər maşının üstünü çirk təbəqəsiylə örtür. Bu zaman onun əsl rəngini seçmək, ayırd etmək mümkün olmur. Payızın sonlarında isə fasiləsiz yağan noyabr yağışları maşını yuyub təmizləyir, onu uzaq yaylaq səfərinə hazırlaşan yorğa və saz kəhərə bənzədir.

Qışın ayazlı, qarlı günlərində qoca avtomobil gecənin öldürücü sazağından, boranından xilas olmağa can atan evsiz-eşik-sizlərə, "bomj"lara fərqli formatda xidmət göstərir, öz hostel statuslu havayı salonunu səxavətlə təklif edir. Neçə-neçə insanı amsız şaxtadan qoruyur, bahalı-ucuz həyatları ölümün labüd pəncəsindən xilas edir.

İsti fəsillərdə, havalar qızmağa başlayanda həyətdə oynayan uşaqlar köhnəlmiş maşının üzərinə dırmaşaraq cürbəcür dəcəlliklər edirlər. Yeniyetmə və gənclər onun ətrafına toplaşır, kapotun üstündə şahmat, nərd oynayır, yaxud banın üstünə dırmaşaraq ayaqlarını sallayıb siqaret çəkir, zarafatlaşır, bir-birlərinə şllaq, yumruq atır, aşib-daşan tükənməz enerjilərini israf edirlər.

Səhərlər səyyar meyvə satıcısı alma, saftalı, ərik yeşiklərini, göyərtili torbasını, yetişmiş boranı və qarpızları kapot-piştaxtanın üzərinə qoyur. Kəpkasını gözünün üstünə basıb yerə çömbəlir, damağındakı tüstüləyən siqaretlə növbəti müştərini səsləyir.

Günorta toyuqlar, ördəklər əyilmiş buferin saldıği ensiz, tünd zolağa çəkilib dincəlirlər. Axşamlar isə orada orta yaşlı qadınlar, qoca arvadlar, ahıl, ələngə qarılar qərarlaşır. Onlar avtomobilin kölgəsində oturub tum çırtlayır, məhəllədə olub keçmiş və baş verəcəklərdən qeybət edirlər.

Bir gün bütün gecəni əsən coşqun və azğın xəzri yaxınlıqdakı qoca küknarı köhnə avtomobilin üzərinə aşırı. Qonşu mənzili təmir edən fəhlələrlə köməkləşib onu bu ağır yükün altından çıxardıq.

Biz "Moskviç" in yanında dayanıb, üst-başımızı çırpıb təmizləyərkən qeybdən qəfil peyda olan cırcırma-helikopter diqqətimizi çəkdi. O, havada yarım dairə cızıb qövsvari aerodinamik hərəkətlə ehmalca kapotun üzərinə qondu. Həşərat küləyin sərt nəfəsindən büzüşmüş, öz bozumtul, şəffaf plaşqanadlarına sıx-sıx bürünmüşdü.

Oynaq, zarafatçı külək onun sarı-yaşıl gövdəsini tərptədikcə cırcırma xoş təmasdan, incə nəvazişdən vəcdə gələrək xoşhallanır, nazik ip qırığına oxşayan quyruğunu qarına tərəf əyib-qıvırıb axına uyğun titrədirdi.

Birdən fəhlələrdən birinin ehtiyatsız, qəfil hərəkəti – üzünümü qaşdı, ya əlini alınınamı çəkdi – həşəratı ürktüdü və o, qanadlarını küləyin yüngül axınına təslim edərək havaya pərvazlandı, uçub harasa getdi. Kapotun bozumtul narın tozu üzərində canlının kədərli, solğun izi qaldı.

Vaxt keçdikcə köhnə avtomobillə münasibətləri isindirməyə, onunla dostlaşmağa başladım. İşdən qayıdanda, yaxud axşamlar həyətdə düşəndə tez yanına gəlir, gün ərzində başıma gələnlərdən, müxtəlif hadisələrdən, gündəlik qayğı və problemlərdən danışib söhbətləşirdim.

O da yöndəmsiz və sallağı oturuşuyla dərdini mənimlə bölüşür, özünün bir vaxtlar tamaşa edənləri heyretə salıb, ağılları başdan çıxardığı dövrlərindən qeyri-adi əhvalatlar nəql edirdi.

"Zavoddan yenidən çıxmış qırmızı "böcək" hər iki tərəfdən paslanmayan nikel ramkayla əhatələnib. Zil qara şinli, təzə təkərli avtomobilin parlaq metal örtüyü günəşin şəfəqlərində bərq vurur, qibətə dolu gözləri qamaşdırır. Adı parıltılı hərflərlə kənarlarına həkk olunub: "Moskviç".

Sürücü dodağında xəfif təbəssüm, heyran baxışlarla ona yaxınlaşır, qapını ehtiyatla açır, şəstlə dəri oturacağa yayxanır. Açar burulan an mühərrikinin həzin uğultusu eşidilir. "Moskviç" işə düşür. Sürücü ayağını akseleratorun üzərinə qoyunca avtomobil kiçik təkənla azacıq tullanıb hərəkətə gəlir.

Avtomobil şəhərin əzəmətli, işıqlı, gen prospektlərində alışıb-yanan faralaryla, özündən razı görkəmiylə şütüyərək təşəxxüs satır. Qarşından gələn çoxsaylı avtomobilləri sevinclə qarşılayır, salamlayıcı siqnal verir.

Onun üçün hər şey maraqlıdır – dolanbac küçələr, işıqlı prospektlər, geniş magistrallar – hətta kriminal qoxulu qaranlıq tinlər də...”

...Köhnə “Moskviç” xoşbəxt düşüncələrə dalmışdı. Həmin an onun tam bir meditasiya vəziyyətində olduğunu, bütünlüklə öz düşüncələrinə qapıldığını hiss etdim. O, duyğulu görkəmdə dayanmışdı, nə açıq-aşkar etiraz, nə də itaətkarlıq vardı duruşunda.

Mən həssas məqamdan təsirlənib ehtiyatla geri addımladım, kənara çəkildim və öz qəhrəmanımı ötən möhtəşəm günlərin şirin xatirələri ilə baş-baş buraxdım.

ZƏLZƏLƏ VƏ TUTUQUŞULAR...

Bəşəriyyət daim dəyişir. Sürətlə inkişaf edir. İndi biz quş kimi havada uçmağı, balıq kimi suda üzməyi bacarıyıq. Amma bir şey çatmır: insan kimi yaşamaq.

Bernard Şou

“Elmlər akademiyası” parkında rütubətli havaya qarışmış həzin çiskin altında qızımın gəzişir, erkən gəlmiş tərəvətli payızın tər nəfəsini içimizə çəkir, sarı və qırmızının müxtəlif çalarlarına bürünmüş ağacların nəm yarpaqlarına baxırdıq.

Birdən qızım əlimdən yapışmış məni sağa, səkinin kənarına, səyyar kitab piştaxtasına tərəf dartdı.

– Ata, kitab istəyirəm, nolar, mənə nağil kitabı al.

Üstü lənlə bağlanmış piştaxtanın arıq, pırpız saçları quş yuvasına bənzəyən sısqə satıcısı bizə sarı baxıb gülümsündü. Yağışlı, soyuq, kimsəsiz məkanda o, müştəri, biz isə həmsöhbət tapdığımızı sevinirdik. Oğlan mənə siyahı göstərdi. Mən kataloqa göz atıb

qızımın ən xoşladığı əsəri – Antuan de Sent Ekzüperinin “Balaca şahzadə”sini tapdım və qiymətini soruşdum. Gənc oğlan başını buladı, günahkarcasına çiyinlərini çəkdi və təəssüflə kitabın satılıb qurtardığını bildirdi.

Satıcı oğlanın təskinlik üçün təklif etdiyi, sadaladığı kitablar isə bizim üçün əlverişsiz oldu. Onları ya artıq almışdıq, varımız idi, ya da mütləq üçün qızıma maraqsız görünürdü.

Mən üzrxahlıq edib sağollaşmaq niyyətindəyəkən satıcı əlində tutduğu nazik üzlü kitabçanı bizə sarı uzatdı.

Buna da baxın, əminəm, maraqlı olacaq...

Heyvanların, quşların, balıqların insanla dostluğundan bəhs edən, rəngbərəng illüstrasiyalı kitab müxtəlif maraqlı və qeyri-adi əhvalatlar toplusuydu.

Burada qara-qışqırıq salaraq iki yaşlı Hanka Kusku qida boğulmasından xilas edən tutuquşu Billi Kvakerdən, fermer Co Ennusu ürək tutmasından qurtaran donuz balası Luludan, göldə əzələ iflicinə görə batan gənci xilas edən Mimo adlı ağ balından və başqa canlılardan bəhs edilirdi.

Evdə kitabı oxuduqca, içindəki əhvalatlara diqqət etdikcə qızımın qaşları təəcüblə yuxarı dartılır, olmuş, həqiqi baş vermiş hadisələrdən söhbət açan nikbin sonluqlu qısa novellalara diqqətlə qulaq asırdı.

Mən oxuduqca, o səbirsizliklə bir hekayətdən digər hekayətə, növbəti səhifələrə keçməyimi tələb edirdi. Mən isə heyvanların insan həyatını xilas etməsindən bəhs edən kitabı vərəqlədikcə uzun illər əvvəl baş vermiş başqa bir əhvalatı xatırlayırdım.

...Bankada bərkilib buz qaxacına dönmüş dolmanı qaşayıb faşist kaskasına bənzəyən qazançaya tökənə qədər hövsələm daralıb bir tikə oldu. Qazın yaşıl alov dili qazançanın qaramtıl altını yaladıqca xörək qabda çartıldayır, xarta-xurtla qızırdı. Bayaq, mən hələ küçədəyəkən baş qaldırmış canavar iştahası yemək masaya gələnə kimi təzə alınmış zavod çörəyinin yarısını bir göz qırpımındaca məhv etdi. Tələtömlü aclığı əvəz

edən məmnun toxluq, mədəyə yığılmış izafi qıdanın yaratdığı küt ağırlıq kürəyimi klassik güləşçi cəldliyi ilə köhnə divanın üstünə aşırı. Beynimi şirin mürgü duyğusu işğal etdi. Fəqət tənbəllik vaxtı deyildi.

Mən bədənim, əl-qolumu süstləşdirən üstələyici yuxuya qalib gəlməli, ac qalmış quşları yedirtməliydim. Biri cəld, o biri nisbətən astagəl olmaqla, dalğalı tutuquşu cinsinə aid rəngarəng lələkli, ovuc içi qədər balaca iki canlımız var idi.

Tutuquşuları bacım saxlayırdı. Onun evdə olmadığı müddətdə isə quşların sağ və salamat olmasına şəxsən cavabdehlik daşıyırdım. Vəhşi təbiət qoynunda minimum sağ qalma ehtimalı və qəfəs mühitinin saxta asayiş sabitliyinə nəzərən, kövrək və zavallı quşların dəmir barmaqlıqlar arxasına salınması mənə həmişə yersiz və lüzumsuz görünüb.

Lakin üzərimə düşən məsuliyyəti vicdanla yerinə yetirməli, onların yemini, suyunu vaxtaşırı dəyişməliydim. Öhdəliyimi təzəcə bitirmişdim ki, qapı döyüldü. Qapını açanda xalaoğlu Rəşadın qoltuğunda bir yığın videokaset dəhlizdə farağat dayandığını gördüm.

Ənənəvi qaydada salam-kəlam, hal-əhvaldan sonra döşəkçəni yerə atıb cəld mütəkkəyə dirsəkləndik və qarşımızda buğlanın mürəbbəli pürrengi çayla “əksən” janrlı on səkkiz üstü filmləri seyr etməyə başladım. Elə təzəcə yerimizi rahatlamışdıq ki, qəflətən ətrafı bürüyən səs-küy, bərk çığırtı səsi məni yan otağa keçməyə vadar etdi. Xalaoğlu dirsəyi, ombası mütəkkədə, başını döşəkçədən qaldırıb qışqırdı:

– Sən canı, orda nə baş verir?

Gördüyümə inana bilmirdim. Tutuquşular hədsiz narahat görünür, bir yerdə qərar tutmur, həyəcanla özlərini qəfəsin dəmir divarlarına çırpırdılar.

Mən ələcsiz halda ora-bura vurnuxur, nəyə düşünüb tapmağa çalışırdım. Lakin ağıla batacaq bir vasitə tapmayıb əl-qolumu yelləyir, faydasız və mənasız hərəkətlər edirdim. Görəsən, nə olub, nə baş verir? Zavallı quşlar niyə özlərini həlak edirlər?

– Bəlkə, su, yemək istəyirlər?

– Yox e, qablarını indicə doldurdum!..

Biz olanları təəccüblə izləyir, matı-qutu qurumuş, köməksiz halda ətrafa boylanırdıq. Heç nə anlamırdıq. Yəqin, beş dəqiqə də belə davam etsəydi, zavallı quşlar qəfəsin sərt, metal millərində özlərini həlak edəcəkdilər.

Birdən hər yan, yer-göy şiddətlə titrədi. Qəflətən baş verən kəskin təkan, hansısa qəribə, mübhəm, görünməz qüvvə məni geriye itələdi və zərblə divara çırpdı. Ağrıdan gözlərim qaraldı. Özümü birtəhər hiss etməyə başladım. Ürəyim bulanır, ödüm ağzıma gəlirdi.

Ətrafda olan hər şey, döşəmə, tavan, evdəki əşyalar, su-kanalizasiya xətləri, yer-göy silikələri, dəhşətli qüvvəylə titrəyirdi. Şkafın üzərindəki köhnə samovar və qab-qacaq qutuları gurultuyla yerə aşdı. Mətbəxdə nə isə yerə töküldü, harada isə partlayışa bənzər səs eşidildi.

Adama elə gəlirdi ki, içərisində əşyalarla birgə otaqlar, bütün mənzil, yaşadığım bina nəhəng canlı varlığa çevrilərək hərəkət edir, harasa addımlayır. Baş verən bu həngəmədən tormozlanan beynim isə qaçıb getmək, uzaqlaşmaq, qurtulmaq istəyən bədənimə zorla tutub yerə mıxlamışdı.

Rəşadın “vay, İlahi, zəlzələ!” qışqırığı, instinktiv qorxu hissi bədənimə soyuq düş effektiylə təsir göstərdi. Sanki dərin yuxudan ayıldım və nə baş verdiyini anladım.

Zəlzələ!

Yaşadığım səkkizinci mərtəbədən aşağıya, həyəətə düşənə, nisbətən təhlükəsiz məsafəyə çəkilənə qədər zaman büsbütün dayandı. Bir dəqiqə bir il qədər uzun göründü. Bayırda isə nəhəng hündürmərtəbə binalar ləngər vurur, qorxunc şəkildə əyilib-qalxır, şiddətli xəzridən budaqları oyunağa çevrilən zeytun ağacı kimi sağa-sola yellənirdilər.

Elə bil yerin altında sürünən nəhəng canlı varlıq – anakonda hamıda, hər kəsdə ölüm təhlükəsi, patoloji fobiya, ibtidai vahimə hissi yaratmışdı. Ruhu sarsıdan hansısa əlçatmaz, ünyetməz duyğu yalnız yuxularda,

kinofilmlərdə rast gəlinən səhnə kimi ortaya çıxmış, dəhşətli gerçəkləyə çevrilmişdi.

Xalaoğlu ilə bir-birimizlə kəlmə kəsmədən yanaşı dayanmışdıq. Yer in altında baş verən təlatümlər havaya, səmaya, adamlara gözgörəti təsir göstərirdi. Külək olmadığı halda, elə bil qəfildən buludlar sıxlaşdı, hər yan bozardı. Biz küçədə dayanıb ətrafda baş verənlərə, izdihamın kor-koranə xilasolma cəhdlərinə maraqla tamaşa edirdik.

Adamlara baxır, üz cizgilərindən, mimi-kalardan qorxunun, həyəcanın ölçüsünü tapmağa çalışırdıq.

Zəlzələnin birinci dalğasından sonra ondan geri qalmayan ikinci dalğası gəldi. Adamlar tədricən təcrübə toplayır, yavaş-yavaş özlərinə gəlir, bir-birlərinə təsəlli verməyə çalışırdı, lakin heç kəs öz evinə, mənzilinə qayıtmırdı.

Sonra ayrı-ayrı yerlərdə, məhlələrdə tonqallar qalandı. Qonşular açıq havada ocaq başına yığışib baş vermiş hadisəni özləri bildiyi şəkildə şərh etməyə başladılar. Biri təhlükəsizlik naminə bütün gecəni çöldə keçirməyi təklif etdi, bir başqası evə qayıtmağı üstün saydı.

Biri təkanların yenə təkrar olacağını söylədi, o biri şəhərin müxtəlif yerlərində güclü dağıntılar, ölüm və itkilər olduğunu təxmin etdi.

Şayiələr fasiləsiz şəkildə ağızdan-ağıza yayılır, telefon əlaqəsinin kəsildiyi, elektrikin və informasiyanın olmadığı şəraitdə nəyin həqiqət, nəyin yalan olduğunu ayırd etmək müşkülə çevrilirdi.

Bəzi ailələr gecələmək üçün avtomobillərə doluşur, bəziləri isə çiyinlərində odeyal yenicə qalanmış tonqalların ətrafına toplaşır dılar.

Birdən quşları xatırladım. Onların taleyi necə oldu?! Görəsən, sağdırlarmı?

Yoxsa qarma-qarışığın, xaosun içində məhv oldular? Axı onlar məni xəbərdar etmişdilər! Axı onların səsinə, qara-qışqırığına vaxtında reaksiya vermək təlatümə, vəlvələyə, zəlzələyə sinə gərmək, qurtulmaq, xilas olmaq demək idi!

Xalaoğlunun təkidli etirazına (binanın uçma ehtimalı var idi), beynimdə ilişib qalan patoloji qorxu və instinktiv vahimə hissənə sinə gərərək geri qayıtdım. Yaşadığım binaya girib pillələri sürətlə, birnəfəsə yuxarı qalxdım. Mənzilin açıq qalmış qapısından qaranlıq dəhlizə atıldım. Sağa dönüb tənənəfəs tutuquşuların olduğu otağa girdim.

Gördüklərimə inanmadım. Tutuquşular qəfəsdə heç nə olmayıbmiş kimi var-gəl edir, məzəli səslər çıxarır, başlarını bir-birinə sür-tərək xoşbəxtcəsinə cükküldəşirdilər.

Dünən elə dünəndi,
İnanma ki, dönəndi.
Sabah bu gün də
dünən olacaq,
bir gün sonra
sabah da dünən olacaq.
Kim deyirsə,
dünya beşgünlükdü, inanma,
dünya cəmi üç gündü,
üçü də elə dünəndi.

Belə olur bax vurulmaq,
Aşiq olmaq yox, vurulmaq.
Adam hərdən gah vurulmaq,
Gah da azadlıq istəyir.

Könlüm payız, qış kimidi,
Bir sevdaya tuş kimidi,
Ah da elə quş kimidi,
Ah da azadlıq istəyir.

Dörd divardı, bir otaqdı,
Dörd divarın dərdi dağdı,
Ruhum içimdə dustaqdı,
Ruh da azadlıq istəyir.

TƏK...

Fələyin çərxi fırlanır,
Durub baxıram gendə tək.
Ay təkcə nur saçır yerə,
Fırlanır göydə gün də tək.

Batırıq kədərə, yasa
Ürəkdən daş asa-asa.
Arxa duranı olmasa,
Neyləyə bilər bəndə tək.

Dərd çəkəndə dərd çox olur,
Həm var olur, həm yox olur.

Cücərib sonra çoxalır
Düşüb torpağa dən də tək.

Nə atmağa daş gəzirəm,
Nə çatılmış qaş gəzirəm,
Özümə yoldaş gəzirəm,
Azmayım yolu çəndə tək.

Hərə bir cür toxum əkdi,
Hərə bir tərəfə çəkdi,
Tək yarandı, yenə təkdi
Yüz iyirmi dörd mində tək.

Min ildi qulam Allaha
Yol gedir yolum Allaha,
Gedim qoşulum Allaha,
Allah da təkdi, mən də tək.

Mənə hamı deyir ki,
Sözü hardan tapırsan?
Gecə-gündüz yanırısan,
Közü hardan tapırsan?

Bir nazına dözmürük,
Kim deyir ki, bezmirik.
Biz heç səni gəzmirik,
Bizi hardan tapırsan?

Baxış gözdə azanda,
Naxış üzdə azanda,
Dağda, düzdə azanda
İzi hardan tapırsan?

Söz varmı deyilməyən?
Qarı yox döyülməyən...
Heç kimə əyilməyən
Dizi hardan tapırsan?

Mənəm ey, Sənin bəndən,
Haqqı tapdığım gündən
Soruşan yoxdu məndən,
Düzü hardan tapırsan?

Bircə yol çıxmadım sözündən Sənin,
Yüz dəfə soruşdum özündən Sənin.
Allah, niyə düşdüm gözündən sənin,
Səni sevməyimdə xətamı gördün?

Arazı qarğıdım Kür əvəzinə,
Göydə xəyal qurdum yer əvəzinə,
Ocaq əvəzinə, pır əvəzinə
Elə hey anamla atamı gördüm.

Ahım axşam-sabah çıxsa da göyə,
"Xoşbəxtsən" dedilər, bilmirəm niyə,
Hər gün gecə-gündüz baxıb güzgüyə
Dünyada ən bədbəxt adamı gördüm.

KÖNLÜMÜ

Məni incitməkdən niyə doymursan?
Elə hey qırırsan şüşə könlümü.
Nə özün sevirsen, nə də qoyursan
Başqa bir sevdaya düşə könlümü.

Düşsə yüz borana, qara, ayaza,
Eşqimi qoymaram yolundan aza.
Mənim çiçək könlüm can atır yaza,
Sən elə çəkirsən qışa könlümü.

Bircə yol baxmadın gen pəncərədən,
Ələdin saçıma dən pəncərədən.
O qədər daş atdın sən pəncərədən,
Axırda döndərdin daşa könlümü.

QAPILAR

Niyə belə gec açılır
Bizə açılan qapılar?
Hərdən köhnə dərdimizə
Təzə açılan qapılar.

Gözləyirik yana-yana
Səbrimiz yetdikcə sona.
Qırxa, əllyə, doxsana,
Yüzə açılan qapılar.

Heç bilmirsən nədir dərdi,
Qovub namərd edir mərdi.

Barmağın sayı qədərdi
Düzə açılan qapılar.

Kim öyrədib bu sənəti,
Guya açılmağı çətin.
Hər gün açılır xəlvəti
Naza açılan qapılar.

Əriyirik ilmə-ilmə,
Oğulsansa, gəl bükülmə.
"Yuxarıdan" bircə kəlmə
Sözə açılan qapılar.

Səbir eyləyək deyə-deyə
Ah-naləməz çıxdı göyə.
Qalmayıb halal çörəyə,
Duza açılan qapılar.

Niyə belə gec açılır
Bizə açılan qapılar?
Hərdən köhnə dərdimizə
Təzə açılan qapılar.

Bu dünyanın çox işləri
Ya keçməyir, ya da keçir.
Ömür dedikləri bu zülm
Aldada-aldada keçir.

Yatanlar bir-bir oyanır,
Ağlar qaraya boyanır.
Biri "yaşılıda" dayanır,
Biri "qırmızıda" keçir.

Köhnə çuldu, köhnə palan,
Nə oldu ki bizə qalan
Bir məkanda iki yalan,
Bu da keçir, o da keçir.

Nələr gördüm mən dünyada,
Yolu duman, çən dünyada.
Kişi var ki, gen dünyada
Sözü bir arvada keçir.

Dönüb baxma ah yerinə,
Savab, ya günah yerinə,
Bir də gördün şah yerinə
Çulu cırıq gədə keçir.

Bu dünyanın çox işləri
Ya keçməyir, ya da keçir.
Ömür dedikləri bu zülm
Aldada-aldada keçir.

Gəlib-gedən baxır gen pəncərəyə,
Bəlkə, daş yığmısan sən pəncərəyə.
Min ildi baxıram mən pəncərəyə,
Gələn elə daşdı, anam balası.

Hamı hamar yola dığırlandır daş,
Gələn də çaşbaşdı, gedən də çaşbaş.
Qurunun oduna yanmalıdı yaş,
Yanan elə yaşdı, anam balası.

Əgər xeyir üstə köklənsə bəşər,
Hərəyə göylərdən bir ulduz düşər.
Baş aç bilmirəm, xeyir ilə şər
Nə cürə yoldaşdı, anam balası.

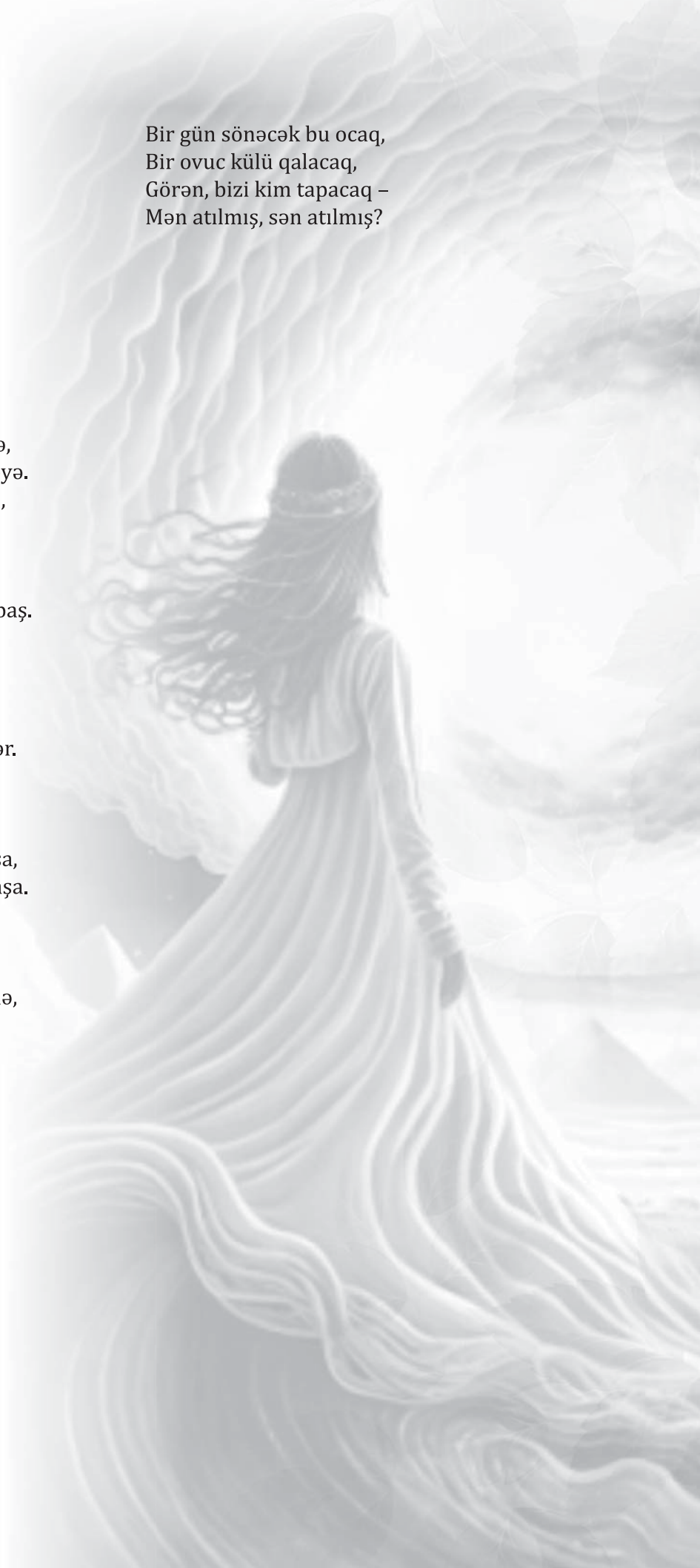
Qardaş hər sözünü deyər qardaşa,
Qardaşdan ötən daş dəyər qardaşa.
Etibar yoxdusa əgər qardaşa,
O necə qardaşdı, anam balası?

Yenə pambıq bədən, yenə tər sinə,
Dərsini bilməyən gedir dərsinə.
Fırlanır dünyanın çarxı tərsinə,
Başsız yenə başdı, anam balası.

Bu eşq bir yelkənsiz qayıq,
Ürəyimiz oyuq-oyuq,
Biz bir yolun yolçusuyuq,
Yolumuza çən atılmış.

Nəsə edə də bilmirəm,
Bilirəm, nə də bilmirəm,
Uçub gedə də bilmirəm,
Göyərçinəm dən atılmış.

Bir gün sönəcək bu ocaq,
Bir ovuc külü qalacaq,
Görən, bizi kim tapacaq –
Mən atılmış, sən atılmış?

Arzu MURAD

MƏKTUB – 1

Bizi ən gözəl Ağ şəhər tanıyır, o, şahiddir bizə. Bütün illərimizə. Gözlərin mənə dəyəndə özümü itirməyimə, qızarmağıma, əlindən tutanda titrəyişimə, yanağıma qonan öpüşlərinə, saçlarımla ilk dəfə təmas quran əllərimə, ən bəsit səbəblərdən küsmələrimizə, dalaşmalarımıza və bir toxunuşla yumşalan əsəblərimə. Əgər bir gün səni sevməyi buraxsam, ilk nəyəndən başlayacam, bilmirəm. O qədər imkansız gəlir mənə. Noyabrın üzü dönsün, varlığını unutduğum, məni atıb, səni tutduğum o gün oldu nə oldusa.

Bəzən o qədər təəccüb edirəm ki, hardan gəlib girdin həyatıma deyə. Bəzən də mənə elə gəlir ki, səni uzun illərdir tanıyıram. Hər cizgin, hər zərrən o qədər doğma gəlir mənə.

Daha giləs görəndə səni xatırlayıram, mandarinin saplarını təmizləyəndə ağıma ilk sən gəlirsən. Həyatımın hər tərəfində xatirən var, gözün aydın olsun.

Gülüşün, gözlərindəki işıq o qədər əzizdir ki... Qaranlığa qərq olsam, qəti qorxmaram, çünki gözlərin gələcək gözümün önünə, üzümü güldürəcək, dərdimi unutturacaq.

Bir pişiklənməyin var adama, baxışlarımla, qollarımla, dünyanın ən gözəl neməti deyərdim.

Darçın qoxusuna nifrət edən mən indi üstümdə darçın gəzdirirəm, sənsizliyimi unudum deyə. Hətta ilk görüşümüzdə utanmışımdan darçını sevmədiyimi də deməmişdim, məcburən darçınla çaya qatlanmışdım. Sonralar da məndən yaxşı aktyor çıxar, demişdin, sənə bunu hiss etdirmədiyimə görə.

Ən mənasız yeməklər belə sənə dünyanın ən ləziz təamı olur, nə qəribədir. Ayrılığımızda günləri sayıram, yenidən sənə qovuşacağım günləri. Yanında olanda da bir dərd, səndən ayrılacam deyə, gecə gözümə yuxu getmir. Səni doya-doya seyr edirəm. Gözlərimə yığıram, ürəyimə yığıram, qoxunu içimə çəkirəm. Yollar bitmək bilmir. Nə sənə gələn, nə də səndən gedən yollar. İş burasındadır ki, səni unutmaqçün yollar belə yetmir, yer üzünün bütün yolları sənə qurban olsun. Dünyanın harası olsa, düşünmədən gələrəm. Nə uzaqlıq, nə maddiyyat saxlamaz məni.

Bəzi şeylər var ki, onlar səninçün çox xırda görünsə də, mənimçün çox şeyi müəyyən edir. Məsələn, sənin məni sevib-sevməməni bir o qədər əhəmiyyət kəsb etmir. Mən səndən heç nə istəmirəm, nə də gözləmirəm. Təkcə üzün gülsün, qəlbin fərəhlə dolsun. Harda olursan-ol, hansı yüksəkliyə qalxırsan-qalx, səni ən alçaqdan da olsa, sevə-sevə seyr edərəm. Bəlkə, gözümün görmə uzaqlığı belə yetməz sənə, amma qəlbimlə duyaram.

Mən sınıq-salxaq adamam, toparlanmağımçün illər lazımdır. Xoşbəxtlik, sevgi mənimçün o qədər əlçatmaz olub ki, daha əlim çatsa belə, mənasızdır. Amma sən həyatını yaşa, hər şeyin ən gözəli, ən yaxşısı, ən saf və təmizi sənin olsun. İnan ki, bütün qəlbimi sərməyə qoyaram sənin məsud olman yolunda. Balaca əllərim dediyini də

daxil, məndə sevdiyin nə varsa, qurban olsun ömrünə, o gözəl ürəyinə, məsum baxan gözlərinə...

MƏKTUB – 2

*Görən, necə ayrılırlar sevənlər?
Bilirsənsə, de, eləcə ayrılacaq...*

Məni ən çox üzən odur ki, hardasa öləcəm və sən bu xəbəri ən son eşidən adam olacaqsan. Mən sənə olan duyğularımın əslini deyə bilməyəcəm: sənin var olmağının da mənim nəfəs almağıma yetdiyini, darıxanda üzərimdə saxladığım qoxunu, şəkillərə baxıb həmin vaxtları təkrar xatırlamağımı, burnumun ucunun göynədiyini, bu həsrətin hüceyrə səviyyəsində iliklərimə kimi işlədiyini...

Bir gün hər şey bitir. Necə ki, kofe bitir, kurabiyə bitir, likör bitir, sevgi də onlar kimi bitir. Deyirdin, inanmırdım. Gözəl isbat etdin. Mən isə gic kimi əbədiyyətə inanırdım. Dalışsaq da, həmişə bir yerdə olacağımızı düşünmüşdüm.

"Bir gəlsəydin, bütün mövsümlər yaz olacaqdı, bir gülsəydin, bütün yağmurlar günəş olacaqdı. Nə gəldin, nə də güldün – yaz da olmadı, günəş də olmadı və əllərim çox üşüdü..."

Havalar bir az qaş-qabağını tökəndə rahatlıqlarım səndən yana olur. Görəsən, əyni qalındırmı, üşümür ki, isti şorbası, çayı varmı, zəncəfil-limon dəmləməyə tənbellik etmir ki?

"Acı-acı düşünərək yorğun gözlərini yumdu adam, guya yatacaqdı, amma qərribə bir hiss vardı, gözlərinin içində dərin-dərin baxan bir cüt baxışlar vardı. Qurtulması imkansız idi. Adam tam olaraq indi anladı. Anladı ki, Onu gözlərində saxlayır. Ürəyi də, ruhu da gözlərinə çevrilmişdi. Göz qaapaqlarını təkrar-təkrar yumub açdı. Hər dəfə dərinliklərinə işləyən bir hissini şirin ağrısıyla bütün vücudu qıvrılıb açıldı". Bir zamanlar səndən gələn məktublarnın ardı-arası elə kəsilib ki, sanki heç yoxmuş kimi. Amma

dünyanın harasındasa var olduğunu bilirəm. Buna əminəm. Mandarinini yenə sapları ilə yediğini, banan qabıqlarının güllərə faydalı olduğunu deyib atmadığını, günün ortası olmasına baxmayaraq, hələ də ac gəzdiyini, axşamlar tənbellikdən xörəyi isitmədən, soyuq-soyuq yediğini, gözlərinin pəncərədə ilişib qaldığını, kədərə qər q olduğunu çox gözəl duyuram. Bu kədərin mənimlə nə kimi əlaqəsi var, onu da bilmirəm. Bildiyim bir şey dəqiqdir ki, tez-tez əzbərdən dediyin:

*Ölərəm-qalaram, sən məni vaz keç,
Bəlkə də, getməkdə sən daha haqqsan.
Sadəcə, oturub düşündünmü heç
Sən məndən nə təhər sağalacaqsan?*

şeyi bütün ruhuna hopub. Onu da bilirəm ki, hələ ki evinin heç bir nöqtəsindən izlərimi silə bilmirsən. Birini atırsan, digəri qalır, heç cür silinmir. Zaman lazımdır. Darıxma, bir dənəm, keçəcəkdir. Nə keçmir ki bu həyatda? Sən e, Allahın səni belə mənim həyatımdan getdin. Deməli, heç nə qalıcı deyil.

"Biləklərində – tam nəbzinin döyündüyü nöqtələrdə, ovuclarının içərisində, barmaqlarının uclarında, dodaqlarında xəfif bir göynərti vardı. İntizar dolu şirin bir göynərtiydi. Başını yastığa, biləklərini gözlərinin üstünə sıxdı ehmalca. Gecənin bitməsini gözlədi..."

Bir dəfə sən uzağa gedərkən bir məktub yazdım sənə:

– Bu gün ilk gecədir ki, səhər səni görmə ehtimalım 0-dır.

İşə bax, o vaxt mənimçün kabus kimi görünən o gecə indi hər gün təkrarlanır. Daha həyəcanla yatmıram, özümü yuxuya verməyə çalışmıram. Çünki səhərə sənə görüş vədələşməmişik. Səhər yeməyini bərabər yemək, günortanı iştahsız da olsa, bir-birimizə baxıb ötürmək, axşam Ağ şəhərdə göyün üzünə tamaşa etmək... Həyatda hər şey olur, bu ehtimalı düşünməmişdim. Mən bir gün sənsiz qalacam ehtimalını aqlımın ucundan da keçirməmişdim.

Xoşbəxtlik hormonunu işə salan şeylərdən biri də səni düşünmək idi. Biixtiyar üzümdə çiçəklər açır, kəpənəklər uçurdu. Sən mənim həyəcanım idin. Həyəcanımı, sevinclərimi itirdim. Bilirsən, nəyə fikir verirəm? Bu gün ay da boynubükük və kədərli baxır. Sanki sözü yerə düşmüş kimi bir halı var. Baxıb xatırladım ki, əvvəllər uzaqda olduğum zaman darıxanda səndən aya baxmağın istəyərdim. Baxışlarımız ayın üzərində birləşərdi. İndi nə sən varsan, nə də ay o aydır. Daha bizi heç nə bir araya gətirə bilmir. Artıq Cem Adrianın mahnılarının da bizi barışdırmağa gücü yetmir. Hirai Zerdüşün səsi belə xoş günləri xatırlatmır.

Bilmirəm harda günah etdik? Əmir Teymurun qəbrini açmadıq axı, niyə ayrıldıq, niyə qanlı bıçaq olduq? Bəlkə, sulara qərğ etdiyən o pinqvinin ahı tutdu bizi? Doğrudan, görəsən, necə oldu onun taleyi? Üzəüzə Antarktidaya vara bildimi? Tam xatırlamıram, ola bilsin, bəlkə də, gözündən öpmüşdüm deyə, ayrıldıq.

"Ne hasta bekler sabahı,
Ne taze ölüyü mezar.
Ne de şeytan bir günahı
Seni beklediğim kadar".

Daha başqasını əzbərləməyə nə zamanım, nə hövsələm var. Halbuki sənin qəhvəni az şəkərli içməyindən tutmuş, hansı zamanlarda üşüdüyünə kimi əzbər bilirdim.

Həyatıma gəlişin Səlib yürüşü kimidir. Gəlib dağıdıb getdin, amma buna görə sənə qətiyyənlə hirsli deyiləm. Sən hər şeyinlə gözəl idin. Gəlişin də, gedişin də mənimçün əzizdir, çünki sənə aiddir. Təbii ki, könül qalmandan yana idi, lakin nə edək ki, taleyimiz çox zaman öz əlimizdə olmur. Sən həyatına davam et, mən harda olsan, gəlib tapacam səni, yetişəcəm sənə. Sən ağrılarımın ən gözəli, kədərlərimin ən ağrılısın. Mən hər şeyi dərk edəcək yaşdayam. Kimin həyatının harasında və nə qədər olduğumun fərqi deyəm. İşin ən qəribə tərəfi odur ki, bu məni incitmir. Taleyi ilə barışmış adamlar miskin olur, amma mən qətiyyənlə miskin

deyiləm. Hətta bir az da üz versən, məni sevmədiyincün sənə az qalsın təşəkkür edəcəm.

*Kulağına doğru eğilsem,
Desem,
Sen gülsən, gülümsəsən...*

*Kulağına doğru eğilsem,
Söylesem,
Sen dursan, bir düşünsən...*

*Gözlerine baksam,
Söylemeden sussam,
Sen kaşlarını çatsan...*

*Gözlerine baksam,
Konuşmadan anlatsam,
Sen kızsan...*

Sənə duyduğum sonsuz ehtiyacı heç zaman bildirməyəcəm, nə bu dünyada, nə o dünyada. Əslində isə, gözlərinə baxmaq da nəfəs almama yetərlidir. Hisslərim ən ağır vəziyyətini yaşayır. Halbuki rahatlıqla gözümü yumub başımı qoyacağım bir çiyinə ehtiyacım vardı. Xatırlamıram, hansı şair deyib, yorğun gözlərimin dincliyi sənsən. Mənim də yorğun gözlərim sənə baxanda, səni xəyal edəndə dincəlirdi. Sadəcə, beynimi və ürəyimi bir sual çox məşğul edir:

– Gedəcəkdinsə, niyə gəldin? Həyatım səninçün keçid məntəqəsi-zaddır?

Ay Allahsız, axı mənimçün sevgi həm də sırf sən sevirəsən deyə, darçınlı çaya boyun əymək idi, boynumu niyə bükdün?

MƏKTUB – 3

Bayaq qoxun anidən burnuma gəldi və xəlif yel kimi ötüb keçdi. O qoxunu yenidən duya bilməkçün bütün evi dolaşdım. Yenə yaxaladım və itirməyim deyə, ciyərlərimin dibinə qədər çəkdim. Bu nə ilkdir, nə son. Evimin hər yeri demirəm, bu küçənin hər tını, insanların hamısı sən qoxuyur. Hansı birini deyim, sənin ətrindir deyib küçələri veyillənməyimi, yuxuda sayıqlamalarımı,

səninçün darıxmaqlarımı, səhərin açılmasını gözləyib sənə tələsməyimimi?

Mən səndən başqa bir şey düşünə bilmirəm. Beynim yalnızca sənə məşğuldur. Saatlarım sənə işləyir. Səni görməyəndə darıxmağım bir dərddir, sənin yanında olub ayrılmağımızı düşünməyim bir ayrı dərd. Bəlkə, sənə tanış hisslərdir, bəlkə də, tamamilə yaddır, amma məni anladığını bilirəm. Həyatımın altını üstünə çevirmisən və tərs kimi mən də bu halımdan məmnunam. Başımın bəlasısan, amma insan bəlanı bu qədər sevrəmi?

Varlıq içində bir yoxluğam. Özümü anlaya bilmirəm. İdarəetməni itirmək budu, yəqin. Mən hər yerdə sənəyəm. Ən doğmalarımın içində belə özümü qəriblikdəki kimi hiss edirəm. Əsl bəlasan, bir insanın başına gələ biləcək ən böyük bəla. Amma o qədər doyumsuz, o qədər içdənsən ki, yanından ayrılmaq zillətə dönür. İnsan öz evinə getmək istəməzmi? İnsan ancaq sabahlarla necə yaşaya bilər?

Gecə olanda yanaqlarım dodaqlarını axtarır, sonra tapır, sonra ovcuma alıram dodaqlarını, sonra nəfəsinin dəydiyi boynum yanır, daha sonra çiyimdə başını hiss edirəm, əllərinin məni köksünə sıxdığını duyuram. Sonra tez özümü yuxuya verməyə çalışıram ki... Bəlkə, keçə... "Bəlkə" keçir, amma sən keçmərsən.

Gözlərinə qərq olmuşam. Bilmirəm haranın daşını salım başıma. Darıxmaq hisslərin ən şərəfsizi və də ən xainidir. İnsanı öz halından çıxarıb vəhşi bir məxluqa çevirir. Sənlə tez-tez dalaşmağımın səbəbi də elə budur. Sən gəlirsən, üzüm gülür, sən gedirsən, həyat qaralır, boğazım quruyur, havam çatmır. Vəhşiləşməyə başlayıram və tənələr yağdırıram. Kobudluğun biri bir qəpikdən dolur dilimə. Qüsurlu baxma, lütfən, mənim də sevmə şəklim belədir. Sən heç sevdiyini biri gedir deyə, uşaq kimi ağlamağın nə olduğunu bilirsən? Məndən kimə getdi deyə, nigaranlıqdan zəncir çeynəyirsən? Yemək yedi, ya hələ də acdır deyə, bir narahatlıq dolurmu içinə?

"Bir gün məndən getmək istəsən, səni tutmayacam, saxlamağa çalışmayacam" demişdim. Doğrudan, saxlamayacam, amma özümü necə saxlayacam, onu bilmirəm. Əvvəlki kimi deyiləm. Kimsəyə qızına bilmirəm. Bu əsərin müəllifi sənsən, qürur duy. Çıxılmazlıqda qalmaqdır bu. Çarəsizlik qədər ağrılıdır və sənin qədər sevimlidir.

Mənimçün narahat olma. Bu şikayətlərimi və sözlərimi çox da ciddiyyə alma. Bu da keçəcək, əlbəttə. Məni ağrıdan odur ki, hər şey keçir, amma sən keçmərsən. Məndə qalırısan, mənle birgə dolaşırsan. Özümü aldatmağa çalışıram ki, bu yaşadıklarım ilk deyil, son da olmayacaq, lakin boş fikirlərdir, özüm də bilirəm. Məni belə vuran olmamışdı. Ürəyim tən ortasından dəqiq nişan aldın. Ancaq keçəcək, yox, vallah, doğrudan, keçəcək. Aramızda olan illərə xatir keçəcək. Elə sən də keçəcəksən, keçməyə məcbursan. Amma keç...mə... mən dözərəm hamısına, yanımda qal. Nə qədər qala bilirsən, o qədər qal, yetər ki, qal...

LATIN AMERİKASI ƏDƏBİYYATININ “ŞAHZADƏ XANIM”I

Birinci sinfə gedərkən – böyüyəndə kim olmaq istərdin? – sualına tərəddüd etmədən – kraliça olacağam! – cavabını vermişdi. Bu cəsarətli sözləri monarxist ənənələri olan ölkədə cəmiyyətin yüksək elitar təbəqəsinə mənsub bir ailənin uşağı söyləsəydi, bəlkə də, o qədər təəccüb doğurmazdı. Ancaq bu, tarixi boyu kraliça görməmiş Çilinin ucqar dağ kəndində, ən aşağı zümərədən olan ailədə dünyaya gəlmiş Lusilanın arzusu idi. Taleyi ona zəngin sərvət, əsilzadəlik mənəbi, hökmdar ədası verməsə də, zəngin istedad, kübarlıq xarakteri, insanilik mənəviyyəti bəxş etmişdi. Və bu ona arzusuna yetmək üçün kifayət etdi. Poeziya sənətinin, müəllimlik peşəsinin kraliçası oldu. Boyuk hərflərlə yazılan ŞAİR və PEDAQOQ adlarını ömrü boyu şərəflə, qürurla daşdı.

Nobel mükafatına namizədliyi təsdiqlənəndə İsveç Akademiyasının üzvü Yalmar Qulberq Çili şairəsini təqdim edərkən demişdi: “Zəngin Latin Amerikasına ədəbiyyatının uğurlarını qeyd etməklə biz onun qüvvə və analıq mehrinin böyük nəğməkarı olan şahzadə xanımını qürurla salamlayırıq.” XX əsrin ortalarından üzü bəri müasir dünya ədəbiyyatının inkişafında çox əhəmiyyətli rol oynayan, ədəbi prosesdə iz qoymuş neçə-neçə görkəmli ədibin (o cümlədən Nobel mükafatçısının) yaradıcılıq uğurlarına meydana verən bu ədəbi mühitdən ən nüfuzlu ədəbi mükafatı birinci olaraq qazanan məhz bu şairə xanım olmuşdu. 1945-ci ildə Nobel Mükafatları Komitəsinin qərarına əsasən,

İlham ABBASOV

ədəbiyyat üzrə qırxıncı mükafata “bütün Latin Amerikasına idealist bədii təsəvvürlərinin simvoluna çevrilmiş yüksək hisslər ifadə edən poeziyasına görə” görkəmli Çili şairi, maarif xadimi, diplomat Qabriela Mistral layiq görüldü.

Şairə cavab nitqində özünü bütün Latin Amerikasına mədəniyyətinin təmsilçisi saydığını vurğulayaraq bu mükafatın Latin Amerikasına ədəbiyyatının nümayəndəsinə verilməsini İsveçin mənəvi ucalığı olduğunu bildirdi. (Həqiqətən də, şairin əsərlərinin çoxu vətənidən əvvəl xaricdə – qonşu Latin Amerikasına ölkələrində çap olunmuşdu. Bu mənada o öz vətəninə qəlbən, ruhən nə qədər bağlı olsa da, real olaraq bütün Latin Amerikasının sənətkarı idi). Çıxışında onu da əlavə etdi ki, mükafata layiq görülməsinin səbəbini şeirlərində qadın və uşaqların mənəvi dünyasının ifadə olunmasında görür. Əsərlərini ispan dilində yazan Qabriela Mistral 1889-cu il aprelin 7-də And dağlarındakı sivilizasiyadan uzaq Monte Qrande kəndində ibtidai sinif müəlliminin ailəsində dünyaya göz açmışdı. Sənədlərdə yazılan adı Lusila de Maria del Perpetio Sekorro Qodoy Alkayaqa idi. Anası ispan, atası isə hindu əsilli olan qızın bu bioqrafiya faktı onun

həm xarakterində, həm taleyində, həm də əsərlərinin dil və ifadə tərzində müəyyən izlər qoymuşdu. İlk əsərləri dərc olunmağa başlayanda gənc şairə özünə təxəllüs yaratmaq üçün çox sevdiyi iki görkəmli sənətkarın imzalarından istifadə etmişdi: Adını İtaliya şairi Qabriela Danmuntsonun adından, soyadını isə 1904-cü ilin Nobel mükafatçısı, böyük Fransa (Provans) şairi Frederik Mistralın soyadından götürmüşdü.

Lusilanın anabir bacısı Elvina qonşu kənddə müəllim işləyirdi. Hər şeydə böyük bacısını təqlid etməyə çalışan Lusila da müəllim olmaq həvəsinə düşür. Xüsusi pedaqoji kursu bitirərək 18 yaşından kənd məktəbində müəllim köməkçisi işləməyə başlayır. Ciddi pedaqoji təhsili olmasa da, fitri istedadı sayəsində müəllimlik işinə qəlbən bağlanır və özünü bu peşədə tapmış olur. Elə həmin il ilk şeirləri mətbuatda dərc olunur. Bundan bir neçə ay əvvəl isə gənc şairənin həyatında onun bütün ömrünə və yaradıcılığına qara kölgə salan faciəvi hadisə baş vermiş, nişanlısı intihar edərək dünyadan köçmüşdü. Çap olunan ilk şeirlərinin "Ölüm sonetləri" adlanması və onların hüznü məzmunu da bununla bağlı idi. Peşəkar ədəbiyyatda bu sayaq debüt etməsi şairənin bütün sonrakı yaradıcılığına matəm havası hōpdurmuş olur. Amma beləliklə də olsa, Q.Mistralın imzası peşəkar müəlliflər siyahısına düşür. 1914-cü ildə Santyaqoda keçirilən poeziya festivalında birinci yeri tutan Lusila ilk sənət uğurunu qazanmış olur.

Bədii yaradıcılıqdan əvvəl isə gənc xanıma həyat fəaliyyətinin ikinci sahəsində – pedaqogikada ciddi uğurlar nəşib olur. Müəllim, müfəttiş, lisey direktoru kimi pillələri uğurla keçərək vətəninə dəyərli maarif xadimi kimi şan-şöhrət qazanır.

Lusilanın bu illərdə yaşadığı ikinci eşq macərası da uğursuz alınır. Ona aşıq olmuş və bir-birinə sevgi şeirləri yazdıqları gənc şair Manuel Mourey Lusiladan üz döndərərək özündən xeyli yaşlı, varlı bir qadınla evlənir. Bu xəyanətdən dərin sarsıntı keçirən Q.Mistral Santyaqonu tərk edərək ölkənin cənu-

bundakı Panta-Arenas şəhərinə köçür və bundan sonra yazdığı şeirlər onun ağırlı qəlb yaşantılarını əks etdirməyə başlayır. Bir il sonra onu Temruko şəhərindəki qadın liseyinə direktor vəzifəsinə dəvət edirlər. Q.Mistral burada müəllim işləyən başqa bir gənc istedadla – gələcəyin böyük şairi, 1971-ci ilin Nobel mükafatçısı Pablo Neruda ilə tanış olub dostlaşır və ona peşəkar ədəbiyyatda ilk addımlarını atmaqda kömək edir. Həm şair, həm də bir insan (qadın) olaraq xarakterinin və həyat mövqeyinin formalaşdığı bu illərdə Q.Mistralın psixoloji portreti və mənəvi siması bitkin şəkildə müşahidə olunmağa başlayır.

Sağlığında cəmi beş kitabı nəşr olunmuş şairin ədəbi irsi həcmcə kiçik olsa da, bədii dəyərinə görə dövrünün dünya poeziyasında ən dəyərli hadisələrdən biri kimi qəbul olunur. Onun şeirləri sadə və səmimi, süni pafosdan və qondarma bəlağətdən uzaq, fəqət dilin və düşüncənin təbii obrazlılığı ilə zəngin bir üslubda yazılmışdır. Bu poeziyanın orijinallığı və bənzərsizliyi də məhz bundadır. Q.Mistral həyatda olduğu kimi, sənətdə də şöhrətpərəstlikdən uzaq, təvazökar bir insan idi.

Q.Mistralın həyat və yaradıcılığı onun haqqında vətəninə və digər ispanidilli öl-

kələrdə yazılmış onlarca kitabda, yüzlərlə məqalədə dərindən təhlil olunmuş, poeziyasının və nəsr əsərlərinin ən parlaq, onun XX əsr dünya ədəbiyyatının ən dəyərli nümayəndələri sırasında yer tutmasını təmin edən cəhətləri yüksək qiymətləndirilmişdir. Böyük soydaşı, dünya şöhrətli Çili şairi Pablo Neruda onun haqqında yazmışdır: “Maraqlıdır ki, Q.Mistralın həmişə qəm-qüسسə ifadə edən ölməz poeziyası ümumi şəkildə həmişə ölümü yox, həyatı vəsf edirdi.”

Təbii ki, Q.Mistral həyat mövqeyinə, dünya duyumuna, düşüncə tərzinə özünüifadə manerasına görə ilk növbədə şair idi, ancaq onun yaradıcılığında kifayət qədər peşəkar səviyyədə yaradılmış nəsr əsərləri də önəmli yer tutur. Onun şeir yaradıcılığı üçün səciyyəvi olan incə poetiklik və bədii ifadə zənginliyi nəsr əsərlərində də geniş müşahidə olunmaqdadır. O, nəsr əsərlərini hansısa bitkin janrlar formasında yox, həyatının müxtəlif məqamlarına aid mövzularda özü ilə daxili söhbət, yaxud monoloq şəkilli qısa, bir neçə səhifəlik qeydlər şəklində yazırdı. Müəllif özü bu əsərləri “nəsr” yox, “motivlər” adlandırırdı. Məsələn, hind şairi R.Taqor bu tip yazılarını “mənsur şeirlər” adlandırırdı. Bu yazılarda o, süjet və personajları dərin duyğularla ifadə edərək poeziyasında olan təbiilik və səmimiyyəti hekayəçi yaradıcılığında da qoruyub saxlaya bilir.

Yazıçı özü etiraf edirdi ki, bu nəsr mətnləri onun vətən və dünya haqqında, insan mənəviyyəti barədə ən səmimi intonasiya ilə söylənmiş, həyatını həsr etdiyi, ölümünü həsr edəcəyi, insanlarla bölüşməyi layiq bildiyi əsərlərdir.

Latın Amerikasını ədəbiyyatı ilk növbədə ispanidilli ədəbiyyatdır. Yəni bu ədəbiyyat müxtəlif ölkələrdə, müxtəlif etnokulturoloji mühitlərdə yaransa da, ortada ədəbiyyat üçün çox vacib olan ümumi dil amili var. Bununla belə, ayrı-ayrı ölkələri təmsil edən ədiblərin dünyabaxışı, üslub və ifadə tərzini özünəməxsusluğu ilə seçilir. Q.Mistralın yaratdıqları da ruhən məhz Çili ədəbiyyatıdır. Şairə vətənindən əlavə, dünyanın bir çox

ölkələrinin ədəbi və ictimai həyatında fəal iştirak edib, xidmətlər göstərib. Dünyanı ölkə-ölkə, şəhər-şəhər gəzib, hətta dünyasını özgə ölkədə, yad şəhərdə dəyişib. Amma son istəyinə uyğun olaraq, Çilinin ən ucqar bir guşəsində torpağa tapşırılıb. Onun poeziyasının Çili torpağının dərinliklərinə işləyən qüdrətli kökləri, Çili səmasının ənginliklərinə ucalan qüdrətli qanadları var.

İki dəfə faciəli məhəbbət yaşantılarından keçmiş, ömrü boyu ailə qurmayaraq tənha yaşamış, həyat və yaradıcılığı əsasən qəm-kədər, üzüntü motivləri əsasında təşəkkül tapmış yazıçı bir yandan ciddi, zabitəli bir qadın, digər tərəfdən isə pozitiv rəftar normaları ilə ömür sürən işgüzar, hətta nikbin əhvali-ruhiyyəli bir xanım təəssüratı yaradır. Bu dövrdə bütün Latın Amerikasında nüfuzlu ziyalı kimi tanınan Kolumbiya Universitetinin professoru Federiko de Onislə tanış olması və dostlaşması sayəsində şairənin “Ümitsizlik” adlı ilk şeir toplusu 1922-ci ildə Kolumbiya Universiteti tərəfindən nəşr edilir. Adından da göründüyü kimi, qüسسə, kədər motivləri buradakı şeirlərin əsas mövzusunı təşkil edirdi. Təxminən iyirmi il sonra tanınmış ABŞ ədəbiyyatşünası M.Adams yazacaqdı ki, bu kitab sevimlisini itirmiş, öz faciəsini dərin hüznə yaşayan, xaraktercə güclü, hissiyyatca zərif bir qadının könül yaşantılarının poetik ifadəsidir.

Vətənindən kənarında işıq üzü görmüş birinci şeir kitabı müəllifə beynəlxalq miqyasda ilk məşhurluq xalları qazandırdı və bu kitab Q.Mistralı Latın Amerikasının ispanidilli ölkələrində ciddi bir poeziya nümayəndəsi kimi tanıtdı. Qeyd etdiyimiz kimi, kitabdakı poeziya nümunələri ilk növbədə müəllifin tənhalıq, kimsəsizlik duyğularını, pessimist düşüncələrini əks etdirirdi. Hətta şairə kitabın sonunda belə bir qeyd verməyi də lazım bilmişdi: “Qoy həyatı şirin olanlar bu acı yazılara görə məni bağışlasınlar.”

1921-ci ildə Q.Mistral Santyaqo liseyinin direktoru vəzifəsinə təyin olunur və yenidən ölkənin paytaxtına qayıda bilir. Lakin ali təhsilinin olmaması Q.Mistralın ictimai karyerasının inkişafına müəyyən maneələr ya-

radırdı. Məhz bu səbəbdən, daha dəqiqi, bu bəhanə ilə onu lisey direktoru vəzifəsindən azad edirlər. Ancaq pedaqoji sahədə bütün regionda qazandığı nüfuz sayəsində qonşu Meksika dövlətinin Təhsil Nazirliyi Q.Mistralı ölkəsinə dəvət edərək təhsil sahəsində aparılan islahatlar layihəsini həyata keçirəcək komissiyaya rəhbərlik etməyi ona tapşırır. Onun Meksikadakı fəaliyyəti bu ölkədə təhsil sisteminin inkişafına və müasirləşməsinə güclü təkan vermiş olur.

Şairin 1924-cü ildə nəşr olunmuş “Nəciblik” adlı ikinci kitabı ona daha artıq ədəbi şöhrət qazandırır və poeziyasının ədəbi tənqid tərəfindən “epoxal bir hadisə” kimi dəyərləndirilməsi ilə nəticələnir. Əvvəlki əsərlərində olduğu kimi, bu kitaba daxil olan şeirlərində də şair həyatda məhrumiyətlərlə üzləşmiş nakam qadının acı yaşantılarını qələmə alır. Onun poeziyası Latın Amerikasının canlı həyatını əks etdirməklə oxucuya bu regionun insanların daxili dünyasını, mənəvi aləmini duymaq, anlamaq imkanı yaradır. 1938-ci ildə nəşr olunmuş “Meşənin qırılması” kitabına daxil etdiyi şeirlərin əksəriyyəti hindu mövzusunda (onların təbiət, tarix, mənəviyyat, yaddaş, ənənə, folklor və s. mövzularına) həsr olunmuşdu.

Bundan sonra Q.Mistral həyat fəaliyyətinin üçüncü vacib sahəsi olan diplomatiya ilə daha ciddi şəkildə məşğul olmağa başlayır. 1926-cı ildən Parisdə – Millətlər Liqasının İntellektual Əməkdaşlıq Komitəsində fəaliyyət göstərir. Onun məşğul olduğu sahələrdən biri də Latın Amerikasının ədəbiyyatının tərcümə və dünyada təbliğinin təşkil edilməsi idi. Paralel olaraq 1930-1932-ci illərdə ABŞ-ın bir sıra kolleclərində və Puerto-Riko Universitetində Latın Amerikasının ölkələri ədəbiyyatından dərs demiş, bu fəaliyyəti ilə həm də region ədəbiyyatının sistemli şəkildə araşdırılmasının elmi əsaslarını qoymuşdu.

Diplomatik fəaliyyətini uğurla davam etdirən Q.Mistral İtaliya, İspaniya, Fransa, Portuqaliya, Braziliya kimi ölkələrdə Çilinin səfiri vəzifəsində xidmət edir. Həmin dövrdə bütün

dünyada tüğyan edən faşizm ideologiyasına qarşı barışmaz mövqə tutan Q.Mistral 1938-ci ildə Parisdə nəşr olunmuş “Məhvölma” adlı publisistik kitabında özünün antifaşist görüşlərini cəsarətlə nümayiş etdirir.

Braziliyada səfir olaraq Rio-de Janeyroda yaşayarkən 1942-ci ildə şairənin həyatında yeni faciəli hadisələr baş verir: Yaxın dostu, faşistlərin əlindən qaçaraq burada mühacir kimi yaşayan görkəmli Avstriya yazıçısı Stefan Sveyq və xanımı, yarım il sonra isə şairənin öz oğlu kimi saxlayıb böyütdüyü qardaşı oğlu Xuan Migel intihar edərək dünyadan köçürlər.

İkinci Dünya müharibəsi başa çatandan sonra artıq Nobel mükafatına layiq görülmüş sənətkar bir müddət ABŞ-ın Nyu-York şəhərində Çilinin konsulu kimi fəaliyyət göstərir; diplomatik işi başa çatandan sonra da ömrünün sonuna qədər burada yaşayır.

1951-ci ildə Çilinin milli ədəbiyyat mükafatı ilə təltif olunur. 1954-cü ildə Nyu-York və Santyaqo universitetlərinin fəxri doktoru seçilir. Bu münasibətlə vətəninə gələn şairəni milli qəhrəman kimi qarşılayırlar. Onun nitqini dinləmək üçün prezident sarayının qarşısındakı meydana iki yüz mindən çox adam toplaşmışdı. Bundan sonra Q.Mistralın Çili maarifini və mədəniyyətini dünyada şərəflə təmsil edən əvəzsiz bir xadim olduğunu elan edərək onu ölkənin fəxri vətəndaşı titulu ilə mükafatlandırırlar və Latın Amerikasının ölkələrinin mədəniyyəti üzrə dövlət müşaviri təyin edirlər.

1954-cü ildə “Məhək” adlanan son şeir kitabı çap edilir. Bu kitab onun həyat və yaradıcılıq yaşantılarının yekunu, ümumiləşdirilməsi kimi təsir bağışlayırdı. 1957-ci il yanvarın 10-da Nyu-Yorkda xərçəng xəstəliyindən vəfat edən şairə Çilidə üç günlük matəmdən sonra öz doğma kəndində dəfn edilir. Məzar daşı üzərində bu misrası həkk olunmuşdur: “Öz şairi olmayan xalq ruhsuz cəsəd kimidir...” ...Qabriela Mistral öz xalqının ruhu olmağı bacaran şair idi.

**Qabriela Mistralın aforizmlərindən
seçmələr:**

- Bəşəriyyət xroniki yaddaş pozuntusu xəstəliyindən əziyyət çəkir.
- Əbədiyyət o deməkdir ki, əvvəl necə idiksə, indi də eləyik.
- Öz şairi olmayan xalq ruhsuz cəsəd kimidir.
- Məhəbbət müalicəsi olmayan xəstəlik kimi qorxulu bir şeydir.
- Həyatın müqəddəsliyi bizə həyat verən anadan başlayır.

Zahid ƏZİZ

BƏNDƏ KİMDİ, ALLAH VURUR

Bu dünyada adamlar var,
Öz oduyla hey qovrulur.
Bu dünyada adam da var,
Ayaz kəsir, qar dondurur.

Kimi kəsir yolumuzu,
Kimi qırır qolumuzu,
Kimlərsə sağ-solumuzu
Doğradıqca hey qudurur.

Əcəl alır doğmamızı,
Şirin-şəkər loxmamızı,
Atamızı, anamızı,
Sonra bizi ovundurur.

Baxan yoxdur soya, ada,
Ölən-itən düşmür yada.
Bu yağmurda, bu sel-suda
Çay quruyur, göl soğulur.

Kül eyləyib közümüzü,
Nurdan saldıq gözümüzü.
Özümüzlə özümüzü,
Bəndə kimdi, Allah vurur.

BAŞQADI

Bu dünyanın övladları ögeydi,
Ataları, anaları başqadı.
Mayaları bir torpaqdan olsa da,
Axsamları, sabahları başqadı.

Yaxşıları, yamanları eynidi,
Ümidləri, gümanları eynidi,
İnancları, imanları eynidi,
And yerləri, vallahları başqadı.

Gül-çiçəyi bir açılıb-solsa da,
Əl alında, gözlər yolda qalsa da,

Əməlləri eyni əməl olsa da,
Savabları, günahları başqadı.

Təmannası, diləkləri seçilmir,
Yeri-göyü, mələkləri seçilmir,
Arzuları, istəkləri seçilmir,
Nəfəsləri, tamahları başqadı.

Öz yeri var hər doğulan bəndənin,
Dönüşü yox ölüm adlı səfərin.
Bir olsa da kök-köməci bəşərin,
Tanrıları, allahları başqadı.

QALIR

Bu dünyada bir adətədi,
Lələ köçür, yurdu qalır.
Ər kişilər ocağının
Közü sönür, odu qalır.

Yox həyanı ünümüzün,
Düşdüyümüz günümüzün.
Acı, şirin ömrümüzün
Tamı gedir, dadı qalır.

Bu nə divar, bu nə hörgü?
Bu nə mizan, bu nə bölgü?
Kimilərin malı-mülkü,
Kimlərinsə adı qalır.

VAR

Kim nə deyir, necə deyir, mənə nə? –
Eşitməyə öz laflarım, sözüm var.
Ürəyimdən keçənləri görməyə
Harda olsa görmək üçün gözüm var.

Əsir edib, hökm etməsəm dilimə,
Boş sözlərdən nə keçəcək əlimə.
Bu dünyanın gərdisini belimə
Qaldırmağa taqətim var, dizim var.

Zahid Əziz, tam axtarma hər barda,
Vəfa yoxdur nə dövlətdə, nə varda.
Məndən sonra məni fani dünyada,
Yaşadacaq Əzizim var, izim var.

HƏQİQƏTLƏR, TƏZADLAR...

Bu dünyanın hər yerində
Ay doğmamış günəş batmır.
Hürə-hürə ulduzlara
Zəncirində itlər yatmır.

Bu da ömrün son baharı,
Yarı sancı, yarı ağrı,
Yaşayırıq yarı-yarı,
Harayımız haqqa çatmır.

Hər yan gömgöy, yaşıl, sarı,
Sığal çəkir gülə arı.
Tacirləri-tüccarları
Aldığını geri satmır.

Yad qoltuqda hey yatanlar,
Yad ocağa köz atanlar,
Südümüzə su qatanlar,
Dərdimizə sevinc qatmır.

Hər doğrunun bir yalanı,
Hər köçənin bir qalanı,
Birimizə dərd olanı
O bizimizə yana atmır.

GECİKDİM

Sonuncu olsam da sevinc sarıdan,
Qəm-kədər çəkməkdə dərd ustasıyam.
Qismət bazarında "du bir" atsam da,
Görənlər hey deyir nərd ustasıyam.

Öz yeri-yurdu var gülün, qönçənin,
Hər gülşəndə nərgiz, qızılgül bitməz.
Elə bir hicranın xəstəsiyəm ki,
Davası-dərmanı, loğmanı yetməz.

Qıvrılıb yatıram əzab içində,
Həmdəmim olası savabım yoxdu.
Ömrüm itib-batıb əkin-biçində,
Bir qarnım yalavac, bir qarnım toxdu.

Yaşım çoxaldıqca boyum kiçilir,
Əkdiiyim ağaclar məndən böyükdü.
Oğrun-oğrun ömrüm, günüm biçilir,
Gəzməyə tabım yox, əsam çürükdü.

Tanrı dərgahına yetişmək üçün
And-aman etməkdən sonuma yetdim.
Qatarmı tələsdi, mənmə yubandım? -
Bir onu bilirəm bir az gecikdim...

“MƏN ƏDƏBİ GƏNCLİYİN DOSTUYAM”

Vaqif Yusiflini “Ulduz” jurnalının oxucularına tanıtmğa heç bir ehtiyac duymuram. Onun bizim jurnalda hər il ədəbi gəncliklə bağlı bir neçə məqaləsi dərc edilir. Vaqif müəllim ilk şeir kitabını çap edirən və ya mətbuatda diqqəti cəlb edən şeir və hekayələri ilə maraq doğuran onlarla istedadlı gənc yazar barədə öz ürək sözlərini ifadə edir. O, 56 yaşlı “Ulduz”umuzun ilk oxucularından biridir, 1967-ci ildən bu vaxta kimi “Ulduz”un hər bir sayının oxucusu olub, evində-ona məxsus iş otağında jurnalımızın iki yüzə yaxın nüsxəsini qoruyub saxlayır.

- Vaqif müəllim, sizi anadan olmanızın 75 illiyi münasibətilə-başda Qulu Ağsəs olmaqla – bütün “Ulduz”çular adından təbrik edirik. Ömrün bu xoş anlarında özünüzü necə hiss edirsiniz?

- Desəm ki, əliyyül-əla, yalan olar. Hər bir insanın həyatında olduğu kimi, mənim də həyatımda uğurlu-sevinc gətirən hadisələr və olaylar baş verib, həmçinin çətinliklər, məyusluqlarla üzləmişəm. Rəhmətlik Arif Əmrahoğlunun mənim 60 yaşım münasibətilə söylədiyi bir fikri xatırlayıram: “Vaqif Yusifli öz keçmişi üçün qətiyyənlə xəcalət çəkməyən bir insandır”.

- 75 yaşınız var. Özünüzü qoca hesab edirsinizmi?

- Yaş öz hökmünü verir. Mən güzgüyə baxıram və deyirəm: “Ey gidi dünya, Vaqif Yusifli də qocalarmış”. Amma baxıram Anar müəllimə, baxıram Elçin müəllimə, deyirəm, yox, qocalmamışam. Anar müəllim də, Elçin müəllim də (onlar mənim çox sevdiyim ustadlardır) qocalmayıblar, əbədi və ədəbi ruh onları tərk etməyib, gözəl əsrlər yaradırlar, o zaman özümə təskinlik verirəm.

- “Ulduz”un son sayında sizin “Gənc şairlər, sözüm sizədir” silsiləsindən yeni

məqaləniz dərc edilib, gənc şairlərdən Elvin İntiqamoğlu, Valeh Qoca, Elvin Nuri və Gülay Tahirlinin şeirləri barədə bir yazı ilə çıxış etmişiniz. Ümumiyyətlə, ədəbi gəncliyə münasibətiniz nə vaxtdan formalaşmış?

- Mən ədəbi gəncliyin üç nəsli barədə (səksənincilər, doxsanincilər və ikiminicilər) söz demişəm, həm müəyyən bir problemlə bağlı düşüncələrimi ifadə etmişəm, ümumiləşdirmələr aparmışam, həm də ayrı-ayrı gənc şair və nasirlərin yaradıcılığına münasibət bildirmişəm. O ədəbiyyat yaşamağa qadirdir ki, onun istedadlı gəncliyi var və bu gənclik onun gələcəyidir.

Məni nə düşündürüb? Məlumdur ki, hər bir ədəbi nəsil öz gəlişiyə ədəbiyyata təzə SƏS, təzə NƏFƏS gətirir, bunu ədəbiyyatımızın tarixi boyu izləyə bilərik. Səksəninci illərdə də, doxsaninci illərdə də, indi yeni əsrimizdə də bu prosesi müşahidə etmişik. Gəlin elə “Ulduz” jurnalında son on-on beş ildə haqqında söz açdığım gənc şair və nasirlərə üz tutaq. Aqşin Yenisey, Emin

Piri, Qismət, İntiqam Yaşar, Ramil Əhməd, Günel Eyvazlı, Fərid Hüseyn, Şəhriyar Delgerani, Xəyal Rza, Vüsal Nuru, Şahanə Müşfiq, mənim fikrimcə, artıq ədəbi aləmdə özlərini tanıdıblar. Ümumiyyətlə, ikimininci illərin ədəbi gəncliyi həm kəmiyyətcə, həm də keyfiyyətcə fərqli xüsusiyyətləri ilə seçilir. Hələ heç bir onillikdə say etibarilə bu qədər gənc ədəbiyyat aləminə qədəm basmamışdı. Amma ədəbiyyata kəmiyyət yox, keyfiyyət anlayışı ilə qiymət vermək lazımdır.

- Sizin fikrinizcə, ikimininci illərin ədəbi gəncliyi hansı xüsusiyyətləri ilə seçilir?

- Mən "Ədəbiyyat qəzeti"ndə dərc etdirdiyim "Ədəbi gənclik-ikimininci illər" adlı 4 məqaləmdə bu haqda geniş söz açmışam. Qısaca təkrar edirəm: söhbət gənc şairlərdən gedirsə, deyim ki, onların yaradıcılığında QAYIDIŞ motivləri daha çox diqqəti cəlb edir. Yəni özünə qayıdış-özünü dərk etməyə, gerçəkliyi, dünyanı anlamağa cəhd göstərməyə, "Mən kiməm" sualına cavab verməyə çalışırlar. Daha sonra: onların şeirlərində tənhalıq da, darıxmaq da, hətta olum-ölüm dilemması qarşısında çabalamaq da diqqətdən yayınmır. Təbii, burada onları qınamaq olmaz ki, darıxmayın, ölümdən az danışın, çünki həyatda qaranlıqlar da var, işıq da. Kiməsə, hansı cavan şairəsə sovet dövrünün inzibati tənqid prinsipindən doğan bir hal kimi heç nəyi diktə etmək olmaz. Ölümdən də yazmaq olar, tənhalıqdan da, darıxmaqdan-hər şeydən, TƏKİ ORTADA ŞEİR OLSUN. Ruhumuzu, zövqümüzü oxşayan şeir.

- Vaqif müəllim, siz bir tənqidçi kimi yox, bir oxucu kimi ikimininci illərdə ədəbiyyata gələn hansı gənc şair və nasirlərin yaradıcılığını xoşlayırsınız?

- Şəxsən mənim üçün tənqidçi, ya oxucu kimi bunun heç bir fərqi yoxdur. Amma ən yaxşı oxucu kimi deyə bilərəm ki, həmişə şeir və hekayələrini səbirsizliklə gözlədiyim cavan yazarlar var. Mən Vərisin, Xəyal Rzanın, Günel Natiqqızının, Təranə Vahidin hekayələrini, Emin Pirinin, Aybəniz Əliyarın, Ramil Əhmədin, Allahşükür Ağanın, Tural Turanın, İradə Aytelin, Ruslan Dost Əlinin, Günel Şamilqızının, Rəbiqənin, Vasif

Əlihüseynin, Aysel adında üç şair qızın, Taleh Mansurun, Müşfiq Cəbinin, İntiqam Yaşarın, Elvin İntiqamoğlunun, Elnur Uğurun şeirlərini maraqla oxuyuram. Şahanə Müşfiqin "525-ci qəzet"dəki məqalələrini də həmçinin. Ən çox Vüsal Nurunun bir romançı kimi püxtələşdiyinin şahidi oluram. Bir cavan tənqidçi var, adı Ülvi Babasoy, onun da yazılarını izləyirəm.

- Ədəbi gəncliyə sözlünüz? Sizi nəşə narahat edirmi?

- Mən özümdən xeyli cavan olan gənc şair və nasirlərə xoşbəxtlik, ədəbi uğurlar arzulayıram. Amma istərdim ki, onlar finişə doğru inamla addımlasınlar. Təkəbbürlü olmasınlar. Bəzən elələri olur ki, özündən əvvəlki ədəbi nəsilləri inkar etməyə çalışır. Lovğalıq, ədabazlıq, özündən xeyli dərəcədə razılıq onların yazılarına da təsirsiz qalmır. Unutmasınlar ki, bu ədəbiyyatda Əli Kərim var, Məmməd Araz var, Vaqif Səmədoğlu var, Ramiz Rövşən var, Vaqif Bayatlı var...

- Vaqif müəllim, bəs "Ulduz" jurnalına nə arzularдыңız?

"Ulduz"un baş redaktoru Qulu Ağsəs (o da mənim kimi 20 apreldə doğulub) yaxşı bir tale şeiri yazıb, amma o şeirdə deyir: "Tü-pürüm öz ad günümə". Amma mən öz ad günümə tüpürürəm.

"Ulduz" - yenə təkrar edirəm: həmişə mənim sevimli jurnalımdır. Mən özümü bir tənqidçi olaraq "Azərbaycan" jurnalında olduğu kimi, bu jurnalda da rahat hiss etmişəm. Çünki ən gərəkli yazılarım bu iki jurnalda işıq üzü görüb. Nə deyim? Hamınıza can sağlığı, ədəbi uğurlar, hər nömrəni daha sevə-sevə hazırlamağı arzulayıram.

- Sizin "Ulduz"la bağlı gələcək planlarınız?

- Darıxmayın, ədəbi gəncliklə bağlı yeni yazılar gətirəcəyəm.

Dayandur SEVGİN

Əziz YAQUBZADƏ

GİZLƏNPAÇ

Səndən sonra hamı bir az yarımçıq,
Səndən sonra hər şey çiydi bu evdə.
Səndən sonra elə küskün böyüdüm,
Xoş söz də xətrimə dəydi bu evdə.

Döşəməsi soyuq oldu bu evin,
Səndən sonra divarları qızmadı.
Nə vaxt biri getməyindən danışsa,
Bu qış gəlmiş evdə qəlbim sızladı.

Bir gün hamı yoxluğunla barışdı,
Bircə mən saxladım səni içimdə.
Sənin qəbrin üstə gedəndə belə
Mən səni axtardım evin içində.

Mən səni axtardım gecə yatanda,
Səhər anam məni oyadanda da.
Mən səni axtardım məktəbdən evə
"Quyruqlu beş" alıb qayıdanda da...

Özüm öpdüm qanayan barmağımı,
Heç kim gəlib göz yaşımı silmədi.
Mən hətta gizlənpaç oynayanda da
Səni axtarırdım, heç kim bilmədi.

Harda xoşbəxt ailə tablosu gördüm,
Gözüm həsrət ilə daldı uzağa.
Nə gizlədim, mən paxıllıq edirdim
Atasıyla oynayan uşaqlara.

İndi də ümidim tərdi, təzədi,
Sanıram, hardansa mənə baxırsan.
Bəs indi gözümü yumsam, səninlə
Gizlənpaç oynasaq, görən, çıxarsan?!

Nuranə TƏBRİZ

ZÜLMƏTİN QUCAĞINDA

...Və elə dərdlər də var, ağır olur çəkisi;
Nə bitməyi mümkündür, nə də daşımaq olur.
Ruh da var ki, ağrısı meydan oxuyur cana,
Nə əcəl yaxın gəlir, nə də yaşamaq olur.

Şehli xatirələri baxışına çəkəsən,
Kimsə görməsin deyə, yumasan gözlərini.
Güləsən "arsız" kimi taleyinin üzünə,
Ağlayasan gizləndə qucaqlayıb dizlərini.

Hara getsən, qaçaraq döndüyün o otaqda
Təklini görüncə divarlar üzə durar.
İşıq yandırsan da zülmətin qucağında,
Taleyin şamı yanmaz, soban şaxta sovurar.

Dərd özü də bir dərddir,
dərdi gizləmək betər,
Təsəllisi xoş gəlməz doğma bildiklərinin.
Güc aldığı güclərə məcbursan güc olmağa,
Hesabı yarım qalar üzə güldüklərinin.

ÜMİDLƏRİN YENİDƏN DOĞULDUĞU GÜN – ZƏFƏR GÜNÜ

Ayna ƏHMƏDLİ

*Bakı Dövlət Universiteti,
filologiya fakültəsinin 3-cü kurs tələbəsi*

Bu gün o gündü, zəfər günüdür, zəfər günümüzdür. Arzuladığım gündür, 27 il əvvəl verdiyim sözü yerinə yetirdim. İndi qollu-budaqlı ağacın altında oturmuşam. Dərindən, doyunca nəfəs alıram. İndi anlayıram, yaşamaq bu imiş. Sanki 27 il heç yaşamamışam. Mən nə zaman unuttum yaşamağı? Mənim üçün zaman o gün dayanmışdı, o qara xəbərin gəldiyi gün... O gün içimdə qarışıq hisslər vardı. Atam gələcəkdi, çəkdiyim şəkilləri ona göstərəcəkdim, durmadan sual verəcəkdim, olub-keçənləri həvəslə danışacaqdım. Amma evimizdə qərribə bir sükut vardı, bu sükut məni qorxudurdu. Hər kəs bizə gəlməliydi, çünki o gün atam cəbhədən gələcəkdi, mənə cəbhədən, müharibədən, evimizi necə xilas etdiyindən danışacaqdı. O, mənə söz vermişdi, “oğlum, evimizi almamış qayıtmaycam” – demişdi. Sonra birlikdə evimizə qayıdıb xoşbəxt həyatımızı yaşayacaqdıq.

Qapı döyüldü, ürəyim əsdi, gələn atam olmalıydı, amma atam gəlmədi, onun qara xəbəri gəldi...

Birinci sinfə getdim, atam gəlmədi, məktəb bitirdim, atam yenə gəlmədi. Mən hələ də atamın gələcəyinə inanırdım. Axı qəhrəman atam məni qoyub gedə bilməzdi. Sonralar özümü inandırardım ki, bəlkə, atam mənim ən xoşbəxt günümdə gələcək. Ali

məktəbə daxil oldum. Hər kəs xoşbəxt oldu. Hər kəsi xoşbəxt etdim, özüm xoşbəxt olmadım. Çünki atam yenə gəlmədi. O gün atamın artıq gəlməyəcəyinə inandım. O soyuq gündə ayaqyalın qaçarkən məni tək qoymayan atam gəlmədisə... Bilirdim, atam ölmüşdü, artıq gəlməyəcəkdi, amma mən hələ də gözü qapıda qalıb atasını gözləyən o uşağıydım. Mənim həyatım o gündə qalmışdı, atamın qara xəbəri gəldiyi gündə. Özümə söz vermişdim, atamı məndən alanları, ailəmi ayaqyalın, başıaçıq yurdumdan qovanları yurdumdan qovacaqdım.

İndi böyük ağacın altında dayanmışam, müharibə bitib, zəfər sevincini yaşayırıq. Atamın yarımçıq qalan arzusunu yerinə yetirmək üçün müharibəyə könüllü getdim. Qəhrəman oğullarımızla çiyin-çiyinə yurdu-muzu, elimizi, evimizi azad etdik. Bu gün o gündü, yarımçıq qalan arzuların həyata keçdiyi gündü...

Ümidlərim yenidən doğulub!

“QƏLƏMİMİN BEŞİYİ O MÜRƏKKƏBQABIDI...”

*Sizin də məhləyə yağış yağırımı,
Sular söyləşirmi navalçalarda?
Ala gözlərinə qonan buludun
Neçə yaşı olur bu son baharda?*

Son bahara hələ bir az var... Qızmar yay günlərinin birində bu dörd misranın sərinliyinə sığınıb Bakıdan Sumqayıta – şair İbrahim İlyaslı ilə müsahibəyə gedirəm. Görüş yerimiz Əli Kərim adına Poeziya evidir...

Həmişə olduğu kimi, yol boyu müsahibə öncəsi yazacağlarımı düşünürəm. Yol üstə doğulan fikirlərin mənzili yaxın, hədəfi uzaq olar. Ürəyim doludu, fəqət ürəyin karvan yükünü cümləyə çevirmək çətinliyini çəkirəm. Çox çəkmir bu çətinliyin cəfası. Şairin şeiri çatır köməyimə. Nə yaxşı ki,

şeyir var, adamın əlindən tutur. Ürək tutan bütün misralar adamın əlindən də tutur. Fərsət bilib düşüncələrimi bu dörd misra ilə əhatəyə alıram. Qara düşüncələrin başının üstünü Çingiz xanın uğur buludlarına – ağ buludlarına bənzər buludlar alır. Düşüncəm ağ günə çıxır. Bir də baxıram ki, düşüncəmə sıldırğı yağış yağır. Göy çəmənin ot üstə doğulan çiçəkləri kimi şeyir cümlələr doğulur kağızın ağ sinəsində. Şairi ya şeyir misraları tərif edər, ya da şeyir cümlələr. İbrahim İlyaslı, sözsüz, şeyirdi, eyni zamanda sözlü şeyirdi, sözün

əsl mənasında. Niyəmi? Çünki əli ürəyinin üstündə sözün qayğısına qalır, sözün başına dönür, sözü şeirə sevərək çevirir. Məncə, onun ürəyi sözün şeir, qələminin yükü qanın mürəkkəb halıdır. Məhz buna görədir ki, qələmindən qopanlar dolanıb ürəkdən keçir, cislə ruhun arasında qırılmaz bir könül körpüsü yaradır. O körpüdən tək-cə oxucuları yox, özü də keçir. Bəlkə də, o, yeganə şairdir ki, hansı şeirini oxusan, onun öz səsində, nəfəsində eşitmiş olursan. Şair öz səsini, nəfəsini qələmə alanda diri misralar doğulur. Ölənlərə, nakam arzulara həyat verən də elə bu misralar olur. Bu mənada İbrahim İlyashının mübarək misraları özü kimi xeyirxah və təəssübkeşdir. Altmış yaşlı şairlə həmsöhbət olmalıyam. Bilmirəm təsadüfdür, ya nə, son zamanlar yaşı altmışı haqlamış söz adamları ilə həmsöhbət oluram. Allah axırını xeyrə, yaşımı altmışa calasın.

– Sizə şeirdən, sözdən qeyri bircə sual belə vermək istəmirəm. İlk dəfədir ki, suallarımın bir-birinə bənzəməsindən zərrə qədər də narahatlıq keçirmirəm. Söz suallarına İbrahim İlyashından şeir cavablar istəyirəm. Çətin olmaz ki?

– Yaddaşım etibarsızlıq eləməsə, olmaz. Əslində, ömrün altmışına söz suallara şeir cavablar axtara-axtara gəlib çıxmışam. Gücüm çatan sualları cavablandırmışam, gücüm çatmayan suallar haqda isə, sadəcə, düşünüb-daşınmışam. Axı elə suallar var ki, cavabı yoxdu. O suallar haqda düşünüb-daşınırsan, vəssalam. Misal üçün, bəşəriyyət “Şeir nədir?” sualına cavab tapmaqda acizdi. Sözə, şeirə bağlı suallara cavablar axtararkən gərək bunu da nəzərdən qaçırmayasan. Bu, natamamlıq və ya bilgisizlik deyil, əksinə, qanunauyğunluqdu. Qanunauyğundur ona görə ki, bütün anlayış və məfhumlara sözlə tərif verilir. Sözlə sözə nə cür tərif vermək olar?

Amma sual sözə bağlıdırsa, yəqin, onların cavabını bilməmiş deyiləm. Sənin bu söz sualına, dediyin kimi, şeir cavabı verəcəm. Onsuz da şeirdən başqa heç nədə və heç yerdə özümü ürəyim istəyən kimi ifadə eləyə bilmirəm.

*Nə baxarsan ağı varığa umudnan,
Görmürsənmi ilham səndən qaçaqdı.
Əlin saza, dilin sözə yatmırsa,
Şair qardaş, demək, ruhun naçaqdı.*

*Demək, qəlbin qələminlə düz deyil,
Deyəcəyin sağ-əməlli söz deyil.
Görmürsənmi göylər hələ döz deyir,
Qanmırsanmı qara damın alçaqdı.*

*Niyyətini qat gözünün yaşına,
Sürt üzünü torpağına, daşına.
Bir də dolan, beş də hərlən başına,
Nə bilmişdin, şeir pirdi, ocaqdı.*

– Müsahibələrinizin birində oxuşam, 50 yaşınızda şeir kitabları oxumadığınızı deyir, az şeir yazmağınızdan şikayətlənirdiniz. On ilə nə dəyişdi?

– Heç nə dəyişmədi, yenə də nəsr daha çox oxuyuram. Qaldı şeirə, şeir kitablarına, bilirsən, insan bir şeyin mahiyyətini bütövlüklə biləndən sonra heyrətlənməkdə çətinlik çəkir. Heyrət yoxdursa, maraq da azalır. Həm də düşünürəm ki, şeiri özüm də yazıram, burda heyrətlənəcək və çətin nə var ki (gülür). Demirəm poeziyada diqqətimi çəkən heç nə yoxdu. Var, amma çox azdı. Ona görə çağdaş nəsr çağdaş poeziyadan daha çox yeni və maraqlı görünür mənə. Bəlkə də, nəsr oxumaq ehtiyacı onu yazma bilməməyimdən irəli gəlir. Ədəbiyyatı azdan-çoxdan oxuyandan, mahiyyətinə varandan sonra qənaətə gəlirsən ki:

*Qələm-dəftər, dörd divar,
Sevinc, qəm, giley-güzar.
Şeir qoşmağa nə var,
Şair olmaq zülümdü.*

Yazmağa gəlincə, yenə də az yazıram. Özüm az yazıram deyə, buna haqq qazan-dırmıram. Çox adam deyir ki, az yaz, saz yaz. Niyə ki? Elə çox yaz, həm də saz yaz. Görünür, az olsun, saz olsun ifadəsi elə qafiyə xatirinə deyim halına gəlib. Bəzən qafiyə olmayan fikirlər belə həqiqəti əks etdirə bilir. Həm də indi şeirin orbitinə, qəbuluna düşmək çox çətindi. Bilmirəm, müqayisəsi caizsə, tutaq ki, ibadətə gə-dirsən, sən ibadətə o qədər saf, o qədər təmiz, o qədər duru getməlisən ki, etdiyini dualar, ibadətin qəbul olunsun. Bəzən cə-miyyətdə elə şeylərlə qarşılaşırıq ki, kənar durmaq, halal yaşamaq mümkün olmur. Nə qədər qaçsan da, könüllü olmasa da, bu və ya digər şəkildə, cəmiyyətin o çirkəblərinə bulaşmalı olursan. Misal üçün, adicə bir şey deyim, olur ki, nəyəsə və kiməsə haqsız yerə qəzəblənirsən, könlünə dəyirsən, bunun özü belə insanı pak halından çıxarır. Mən şeiri ancaq təpədən-dırnağa pak olanda yazıram. Bəlkə də, elə buna görə az yazıram...

- Nəqşibəndi müridlərinin dizinin dibində böyümüsünüz. Bu mövzuda sual verməsəm, İbrahim İlyashı şeirinin sufi qəlbinə toxuna bilərəm. Nəqşibəndliyin on bir təməl prinsipinin üçüncü – “Vukufi-Kalbi” müddəasının əsas məğzi qəlbə vaqif olmaq, onu oyaq tutmaqdır. Qəlbimizə vaqif ola, onu oyaq saxlaya bilirikmi?

- Öncə onu deyim ki, kimlərsə nəqşibəndliyi elm kimi öyrənir. Nəqşibəndlik, mənə görə, bilgi hadisəsi deyil. Bu artıq fəhmlə, duyğuyla, hisslə bağlı olan bir məqamdı. Elə nəqşibəndi müridləri tanı-

yırdım ki, çoban idilər. Adam var, irfanla, nəqşibəndliklə bağlı kitablar oxuyur, amma gerçək çoban müridin məqamına çata bilmir. Dediym odur ki, məsələnin bu tərəfi mənim üçün həqiqət və məqbuldur. Mənim şeirlərimdə də bu təriqətin əsintiləri duyulmaqdadır. Hətta Aftandil Ağbaba bu haqda “Tənhalıqdan təsəvvüfə gedən yol” adlı yazı yazmışdı. Adilə Nəzər altmış illiyimlə bağlı yazısında da bu məqamlara toxunmuşdu. Bunu bir çox ədəbiyyatşünas da duyub yazıbsa, razılaşmaya bilmərəm. Bütün bunlar mənim bilgimdən, məqsədimdən irəli gələn şeylər deyil. O əsintilər təriqət əhlinin nəfəsi ruhuma dəyib deyə, şeirlərimdən boy göstərir. Konkret yozumum belədir. Bunu çox yerdə demişəm, rəhmətlik Mustafa babam bu təriqətin bilicilərindən, müridlərindən idi. Babamgilə çoxlu müridlər gəlirdi. Rəhmətlik Hilal nənəm namaz qılsa da, bu elmə dərinədən bələd deyildi. Amma müridlərə yorulmadan qulluq edirdi. Rəhmətliyin bir sözü var idi, Allaha müraciətlə deyirdi ki, bilən bildiyinə ümidlidi, mən də sənə ümidliyəm. Müridlər nənəmə deyirdilər ki, sən etibarlı yerə ümidlisən. Ümid olanda nə olar, gərək etibarlı mənzilə ünvanlansın.

Suala gəlincə, insanın düşüncəsi qarənliq və yuxuludursa, nəinki başqalarının, heç özünün də qəlbinə vaqif ola bilməz. Düşüncən günəşli və ayıq olanda, bütün könülləri öz qəlbin biləndə vaqif olursan öz qəlbinə. Bizi oyaq tutan da, ayıq tutan da qəlbimizdi. Bir də ki mükəmməl cavab almaq üçün bu sualı Məhəmməd Astanbəyliyə ünvanlamaq lazımdı. O, sənə sualını yetərincə cavablandıra bilər. Məhəmməd Astanbəyli yeganə şairdi ki, o təriqəti həm də həyat idealına çevirə bilib. Mənim bir şeirim var, orda belə bir misralar var:

*Röyada pır babam sözünü dedi,
Söz demədi, sözün özünü dedi.
Yığıma göy üzündən gözünü, dedi,
Yerə şah, göylərə nökrəm indi.*

*Dərviş olamadım, dərviş misalam,
Ayıbıma koram, ağılıma lalam.
Hörülüb hasarım, qurulub qalam,
Adım İbrahimə şikaram indi.*

- Təriqətdən söz düşmüşkən, sufi şeyxi Tapdıq Əmrə deyirdi, madam ki, niyyətin eşqdır, ən ağır imtahan da onunla olmalıdır. Mənə görə, İbrahim İlyashının eşqi sözdür. Bəs İbrahim İlyashya görə, eşqin-sözün ən ağır imtahanı nədir?

- Eşqin ən ağır imtahanı elə o eşqi yaşamaqdı. Eşq sözü də söz kəlməsi kimi qısa. Üç hərfdən, üç səsdən ibarətdi. Amma eşqin də, sözün də məğzi-mahiyyəti geniş, ömrü daha uzundu, müdriklər demiş, ölüncədi. Yəni eşqi bu gün duydum, sabah hiss etmədim, vaz keçdim, eşqə nöqsandır.

Ümumiyyətlə, şairin ən ağır imtahanı şairliyi müəyyənləşdirən kriteriyalara bağlıdır. Bu imtahan halallıq və azadlığın müəşiqəsində keçir. Bu imtahandan çıxmaq üçün düşüncə və cəsarətin də olması mütləqdir. Aydın məsələdi ki, şeir ilk növbədə duyğu hadisəsidir, ikinci planda dil hadisəsidir. Şairin özünə inamı və halallığı yoxdursa, azad və düşüncəli deyilsə, yazdığı şeirdən bir şey hasil olmayacaq. Sözü şeir halına salıb narahat etməyin də ahi, günahı var. Mən heç bir şairi bu mənada günahkar görmək istəmirəm. Ən sevdiyim və ən ciddi şairlərimizdə belə bir qüsurlu misra, bənd görəndə ağrıyaram. Ürəyimdə deyirəm ki, nə olar, etmə bunu, sən ki bilirsən bunu etmək olmaz. Sadaladığım bütün bu yanlışları özüm etməməyə çalışıram. Şeirlərim var ki, yazıldıqları halına təkrar dönə bilmirəm deyər, yarımçıq qalıb. Əlbəttə,

peşəkarlığımdan və təcrübəmdən istifadə edib onu başa çatdırı bilərəm, amma ürək və ağıl deyir ki, etmə!

- Öz ömrünüzün böyük hissəsi Sumqayıta, söz ömrünüzün az qala küllü Sumqayıt ədəbi mühitinə, daha doğrusu, Əli Kərim adına Poeziya evinə bağlıdır. Bu yaxınlarda "Sizin də məhləyə yağış yağdırmı?.." misrasıyla başlayan bir şeirinizi dinlədim öz ifanızda. Gördüm ki, Sumqayıtda yazılan şeirləriniz hələ də İncə Dərəsindən, İncə çayından nəm çəkir.

- O sualına bir balaca düzəliş etmək istəyirəm. Mənim yazdıqlarımın tutduğum vəzifəyə heç bir dəxli, aidiyyəti yoxdu. Vəzifə ədəbiyyata xidmət işidi və bunu edirik. 33 ildir ki, poeziya evinə rəhbərlik edirəm və heç vaxt məmur masamda bir misra belə yazmamışam. Yazma da bilmirəm. Ümumiyyətlə, gərək adam masaya da mehrini salsın.

Bir haşiyə çıxım, yəqin, bilirsən, indi taxta kəsmək üçün çox dəqiqliklə işləyən müasir aparatlar var. Bilmirəm, fikir vermişəm, bütün dülgərlər o dəqiq işləyən müasir aparatlardan çıxan taxtalara sonda əlləri ilə sığal çəkirlər, sanki düzlüyünü yoxlayırlar. Sual oluna bilər ki, millimetrinə qədər dəqiq işləyən aparatda çəkmisən bu taxtayı, niyə əlinlə yoxlayırsan? Cavabı və açıqlaması sadədir, hamarlığı, düzlüyü yoxlamaq bəhanədir, dülgər o sığalla taxtaya məhəbbətini, enerjisini ötürür, imzasını, möhürünü qoyur. Harda olursan-ol, sevgi içində, eşq içində olmalısən. Sən o sevgi içində tarazlaşıb qələmə sarılmalısən. Yazdıqların ruh və enerji daşıyıcısı, ötürücüsü olmalıdır. Qələmi götürdüm və yazdımla bitmir işlər. Anlamalısan ki, hələ qələmə qədər uzun bir yol var.

Qaldı Sumqayıtda yazılıb İncə çayından nəm çəkən şeirlərimə, insan dünyaya

çılın-çılpaq gəlir, həm də müəyyən bir çəkiylə. Hətta dünyaya gəlcəyə qədər ana bətnində anası vasitəsilə bir bəlli coğrafiyanın havasını udur, suyunu içir, orda yetişən bitkilərdən yeyir. Bağlılıq elə burdan başlayır. Sonra dünyaya gəlir, ilk addımlarını atır, yalın ayağını torpağa basıb o torpaqdan enerjisini alır. 2-3 kiloqram çəkili bir adam böyüyüb olur 70-80 kiloqram. Anadan olduğu çəkiddən başqa yerdə qalan çəkisi insandan deyil, torpaqdı, torpağın verdiyi. Torpaq onun əlidi, ayağıdı... Və həmin adamın vətəninə, torpağına toxunan olanda sanki onun qolunu, ayağını kəsirlər, başına gürz vururlar. Beləliklə də, insan torpağın bir parçasına çevrilir. Nəhayətdə vətənpərvərlik hissi, vətən sevgisi yaranır. Üstəlik, mənə görə, hər bir coğrafiya təkcə yerüstü, yeraltı sərvətləriylə mövcud deyil, həm də bilmədiyimiz, aqlımızın almadığı ruhani məkandı. Təkcə göylərdə deyil, yerdə də ruhlar dolaşırlar. Və hansı ruh hardan qopub, hansı səmada dolaşır, o haqda da məlumatımız azdı. Amma hər halda, hansısa ruhani məkandan qopur, aid olduğu məkana, vətənə göndərilir və bağlanır. Nə zamansa, istəsə də, qopa bilmir. İndi mən də Qazaxda-Aslanbəylidə doğulsam da, Sumqayıtda həyata atılıb yaşa dolmuşam. Sumqayıt mənim taleyimin şəhəridi. Mən taleyimi özümə doğma hesab edirəm, lap elə doğulduğum yer kimi. Qırx il yaşayasan və doğmalaşmayasan, bu da insafdan deyil. Bu doğmalığı daha geniş açıqlamaq üçün, görünür, köməyimə yenə şeir çatmalı olacaq. Sən göz açdığım Aslanbəyli kəndini xatırladan "Sizin də məhləyə yağış yağdırmı?.." misrasıyla başlayan şeirimi xatırlatdın. İş ki belə gətirdi, gərək bu məqamda doğma şəhərin də könlünü ala, elə "Sumqayıt" şeirimlə:

*Doğma ağışında sevdik, sevildik,
Sevgilər yaşadıq sulardan təmiz.
Qubalı, qazaxlı, qəbələliydik,
Sumqayıtlı oldu körpələrimiz.*

*Qan-qada da gördük, qələbəlik də,
Şanlı tarixini yazdıq kitabə.
Bağçada şəninə şeirlər deyən
Qızlar nənə oldu, oğlanlar baba...*

– İlk dəfə özümlə bağlı müsahibimə sual verməli oluram. Ümumiyyətlə, belə bir şey olubmu, rastlaşmamışam. İllər öncə bir müsahibəndə mənim timsalında öz gəncliyinizi gördüyünüzü demişdiniz. Ömrün altmış dayanacağına geridə qoymuş biri kimi soruşmaq istərdim, sizə bənzəyənlərin qocalığında da özünüzü görə bilərsinizmi?

– Mən yenə də o fikrimdə qalırım, hələ də səndə öz gəncliyimi görürəm. O üzdən indi həm də Talehin timsalında öz gəncliyimlə söhbətləşir və belə demək mümkünsə, həm də müəyyən mənada hesabat verirəm.

Mənə bənzəyən gənclərin halal və azad yaşamasını arzu edirəm. Razıyam, indi çətindi o cür yaşamaq. Bir də aşırı halallığı övliyalər, tam azadlığı da sərkərdələr bacarır. Bütövlükdə azad və halal olmasan belə, heç olmasa bunlardan bir az pay götürüb yaşamalısən. Nə zamansa nəfs aldadarsa, yaxud qorxu hissi qədərindən artıq güc gələrsə, ordaca qələmlə vidələşməlisən.

Gəncliyimi gördüyüm gəncə də ilk növbədə mənim yaşımə gəlib çıxmasını arzu edirəm. Və bu gəlişigözəl söz deyil, çox istərdim ki, o gənc mənim indiki yaşımə məndən də böyük uğurlar əldə etsin. Gəncliyi həm də ona görə çox istəyirəm ki, vətənim, millətim sevirəm. Vətənimin, millətimin gələcəyini niyə sevməyim

ki? Gəncliyi sevməyən adamları anlaya bilmirəm. Gəncliyi niyə sevməyəsən ki?

Bizim gəncliyimiz çətin dövəmlərə, ictimai formasiyaların dəyişdiyi dövrə təsadüf elədi. Belə bir ortamda duruş gətirmək, dürüst qalmaq çox çətin idi. Amma görünür, elə də kövrək, dözümsüz olmamışıq, ayaqda qalmağı bacardıq. O üzdən gəncliyimdən də, altmış qocalıqdırsa, qocalığımdan da rahatam. İnsan içi rahat olanda rahat yaşayır. Ömrü uzun olur, sağlamlığı yerində, canı da rahat olur.

– Arabir saz da ifa edirsiniz, hətta bir balaca irəli gedib deyə bilərəm ki, ustad aşığılar kimi ləngərli oxumağınız da var. Bəlkə də, şairə belə bir sual vermək artıqdı, amma şairdən yaxşı mənada nə desən, gözləmək olar. Ürəyin söz rəsmini çəkmək hansıyla asandı, qələmin mürəkkəbiylə, ya sazın mizrabıyla?

– Bir çox şeirlərim saz havaları ilə əkiz doğulub. Belə demək mümkünsə, saz havalarının vəhdətində yaranıb. Təbii ki, saza qalxmayacaq şeirlərim də var. Mənə elə gəlir ki, aşiq olsaydım, sıradan yox, yaxşı sənətkar olardım. Hətta şair dostumuz Xəqani Qayıblı saz ifaçısı kimi məni özünə ustad hesab edir (gülür).

Sözsüz ki, saz mənə doğmadı. Sazla pis anlaşıram. Saz məni, mən də sazı başa düşürəm. Ancaq həqiqət budur ki, özümü qələmlə daha rahat hiss edirəm. Qələmlə özümü rahat hiss etməsəydim, həmənin bu yoldan çəkinər və heç düşünmədən aşiq olardım. Qələmin mürəkkəbiylə daha sadə dildə anlaşıram. Qələm mürəkkəbi demişkən, birinci sinifdə məktəbdə istifadə elədiyim mürəkkəbqabım indi də yazı masamın üstündədi. Hərdən elə bilirəm ki, qələmimin beşiyi o mürəkkəbqabıdı, bəlkə, elə son mənzili də.

Saz çalmaq, oxumaq şairlikdən irəli gələn bir şey deyil, ruhun ehtiyacındandı. Mən hələ aşağı sınıflarda oxuyanda, evdə

heç kim olmayanda Aşiq Ədalətin plastinkada ifalarına qulaq asıb ağlayırdım. Onda hələ şeir yazmırdım. Belə demək mümkünsə, ilk şeirlərim saz havalarının təsirindən doğulan göz yaşlarımdan göyməyə başladı. Ümumiyyətlə, saz səsi mənim şeirlərimin melodiyasıdır. Bir də ki qələm də ürəyin mizrabıdı da. Mizrab sazı dindirdiyi kimi, qələm də ürəyi dilləndirir.

Söhbətləşdi: Taleh Mansur

DƏRGİDƏ KİTAB

Əvəz QURBANLI

TAPILDI

Kimsə anlamadı itirdiyini,
Bir şair evində ölü tapıldı.
İntihar məktubu axtarırdılar;
Cibində beş qəpik pulu tapıldı...

Arsız qapılarda dabanı çıxdı,
Mədəni bildiyi yabanı çıxdı.
Evindən yarımçıq divanı çıxdı,
Qalan əşyaların külü tapıldı.

Dünya dilindəki sözə dəymədi,
Ona atılanlar sizə dəymədi.
"Nekro-gicləmələr" gözə dəymədi,
Qəddar səssizliyin dili tapıldı...

Bəlkə, bir gecəsi min aya düşdü?
Bir sözü min dənə mənaya düşdü.
Yoxsa şəhid oldu, minaya düşdü?
Hansısa şeirdə qolu tapıldı...

Bitdi o günəşin vaxtı o gecə,
Bir ulduz göylərdə axdı o gecə.
Bir bulud doyunca yağdı o gecə,
Bir cüt də göz vardı, dolu tapıldı...

OLMUŞAM

Demirəm ki, uçan evin dirəyi,
Damsız evin təzə damı olmuşam.
Hamı kimi yaşamışam həyatda,
Adam-adam gəlib hamı olmuşam.

Beyin yorub, tökməmişəm tər sözə,
Sevib könül bağlamışam zər sözə.
Nə yaxşı ki, inanmışam hər sözə –
Avamların ən avamı olmuşam...

Özü gəlib qafiyələr, rədiflər,
Sıxıb məni yalan-yuluş təriflər.
O qədər söz veriblər ki, hər(i)flər
Axır dönüb söz adamı olmuşam...

GÖTÜRMÜRƏM

Çətini ilhamım coşanacandı,
Söz üçün üz qoyub, üz götürmürəm.
Sənətdə öz yolum, öz cığırım var;
Kiminsə yolundan iz götürmürəm.

Demirəm dünyanın gözü məndədi,
Bütün ölçülərin düzü məndədi.
Çox da ataların sözü məndədi,
Bəzən atamdan da söz götürmürəm.

İmanım, əqidəm, sözüm, əməlim
Üst-üstə düşürsə – düzdür təməlim.
Payımdan artığa uzanmaz əlim,
Ancaq payımdan da az götürmürəm.

Sözü doğru yerə yozanam mən də,
Elimin dərini yazanam mən də.
Götürsən aşığam, ozanam mən də,
Nə olsun, əlimə saz götürmürəm?

Həyat sərt oyundu, şux oynamışam,
Bəzən ac olsam da, tox oynamışam.
Hər sözün nazıyla çox oynamışam,
Hər qızın nazından naz götürmürəm.

Bu başıdaşlıya neyləyər o daş?
Nə yaşım o yaşdı, nə başım o baş.
Gözün götürmürsə, məndən uzaqlaş –
Mən həssas adamam, göz götürmürəm!

DAŞ BAŞA DÜŞÜR...

Başımı itirirəm, çaşıb qalırım,
Haçan ki, bir işim çaşbaşa düşür.
Başımı başlara qoşan da gəlir,
Tərslikdən mənimlə baş-başa düşür.

Tıxa qulaqları, boşa danışım,
Yüz dəfə qayıdım başa, danışım,
Buraxın, dərdimi daşa danışım,
Təkcə xarabada daş başa düşür...

Kiridin Əvəzi, bəsdə zığıdı!
Bilmirəm yenə də nə diğ-dığıdı...
Əsas bir adamın razılığıdı –
Çağır, gör neçəsi "daşbaşa" düşür...

SAXLAYA-SAXLAYA

Mizan vardı, düzən vardı qabaqlar,
Yol bilənə yol saxlaya-saxlaya.
Qaçaq vardı, ozan vardı qabaqlar,
Dolanardı el saxlaya-saxlaya.

Mizan itib, düzən pozuq, el qaçaq,
Gecə-gündüz qaçdıığımız yol qaçaq,
Çörək atlı, biz piyada, pul qaçaq,
Dirəşirik hal saxlaya-saxlaya.

Çox öyünmə, çox da karvanbaşısən,
Yorularsən, karvan yükü daşısən.
Görürəm ki, bu yollarda naşısən,
Sür dalımca, gəl saxlaya-saxlaya.

Xarabada pis nə desən, istə – var,
Haya qaçan, küyə gedən dəstə var.
Çəpişimə qızırğan xəstə var,
Qapısında fil saxlaya-saxlaya.

Get toyuğa, yumurtaya şükr elə,
Səhər yatıb, günortaya şükr elə.
Gecə-gündüz düş ortaya, şükr elə,
Can saxladın mal saxlaya-saxlaya.

Şükr elə ki, hələ canın diridi,
Dilə gəlib danışmağın yeridi?
Lal olmuş da ağzımızda kiridi
Hər nadana dil saxlaya-saxlaya.

Qorxdum, yoxsa heyfim gəldi barıta?
Qaldı düşmənlər donuzları darıda.
Qoydum bütün işlərimi yarıda
Dur deyənə əl saxlaya-saxlaya.

Gözlərimin qarasını ağ alar,
Bu yaralar, bəlkə, bir gün sağalar.
Nə iş görür qapındakı ağalar?
Mənim kimi qul saxlaya-saxlaya?

Day neynirəm quru əhdi, boş andı?
Olan oldu, yaşananlar yaşandı...
Neçə-neçə ailələr boşandı
Ər qıraqda dul saxlaya-saxlaya.

Ətəklərdən daş saldıra bilmədim,
Oynatdılar, qol qaldıra bilmədim.
Arzulara toy çaldıra bilmədim
Ümidlərə il saxlaya-saxlaya.

Yaş da gəlib qırx altını haqlamış,
Can evinin sütunları laxlamış...
Can da evdən çıxmır, Allah saxlamış,
Yaşa, Əvəz, öl saxlaya-saxlaya.

YOLAM – YOLÇULARDAN BEZƏN ŞAİRƏM

Mən dövrün sözünü deməyə gəldim –
Bu gizli hikməti sezən şairəm.
Mən yolçu deyiləm, yollardan bezəm,
Yolam – yolçulardan bezən şairəm.

Çox gördüm canını yol üzən şair,
Küsüb bu dünyadan əl üzən şair.
Sən ey söz bağından gül üzən şair,
Mən söz dənizində üzən şairəm.

Ruzimi verən var əl bəhrəsindən,
Yoxdu umacağım Yer kürəsindən.
Minnət götürməyəm el süfrəsindən,
Heybəsi çiyində gəzən şairəm.

Əyriyəm düzümün qabağında,
Mən qoşun sözümün qabağında.
Dar qəbrim gözümün qabağında,
Gen səbrim ondandı – dözən şairəm.

Kimi istəyirlər, alqışlasınlar,
Kimi istəyirlər, qarğışlasınlar.
Qoy məni yamanlar bağışlasınlar,
Nəfsi yaxşıqla əzən şairəm.

Məni küsdüyümlə barışdırmayın,
Yanaşı qoymayın, yarışdırmayın.
Başqa şairlərlə qarışdırmayın,
Mən yazan deyiləm, düzən şairəm.

Elə bir cihaz qur, tərəzi burax:
Məndə cövhəri tut, ərazi burax.
A kişi, gördüyün Əvəzi burax,
Özümü özümdən süzən şairəm...

KÖRPÜ MƏSƏLƏSİ...

Sən də mən yaşdasan, özünü dartma,
Lap olsun arada ay məsələsi.
Yerimiz səhv düşüb, neyləyək indi,
“Çuval dağarcığına tay” məsələsi?..
Həyat sərt üzünü yaman göstərər,
Nə qohum tanıyar, nə qan göstərər.
Nə nə cür olacaq, zaman göstərər –
Nəydi o... “payızda say” məsələsi...
Yaşı körpəmizin əlli olacaq,
Onda taleyimiz bəlli olacaq?!
Nə cür məsələ var, həlli olacaq,
Amma bu “torpaqdan pay” məsələsi...
Deyirlər, yaltaqlıq toxumu artıb,
Azımı çoxalıb, çoxumu artıb?
Əvəz məşhurlaşıb, qohumu artıb –
Körpü məsələsi, çay məsələsi...

GİZLƏDİRƏM

Görməmiş deyiləm, gözə soxulam,
Göz-gözə gələndə göz gizlədirəm.
Qorxuram itirəm, bir sifətim var,
Demə, həyalıyam, üz gizlədirəm.

Hər sözü, incimə, sap eləmirəm,
Kitablar yığılır, çap eləmirəm.
Hər bekar qulağa səpələmirəm,
Biganə görəndə tez gizlədirəm.

Atılır ünvana, dəyir hədəfə,
Enir dərinliyə, çatır sədəfə.
Özümdən böyükdü iyirmi dəfə,
Beş göstərirəmsə, yüz gizlədirəm.

Təbin ürəyində döyünə gərək,
Sirri verməyəsən beyinə gərək.
Əhli olmayanın nəyinə gərək?
Əcəb eləyirəm, düz gizlədirəm.

Durub öz ölçünü əynimə biçmə,
Min dəfə seçdiyim sözləri seçmə.
Sözümün yanından kor kimi keçmə,
Mən sözün içində söz gizlədirəm...

ÖPÜRƏM, “ABİ...”

Gözümü açandan qaçaqaçdayam,
Ömrümü yollara səpirəm, abi!
Bəlkə də, bir yana çıxmadım özüm,
Baxma kimlərəsə ləpirəm, abi...

Dərdimi dillərdən yan gəzdirirəm,
Dilimdə bir ovuc qan gəzdirirəm.
Bir-iki xurmaya can gəzdirirəm,
Mən ki nə dərvişəm, nə pirəm, abi!

Hayana üz tutum? Nə umacam ki?
Elə bağlanmayıb qarım-bacam ki...
Yaxşılıq görməyə elə acam ki,
Görəndə gözümə təpirəm, abi...

Yalan oturlar, yalan dururlar,
Haqqı büt başına dolandırırılar.
Elə ürəyimi bulandırırılar,
Az qalır hər şeyə tüpürəm, abi!

Harda dolaşır var, rastıma çıxır,
Çözürəm, bir ucu sistemə çıxır.
Zibil qalaqlanıb üstümə çıxır,
Bilmirəm, hansını süpürəm, abi!..

...Dünənin işləri sabaha qalıb,
Ümid nə gədəyə, nə şaha qalıb.
Sən get yat, mənimki Allaha qalıb,
Gecən xeyrə qalsın... öpürəm, abi...

BASABAS

Burda bu təzə hamamı,
köhnə libası kim qoyub?
Bapbalaca adamlara
bu boyda tası kim qoyub?

Mən bu şəhəri seçməzdim,
bu şəhər məni seçsə də...
Mən bu küçədən keçməzdim,
bu küçə məndən keçsə də...

Ey tak-tuk oyaq səsləri!
Ey tək-tük ayaq səsləri!
Bu üç adamlıq küçədə,
Bu üç addımlıq küçədə
Bu basabası kim qoyub?!

QURTARIR

Deyirdin, bağların bar vaxtı gəlib,
Ağaclar başını əyir qurtarır.
Deyirdin gözlərin gün işığıdı,
Görəndə almalar dəyir qurtarır.

Yenə o həmin ki yolu gəlirəm,
Aşib o çəpəri, kolu, gəlirəm.
Sənəcən ürəyi dolu gəlirəm,
Hər sənə çatanda... şeir qurtarır...

Bir gün bu "Allahın fağırı" itir,
O bağın o köhnə cığırı itir.
Kimin ayağının uğuru itir?
Kimin əllərində xeyir qurtarır?

Adım "bəduğurlar dilində" qalıb,
Bəxt də ki ceyranın belində qalıb.
Fələk dərd satammır, əlində qalıb,
Hər məni görəndə deyir "qurtarır".

...Xaş bişir gecədən baş-ayaqlığa,
Göz dolub-boşalır köhnə sağlığa.
Mən niyə çatmıram bu qonaqlığa?
Hamı mən gəlincə yeyir qurtarır...

ÖYRƏŞDİRDİM

(qəzal)

Nəfsimi çox da iki öynə¹yə öyrəşdirdim,
Ağzımı boş-boşuna çeynəyə öyrəşdirdim...

Bu yara day məni qoymaz səni
yaddan çıxaram,
Qoparıb qaysağını göynəyə öyrəşdirdim.

Ürəyim buz kimi qalmaz bu soyuqluqlarda,
Canımı çillə günü köynəyə öyrəşdirdim.

Üzülüb, xəstə canım, iynə gözündən keçdin,
Ara yerdə səni də iynəyə öyrəşdirdim.

Mənə dövrən nə yedizdirdisə, uddum getdi,
Səbrimi "eybi yox"a, "neynəy"ə öyrəşdirdim...

Boş yerə el deməyibmiş buna
"öyrənmiş can",
Vallah, öyrəşdi elə hey, nəyə öyrəşdirdim.

Bilmirəm, saqqızımı harda oğurlatdım, Əvəz,
Ağzımı boş-boşuna çeynəyə öyrəşdirdim.

¹ öynə: vaxt; dəfə

ŞƏNGÜLÜM, ŞÜNGÜLÜM...

Ay evin uşağı, açma qapını!
Görmürsüz gözümdə od gətirmişəm?!

...Qapını bağlayıb evdən çıxanda
Böyüklər aldatdı uşaqlarını.

İti addımlarla itilədilər
Bəzən qaçmaq üçün ayaqlarını...

Qurda göstərməyə buynuzları yox,
Göyə qaldırmağa dumbuzları yox!
İti addımlarla itilədilər
Bəzən qaçmaq üçün ayaqlarını...

Bəlkə, qurd görəndə qaçmadığından
Qurdlar o kişini azdırmaq üçün
Evinin yolunu dəyişdirdilər,
Küçənin adını dəyişdirdilər.
Gözünün odunu almadılar, yox!
Gözünün odunu dəyişdirdilər...
Yeyib şirin-şirin nağıllarını,
Ağzının dadını dəyişdirdilər.

Ay evin uşağı, açma qapını,
Desəm də bal kimi süd gətirmişəm.
Bəlkə, o südə də nəşə qatıblar,
Ağzımda ayrı cür dad gətirmişəm...

Yaxşı yadımdadı, açdız qapını;
Dünyadan xəbərsiz o ac baxışlar
Tökülüb üstümə yedilər məni.
Görəndə bir tikə çörək yerinə
Özümlə qupquru ad gətirmişəm...

Ay evin uşağı, açma qapını,
O ad nəyinizə gərəkdi axı!
Təkcə umduğunuz çörəkdi axı...

Çörək o çörəkdi – qorxusun gözə,
Qoxusun qəlbimə əkib gəlmişəm.
Adəm babanızın günahlarıdı –
Sirlə dəyirmanda çəkib gəlmişəm...

Məyis Həsənlı

Dərgidə
Sərgi

DİLİNDƏN
DÜSMÜR
BİR ADI
NÖQTƏLƏR

Ləyaqət
yaxşı
hisslərin
cəmidir.

Tərəvəz
Vahid

Ya
sevməyi
Bilmədik,
YADA
HƏDDİNDƏN
ÇOX
sevdik.

ƏN DOĞRU CAVABI
DÜZ SUSAN VERƏR...
TALEH MANSUR

NADAN MƏCLİSİNDƏ, CAHİL YAMIN DA
MƏNƏ SÖZ VERMƏYİN, SÖZ İSTƏMİRƏM
Dİ SEVƏYİN

Yaxsılari
sevin,
Həyat
onlarla
gözəldi...

idolat

Həyat
gözəlləşdirək
Düzdənə

Ən dəm, həyat "baş qatmaq"
lərdən ibarətmiş.

Hicran

ISSN 0134-522
İNDEKS AZ 1000
2 AZN

